

UNIVERZITA PALÁCKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Zainiči Korejci a jejich etnické vzdělávání

Zainichi Koreans and their ethnic education

OLOMOUC 2020 Dominika Šmidová

Olomouc 2020

Dominika Šmidová

vedoucí diplomové práce: Mgr. Halina Zawiszová

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

Olomouc, 7. 8. 2020

.....

Bc. Dominika Šmidová

Anotace:

Diplomová práce se zaměřuje na korejskou etnickou menšinu žijící v Japonsku. Cílem práce bylo představení etnického vzdělávání této menšiny na pozadí socio-politického vývoje, kterým Japonsko procházelo ve 20. století. Přičemž byla především reflektována národnostně menšinová politika Japonska, která dlouhodobě usilovala skrze asimilaci menšinových etnicit o udržení jazykové i kulturní homogenity země. V práci byl vytvořen přehled klíčových historických událostí, které jsou děleny podle období, ze kterých je možné pozorovat vývoj etnického vzdělávání korejské menšiny i boj menšiny za získání občanských práv a zrovnoprávnění s většinovým obyvatelstvem Japonska. Výsledkem práce je nejen zasvěcení do situace korejské etnické menšiny a fungování etnických škol této komunity, ale také vykreslení aplikované imigrační politiky Japonska, která se ještě stále zcela nezbavila diskriminačních prvků vůči menšinám. To dále poskytuje také kontext k porozumění současným problémům nově se vytvářejících menšin a jejich vzdělávání.

Klíčová slova:

Japonsko, homogenita, etnická menšina, Korejci, zainiči, imigranti, imigrační politika, identita, jazyk, etnické vzdělávání, školství, diskriminace, občanská práva

Počet stran: 85

Počet znaků: 174 416

Počet titulů použité literatury: 94

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí své diplomové práce Mgr. Halině Zawiszové za cenné rady, čas, a především trpělivost při vedení práce. Velké díky patří také mé rodině a matce mých koček, přítelkyni Petře, za jejich velkou podporu v průběhu mého posledního ročníku studia.

Obsah

Ediční poznámka.....	6
Úvod.....	7
1. Etnické menšiny v Japonsku	9
1.1 Situace etnických menšin v Japonsku.....	9
1.2 Vznik a formování korejské menšiny.....	14
1.3 Vznik a vývoj ostatních menšin	18
2. Předchozí studie.....	23
2.1 Pozadí vzniku literatury zabývající se japonskými menšinami.....	23
2.2 Předchozí studie zabývající se korejskou menšinou v Japonsku.....	25
3. Vznik a vývoj etnického vzdělávání Korejců v Japonsku.....	30
3.1 Období exkluze a vzniku korejského etnického vzdělávání (1945–1952)	30
3.2 Období vyloučení, represe a diskriminace (1955–konec 60. let).....	39
3.3 Období mobilizace komunity a boje za občanská práva (počátek 70. let–1992).....	45
3.4 Období internacionalizační politiky, usazení se a integrace (1992 po současnost)	52
4. Vzdělávání ostatních menšin v Japonsku	59
4.1 Vzdělávání dětí cizinců v Japonsku.....	60
4.2 Historický vývoj škol cizinců v Japonsku	63
4.3 Problémy škol cizinců v Japonsku.....	67
4.4 Proměňující se podoba škol cizinců.....	69
Závěr	71
Resumé.....	75
Seznam literatury.....	76

Ediční poznámka

V této práci jsem pro termíny z japonštiny a korejštiny zvolila v obou případech českou transkripci. Dodržuji postup český překlad, znaky, transkripce. Výjimkou jsou jména autorů citovaných prací, jejichž jména pro jednoduchost dohledání uvádím v anglické transkripci, kterou sami užívají.

U japonských a korejských jmen dodržuji pro oba jazyky typické řazení, a to řazení příjmení před vlastním jménem.

V případě japonského Ministerstva školství, sportu, vědy a kultury (文部省, *Monbušó*) či po roce 2001 Ministerstva školství, kultury, sportu, vědy a technologie (文部科学省, *Monbukagakušó*) užívám zkrácené verze Ministerstvo školství.

Úvod

Japonsko se díky své geografické poloze ostrovní země a historii opakovaných izolací dokázalo ubránit možným vlnám imigrace a vytvořit si tak homogenní společnost se silným národním vědomím. To vedlo k tomu, že byl vždy vyvíjen tlak na to, aby se všechna v Japonsku existující menšinová etnika přizpůsobila většinovému etniku, a právě etnická odlišnost vedla k jejich diskriminaci a nerovnému postavení ve společnosti. Politika uplatňovaná japonskou vládou napříč 20. stoletím měla za důsledek, že příslušníci etnických menšin, kteří si chtěli vlastní kulturní kód udržet, byli považováni za nerovnocenné členy společnosti.

Příslušnost k menšinové etnicitě znamenala právní i jiná společenská znevýhodnění, a proto byla pro příslušníky menšin historicky složitá jak mobilizace, tak boj za práva na vlastní jazyk či kulturu. V této asimilační atmosféře vytvářené japonskou vládou tak jazyk či kultura přítomných menšin nikdy nebyly systematicky vyučovány, naopak bylo žádoucí, aby se menšiny s plánem na život v Japonsku vzdělávaly v japonských školách. Ty pomáhaly ve vštěpování japonských hodnot a japonské identity, stejně jako vyučovaly žáky, jak být správným obyvatelem Japonska. Příslušníci menšin dlouhodobě žijící v Japonsku tak postupně prošli jazykovou i kulturní asimilací a povětšinou časem ztratili schopnost ovládnutí jazyka svých rodičů a prarodičů. I přesto však v několika případech docházelo k vytváření snah o zachování vlastního etnického kódu, jako v případě korejského etnického vzdělávání.

V současném globalizovaném světě přinášejícím mimo jiné i častou migraci za prací za hranice vlastního státu a s tím související vznik stále více multikulturního prostředí se ani Japonsko nemůže vyhnout většímu se otvírání světu a diverzitě. Japonské dlouhodobé popírání existence menšin je stále zakořeněno ve společnosti a tím je často do velké míry určen i přístup k cizincům a příslušníkům v Japonsku dlouhodobě žijících etnických menšin. Nicméně s ohledem na demografický vývoj Japonska je nezbytné, aby většinová populace i instituce přestaly na nejaponské obyvatele nahlížet jako na občany druhé kategorie.

Globalizace, zvyšující se imigrace, a především také s tím související boj za práva menšin pomalu mění i japonskou společnost, přesto však stále dochází k diskriminačním praktikám týkajících se tak klíčových občanských práv, jakým je i právo na vzdělání. Cílem této práce je tedy představení situace komunity *zainiči* Korejců a jejich etnických škol, jako jediné větší sítě dlouhodobě existujících institucí svého druhu v Japonsku, a to na pozadí

historických událostí a uplatňovaných národnostně menšinových politik v Japonsku. Popis postupného vývoje korejské menšiny a jejich vzdělávacích institucí poskytne vhled do problematiky udržování jazyka menšin a zároveň umožní čtenáři sledovat vývoj společensko-politické situace Japonska v otázkách etnických menšin od konce druhé světové války do současnosti. Vzniklý celkový přehled v závěru pomůže s vytvořením hypotézy o dalším vývoji korejských etnických škol a etnického vzdělávání v Japonsku vůbec.

Jedná se především o kvalitativní práci, která vychází primárně z literatury nahlížející na problematiku komunity *zainiči* z pohledu více vědních disciplín, jako je antropologie, sociologie a sociolingvistika. Na základech poznatků dosavadní literatury a výstupů využívaných případových studií je pak vytvořena stěžejní deskriptivní část, která v závěru navíc pomůže vytvořit hypotézy pro možný budoucí vývoj situace.

Práce je strukturovaná do čtyř kapitol. V první kapitole je nastíněna situace etnických menšin v Japonsku od původních menšin, přes menšiny vzniklé japonskou kolonizací až po současné nově příchozí imigranty. Kapitola poukazuje také na problematiku proklamované etnické a jazykové homogenity Japonska, odmítavých postojů japonské vlády vůči změnám v tomto směru a pomalu měnící se legislativě týkající se práv etnických menšin a imigrantů.

Druhá kapitola představuje předchozí studie zabývající se etnickými menšinami Japonska, konkrétně pak *zainiči* Korejci a jejich vzdělávacími institucemi a jazykovou identitou. Stěžejní částí této práce je kapitola třetí, ve které jsou vytvořeny a charakterizovány jednotlivé časové celky, v jejichž rámci je podle aktuálních událostí daných období pozorován vývoj situace komunity *zainiči* Korejců a jejich škol etnického vzdělávání.

Pro úplnost je pak v poslední čtvrté kapitole přiblížena situace ostatních škol cizinců včetně problematiky navyšujícího se počtu menšinového obyvatelstva v Japonsku a nedostatečných kroků ze strany japonské vlády směrem k odstranění diskriminace a nerovného přístupu ke vzdělávání obyvatel a ke zlepšení situace týkající se vzdělávání dětí nejaponského původu.

1. Etnické menšiny v Japonsku

V této kapitole si nastíníme problematiku menšin v Japonsku s důrazem na situaci korejské menšiny. V podkapitole 1.1 si v úvodu obecně představíme, v jakém kontextu budou používány pojmy etnická a národnostní menšina, a dále se podíváme na současnou situaci národnostních menšin skrze statistiky statistického úřadu pod záštitou Ministerstva vnitřních věcí a komunikace a statistik Ministerstva vnitra. Pro doplnění reálných čísel z podkapitoly 1.1 pak podkapitola 1.2 přiblíží vznik a formování, pro práci klíčové, korejské menšiny a podkapitola 1.3. vysvětlí historické pozadí vzniku a formování etnických menšin v Japonsku. Zde si informativně představíme původní menšiny (ainu, Okinawany/Rjúkjúany a burakumin), čínskou menšinu vzniklou důsledkem japonského kolonizování a nové menšiny posledních let přijíždějící především za prací: *nikkei* Brazilce a Filipínce. Jelikož v současnosti Japonsko zaznamenává zvyšující se tendenci v počtu příchozích imigrantů a zároveň se jedná o velice různorodou škálu národností, v závěru kapitoly si jen zběžně představíme, o které se jedná a v 4. kapitole se pak blíže zaměříme na otázku jejich vzdělávání.

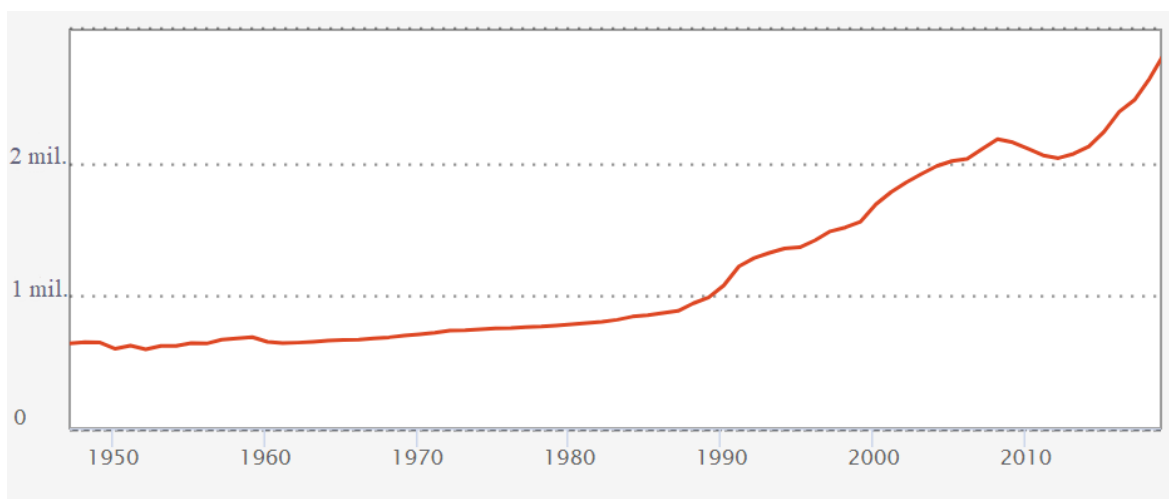
1.1 Situace etnických menšin v Japonsku

Národnostní menšiny lze definovat z hlediska státní legislativy a z hlediska kulturních souvislostí koexistence etnických skupin v určitém státě. Definice podle státní legislativy záleží na právních kritériích každého jednotlivého státu, tudíž neexistuje jednotná mezinárodně uplatnitelná definice národnostní menšiny. V této práci budeme užívat pojmu menšina (etnická či národnostní) v kontextu kulturních souvislostí vymezujících menšinovou skupinu odlišující se od většinové společnosti etnickými znaky, jako jsou jazyk, kulturní tradice, mentalita aj. bez ohledu na to, jestli jsou z pohledu státní legislativy Japonska uznávány jako etnická menšina (Bělíková 2018). Japonsko bývá velice často označováno jako homogenní či téměř homogenní země, tedy země s převahou obyvatelstva jednoho etnika. Například sociální antropolog Tambiah (1989, 339) rozděluje státy podle kombinací etnicit do pěti skupin, kdy Japonsko spolu s Jižní Koreou a Bangladéšem uvádí

jako představitele první skupiny.¹ Tu nazývá prakticky homogenní v etnickém složení obyvatelstva země, kde 90–100 % obyvatelstva sdílí stejnou etnicitu.

Graf 1 zobrazuje dostupné údaje o množství cizích státních příslušníků, držitelů pracovních, studentských či jiných víz a trvalých pobytů, kteří dosud nepřijali japonské občanství, a to od konce roku 1947 do roku 2018. Na časové ose je znázorněn počet cizinců v Japonsku podle údajů Ministerstva spravedlnosti (法務省, *Hómušó*), kdy od roku 1947 až do počátku 90. let počet nepřekračuje 1 milion obyvatel. Od 90. let pak lze pozorovat stoupavou tendenci, která dosahuje vrcholu v roce 2008 (2 177 019 obyvatel). Důsledkem ekonomické krize v témže roku či zemětřesení a tsunami v Tóhoku v roce 2011 se počet mírně snižuje až do roku 2012 (2 033 656 obyvatel) a poté křivka opětovně stoupá.

Graf 1: Křivka počtu cizích státních příslušníků v Japonsku od roku 1947 do roku 2018

(www.japanmacroadvisors.com)

Podle současných statistik Ministerstva vnitřních věcí a komunikace (総務省, *Sómušó*) a Ministerstva spravedlnosti pobývalo v roce 1947 na území Japonska 78,1 miliónů obyvatel a z nich 639 368 cizích státních příslušníků. K roku 2018 se počet cizích státních příslušníků zvedl na 2 633 390 osob. Z celkového počtu obyvatel 126 443 000 k roku 2018, tak tvořili asi pouze 2% skupinu (Statistics Bureau 2020). Z Grafu 1 je tedy patrné, že počet osob bez japonského občanství byl v Japonsku vždy pouze minimální a až od 90. let 20. století můžeme pozorovat postupný nárůst imigrantů.

¹ Tambiah (1989, 339) státy dělí do pěti skupin: 1. prakticky homogenní stát s většinovou skupinou čítající 90–100 %, 2. stát s jednou převažující dominantní skupinou čítající 75–89 %, 3. stát s většinovou skupinou čítající 50–75 %, 4. stát s dvěma dominantními skupinami přibližně stejné velikosti a 5. stát pluralistický, jehož obyvatelstvo je složeno z řady etnicit bez jedné či dvou převažujících.

V Tabulce 1 je zobrazeno prvních deset nejpočetnějších národnostních menšin žijících v Japonsku. Na první příčce vidíme menšinu čínské státní příslušnosti, která v roce 2007 poprvé převýšila do té doby dominující korejskou menšinu,² dále se jedná především o příslušníky států Jihovýchodní Asie (Vietnam, Filipíny, Nepál, Thajsko), Tchaj-wanu či latinské Ameriky (Brazílie).

Tabulka 1: Cizí státní příslušníci dle země původu podle Statistické příručky Japonska z roku 2018

Země původu	Počet k roku 2018
Čína	764 720
Jižní Korea	449 634
Vietnam	330 835
Filipíny	271 289
Brazílie	201 865
Nepál	88 951
Tchaj-wan	60 684
USA	57 500
Indonésie	56 346
Thajsko	52 323

(Statistical Handbook of Japan 2020)

Ve výše zmiňovaných 2 % cizích státních příslušníků v Japonsku jsou zahrnuti nenaturalizovaní příslušníci tzv. původních menšin nazývaní *oldcomers*, kteří dosud nepřijali japonské občanství a také v posledních letech stále početnější noví imigranti *newcomers* (viz Tabulku 1). Přestože nám tedy ze statistik vychází, že v Japonsku pobývá pouze 2% menšina příslušníků jiné národnosti, tento údaj zdaleka nevyovídá o přesném počtu příslušníků menšinových etnicit. Důvodem je skutečnost, že se nevytvářejí žádné

² Podle Ministerstva vnitra se mezi lety 2006 a 2007 změnil počet obyvatel čínské státní příslušnosti z 546 752 na 586 782 a počet obyvatel korejské státní příslušnosti z 586 782 na 582 754, čímž poprvé jiná menšina ve svém počtu převýšila korejskou menšinu.

demografické ani sociologické statistiky počtu Japonců jiné etnicity, tedy občanů původně jiné etnické menšiny, kteří přijali japonské státní občanství.

V případě, že by se ve statistikách zohledňovali i původní obyvatelé a naturalizovaní Korejci a Číňané, předpokládaný přibližný počet příslušníků etnických menšin by se pohyboval přibližně mezi 3,9 až 5,7 milióny, tedy 3,3–4,8 % populace (Kitayama 2018, 252).

Problematickým bodem otázky celkového počtu obyvatel jiného než většinového etnika a nedostatečných demografických údajů o etnických menšinách v Japonsku je i dlouhodobá proklamace homogenity japonského národa. Její počátky můžeme sledovat na konci 19. století, kdy došlo ke sjednocení všech knížectví včetně ostrova Hokkaidó a souostroví Rjúkjú v jednu zemi a vláda byla z rukou šóguna navrácena císaři. K co nejrychlejšímu vytvoření národního vědomí jakožto Japonců a soudružnosti všech obyvatel Japonska měla dopomoci proklamace rodové spřízněnosti Japonců s císařem, který byl považován za potomka bohů, a tedy božstvo samotné. Z tohoto pohledu pak byli i občané etnicky homogenního Japonska vzdáleně spřízněni s císařem. Po prohře ve druhé světové válce a císařově zřeknutí se božského původu byla homogenita opět použita pro utužení národního vědomí a sepětí obyvatelstva. Zároveň vláda s okupační správou usilovala o rekonstrukci zahraniční reputace země z imperialistické pan-asijské říše na etnicky a rasově homogenní demokratický stát (Shin 2010, 328–330).

Paradoxem popírání existence etnických menšin na území Japonska je pak i skutečnost, že právě původní menšiny, jako jsou ainu či obyvatelé Rjúkjú, byly na dnešním území Japonska přítomny již od samotných počátků osídlování území. Ačkoliv stabilní demokratická situace v poválečném období mohla usnadnit menšinám snahy o kolektivní politickou mobilizaci a dožadování se uznání práv na vlastní etnické identity, stále přetrvávající přesvědčení o homogenitě japonské společnosti a velice silná ekonomika odolávající mezinárodnímu tlaku západu tyto snahy naopak znesnadnily (Tsutsui 2018, 223–224). Do konce 80. let byla právě japonská homogenita citována jako jeden z klíčových faktorů socio-ekonomické stability Japonska (Shin 2010, 330). Toto klima v konečném důsledku vedlo spíše ke skrývání vlastního původu u příslušníků etnických menšin a usilování o asimilaci mezi většinové obyvatelstvo Japonska.

Odmítavé postoje často až xenofobního rázu ilustrují i četné oficiální projevy japonské vlády. Jako příklad můžeme uvést oficiální prohlášení z roku 1980 reagující na 27. článek v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech OSN přisuzující etnickým menšinám právo na svou vlastní kulturu a praktikování vlastního jazyka slovy: „Menšiny

tohoto druhu zmíněného v tomto paktu v Japonsku neexistují“ (Maher & Yashiro 1995a cit. v Maher 1997, 116). Svými xenofobními postoji prosluli například japonský politik a guvernér Tokia v letech 1999–2012 Šintaró Išihara (Kitayama 2018, 254), japonský premiér v letech 1982–1987 Jasuhiro Nakasone (Takeda a Williams 2008, 76) a jiní.

Tlak ze strany menšin a OSN se projevil až na konci 20. století. V roce 1991 japonská vláda poprvé uznala existenci etnické menšiny (少数民族, *šósú minzoku*), a to v případě ainu, v pravidelné zprávě OSN o implementaci Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (Siddle 2009, 33). Právně Japonsko poprvé uznalo existenci tradic a kultury jiné menšiny na území Japonska Zákonem pro podporu a šíření tradic a kultury ainu (アイヌ文化振興法, *Ainu bunka šinkóhó*) z roku 1997. Nejdůležitějším počinem nejen pro menšinu ainu, ale do budoucna i pro ostatní menšiny usilující o uznání, bylo prohlášení ainu za původní obyvatelstvo (先住民族, *sendžú minzoku*) v roce 2008 (Siddle 2009, 33). A dále především v roce 2019 vydání Zákonu o podpoře zavedení opatření za účelem vytvoření společnosti ve které je respektována hrdost lidí ainu (アイヌの人々の誇りが尊重される社会を実現するための施策の推進に関する法律, *Ainu no hitobito no hokori ga sončó sareru šakai o džicugen suru tame no šisaku no suišin ni kansuru hóricu*), ve kterém je menšina ainu nazvána již jako původní obyvatelstvo severní části japonského souostroví a ostrova Hokkaidó (Oficiální web dolní komory japonského parlamentu).

Uznání jiné etnicity japonskou vládou přináší například naději na legislativní uznání obyvatel Rjúkjú jako původního obyvatelstva, či vyhlídky na revizi občanského či trestního práva, která postrádají právo proti rasové diskriminaci, což je zásadním problémem v životě cizinců v Japonsku (Siddle 2009, 33).

Pokles porodnosti, stárnoucí populace a veliké procento vysokoškolsky vzdělaných lidí, kteří odmítají vykonávat nekvalifikovanou práci, dále vedou japonskou vládu k posunu od dřívějších odmítavých postojů k přijímání pracovních sil ze zahraničí k ústupkům v legislativě. Data OSN ukazují, že jestli by Japonsko chtělo udržovat populaci v produktivním věku, muselo by k roku 2050 přijmout na 33 miliónů imigrantů, tedy navýšit počet nejaponských obyvatel na 30 % populace. To by však vyžadovalo zásadní úpravu politiky vůči imigrantům (Wender 2005, 8).

V současnosti Japonsko upustilo i od politiky přijímání pouze specializovaných pracovníků revidováním zákona o kontrole imigrantů, který v rámci nového vízového

programu³ od dubna 2019 umožnil přijímat cizince i na nekvalifikovanou práci. Zároveň se Imigrační úřad vykonávající imigrační kontrolu (入国管理局, *Njúkoku kanri kjoku*) stal externím úřadem Ministerstva spravedlnosti nově pod názvem Agentura pro kontrolu imigrace (出入国在留管理庁, *Šucunjúkoku zairjú kanričó*). Od června 2019 byla také přijata legislativa na podporu výuky japonského jazyka pro cizince v Japonsku i v zahraničí (Yamawaki 2020).

1.2 Vznik a formování korejské menšiny

Vznik korejské menšiny na území Japonska byl primárně podnícen japonskou kolonizací korejského poloostrova. V roce 1905, kdy byla Korea vyhlášena japonským protektorátem, se v Japonsku nacházelo pouze 303 Korejců (Son 2008, 3). K roku 1910, kdy Japonsko anektovalo Koreu jako součást Japonského císařství, byl jejich počet 790. Jednalo se především o studenty a jen v malém množství i o dělníky přicházející od konce 90. let 19. století za prací (Fukuoka 1996, 2).

Během kolonizace Koreje a Tchaj-wanu (anektován 1895) Japonská říše usilovala o úplnou integraci území a asimilaci obyvatel s japonskými obyvateli. Záhy po anexích byl k registru japonských domácností (戸籍, *koseki*)⁴ vytvořen i registr obyvatel narozených v koloniích (外地戸籍, *gaiči koseki*), který Korejcům a Tchajwancům přisuzoval japonské občanství a občanské povinnosti. Legálně tak byli považováni za japonské občany a měli tedy nárok na občanská práva, jako například právo volit či být voleni. Ve skutečnosti však zápis v registru *gaiči koseki* zapříčinil, že byli považováni za druhořadé občany, v mnoha ohledech znevýhodněné oproti Japoncům. Pro rozlišení bývá proto někdy registr domácností *koseki* nazýván jako *naiči koseki* (内地戸籍), kde *naiči* (内地) představuje Japonsko v kontrastu k území kolonií *gaiči* (外地) (Ryang a Lie 2009, 126–127).

Asimilace obyvatelstva byla dále podněcována propagací sféry blahobytu ve Velké východní Asii, zdůrazňující rasové bratrství a jednotu všech Asiatů sjednocených k boji proti západním kolonizátorům. Dalším důležitým nástrojem k asimilaci, především jazykové

³ Jedná se o nový vízový status, který má dvě kategorie. První je poskytován cizincům, kteří mají určitou úroveň znalostí nebo zkušeností vztahujících se ke konkrétnímu odvětví, je podmíněn testem dovedností a jazykovou zkouškou z japonštiny. Po získání víza pak jedinci mohou zůstat v Japonsku až pět let, avšak nesmí se zde přistěhovat s rodinou. Druhá kategorie víza je pro ty, kteří mají odborné znalosti a dovednosti pro konkrétní průmyslová odvětví. Držitelé druhé kategorie tohoto víza jej po vypršení mohou prodloužit a od roku 2021 jim bude dovolen doprovod rodinných příslušníků (Yamawaki 2019).

⁴ Více o *koseki* viz Chapman a Krogness (2014).

a kulturní, posloužilo školství. Jazykem výuky v koloniích se stala japonština, naopak použití mateřského jazyka bylo přísně trestáno a ve studentech byla podněcována loajálnost a oddanost japonskému císaři (Kashiwazaki 2000, 17–18).

Během 20. a 30. let přijížděli Korejci do Japonska zejména z ekonomických důvodů a k roku 1938 se jejich počet navýšil na 800 000. Na převážně zemědělsky orientovanou Koreu totiž dopadala tvrdá rozhodnutí japonské kolonizační vlády, jako například vyvlastňování půdy zemědělců, kteří tehdy tvořili 85 % tamní společnosti, či navyšování produkce rýže vyvážené do Japonska. Korea se tak potýkala s hladomory a tíživou chudobou, zatímco japonská ekonomika byla na vzestupu a industrializace země vytvářela mnohé pracovní možnosti. Mnoho Korejců tedy emigrovalo do Japonska právě s nadějí na lepší životní podmínky a vzdělání pro jejich rodiny (Son 2008, 4; Nozaki et. al 2006, 2).

Korejci, označováni jako *čósendžin* (朝鮮人)⁵, či pejorativně *sendžin* (鮮人), však naráželi na intenzivní antagonismus a diskriminaci ze strany japonského obyvatelstva. Uplatnění nacházeli především v těžkém průmyslu, ženy v textilním průmyslu, z důvodů odlišného etnického původu vždy ale za mnohonásobně nižší mzdu, než jakou dostávali Japonci. V této atmosféře bylo navíc složité najít ubytování, a tak často bydleli například v pracovních kempech ve velice špatných hygienických podmínkách (Ryang a Lie 2009, 126–127). Většina korejských rodin žijících v Japonsku si kvůli těžké finanční situaci ani nemohla dovolit své děti posílat do škol. Ministerstvo školství, sportu, vědy a kultury (文部省, *Monbušó*), dále již jen Ministerstvo školství, navíc v případě nejaponských dětí povinnou školní docházku ponechalo na dobrovolnosti, tedy na možnostech rodičů. Odhaduje se, že v roce 1931 základní školu navštěvovalo pouze 18,5 % korejských dětí. V roce 1942 se však toto procento zvedlo na 64,7 %, možná také díky mírně se zlepšujícím poměrům korejských rodin (Inokuchi 2000, 143).

S postupující válkou a nedostatkem pracovních sil docházelo mezi lety 1939–1945 k dalšímu nárůstu počtu Korejců na území Japonska, tentokrát důsledkem nucených přesunů Korejců jako pracovní síly. Často museli vykonávat fyzicky náročné práce v uhelných dolech, ve stavebním průmyslu aj. Mnoho korejských žen bylo dokonce využíváno jako sexuální otrokyně (慰安婦, *ianfu*) a vysílány na fronty například do Jihovýchodní Asie (Son 2008, 3–4). Korejští muži, které zapsání v registru *gaiči koseki* nejdříve vylučovalo z branné povinnosti, byli od roku 1943 také vysíláni na frontu. Po roce 1943 bylo 257 404 korejských

⁵ Vzniklo z japonského označení korejského poloostrova čósen hantó (朝鮮半島).

mužů odveleno k pozemním složkám a 106 782 mužů k námořní armádě. Většina z nich ve válce zahynula (Tsuboe 1949 cit. v Ryang 2006, 3).

Na konci války v roce 1945 se na území Japonska nacházelo 2,3 miliónů Korejců, tedy 3,28 % tehdejší populace Japonska (Son 2008, 4). Neprodleně po konci války se spustila vlna často chaotických repatriací, které byly iniciovány ze strany okupační správy a japonské vlády, jež se obávaly protijaponských nepokojů. Do velké míry se v repatriacích angažovali i samotní Korejci.⁶ Měsíc po konci války vznikla organizace Svaz Korejců v Japonsku (在日本朝鮮人連盟, *Zainihon čosendžin renmei*), ve zkratce označovaná jako *Čóren* (朝連), jejíž jeden z cílů byla pomoc správním orgánům v organizaci transportů Korejců zpět do Koreje. Jelikož ale okupační správa diktovala přísné podmínky v otázkách odváženého majetku během repatriací, mnoho Korejců se například začalo vracet tajně na malých pronajatých lodích (Ryang 1997, 78–82).

Podle průzkumu se v roce 1946 počet Korejců na území Japonska zredukoval na 647 000. Zprávy o chudobě v kolonizaci zpustošené Koreji, začínající studená válka a stupňující se napětí mezi komunistickým severem a demokratickým jihem, vrcholící Korejskou válkou v roce 1950, repatriace pozastavilo. Někteří Korejci se dokonce začali vracet zpátky do Japonska, byť ale byli oficiálně stále japonskými občany, opětovný návrat byl považován za ilegální a většina byla deportována zpět do Koreje či uvězněna. Přestože tedy mnozí upustili od repatriace, stále vnímali svůj pobyt na japonském území za dočasný a doufali, že se po uklidnění situace budou moci vrátit do ideálně znovu sjednocené vlasti (Nozaki et. al 2006, 1–3).

Rozdělení korejského poloostrova podle 38. rovnoběžky samozřejmě přispělo i k rozštěpení menšiny *zainiči* Korejců v Japonsku a zapříčinilo nejednotnost komunity. Jedinci nespokojení s vedením prokomunisticky laděné organizace *Čóren* založili organizaci Společnost korejských obyvatel v Japonsku (在日本朝鮮居留民団, *Zainihon čosendžin kyorjúmindan*), zkráceně *Mindan* (民団). Zatímco organizace *Čóren* byla v roce 1949 rozpuštěna okupační správou potírající komunisticky laděné organizace (podrobněji viz Kapitulu 3), organizace *Mindan* se po rozdělení Koreje přiklonila k demokratickému Jihu a funguje až do současnosti (Ryang 1997, 78–82). Od roku 1955 pokračovala v myšlenkách organizace *Čóren* nově vzniklá Asociace severokorejských obyvatel v Japonsku (在日本朝鮮人総連合会, *Zainihon čosendžin só rengó kai*), zkráceně nazývaná *Sóren* (総連), fungující

⁶ Důležité je podotknout, že většina Korejců na území Japonska pocházela z jižní části korejského poloostrova. Jižní část byla navíc stejně jako Japonsko pod okupační správou USA, a tedy většina repatriací byla směřována na jih poloostrova.

do současnosti. Organizace Søren také pomyslně zastává funkci velvyslanectví, jelikož Japonsko a KLDR dosud oficiálně nenavázalo diplomatické vztahy (Tsutsui 2018, 91).

Pro příslušníky korejské menšiny zůstávající v Japonsku se těsně v poválečném období začalo užívat pojmenování Korejci zůstávající v Japonsku (在留朝鮮人, *zairjú čósendžin*) evokující prozatímnost jejich pobytu a plány na jejich repatriaci. To však bylo záhy nahrazeno označením Korejci pobývajících/existujících v Japonsku (在日朝鮮人, *zainiči čósendžin*). S rozdělením Koreje na Severní Koreu (北朝鮮, *kita čósen*) a Jižní Koreu (韓国, *kankoku*) se označení začala rozlišovat na Severokorejce (在日朝鮮人, *zainiči čósendžin*) či Jihokorejce (在日韓国人, *zainiči kankokudžin*) nebo dokonce Jihokorejec nebo Severokorejec pobývajících v Japonsku (在日韓国朝鮮人, *zainiči kankokučósendžin*). Časem se však pro zkrácení a také vyhnutí se udávání politické afilace k Jižní či Severní Koreji začalo užívat pouze označení *zainiči* a také označení pomocí japonského přepisu anglického slova „Korean“ (在日コリアン, *zainiči korian*) (Ryang a Lie 2009, 3–11).

Ačkoliv identita *zainiči* je velice komplexní a různorodá, o *zainiči* Korejcích se často hovoří v rámci generací, které spojovaly podobné postoje a podobné znaky v sebepojetí. První generací byli Korejci narození v Koreji, tudíž měli velice silné vazby k vlasti a Japonsko považovali pouze za přechodné místo pobytu. Z tohoto důvodu bazírovali na udržení korejské kultury a jazyka a nevyvíjeli snahy o získání stejných práv, jako měli Japonci. Stejná práva považovali za svého druhu asimilaci, vůči které přetrvával odpor z dob kolonizace. Naopak druhá a třetí generace *zainiči* Korejců se narodila v Japonsku již během okupace a války či v poválečném období a nacházeli se ve velice složité situaci sebepojetí. Ke Koreji již neměli tak silné vazby, ale japonskou společností nebyli přijímáni. Během 70. a 80. let se mladší druhá a třetí generace dostala ke slovu a začala aktivněji usilovat o získání občanských práv. U druhé a třetí generace došlo také k nárůstu počtu naturalizací a zvýšil se počet smíšených manželství. Pro čtvrtou generaci jsou příznačné časté naturalizace, smíšená manželství a přijímání japonského občanství pro své potomky (Weiner a Chapman 2009, 174–182).

Od 80. let 20. století se korejská menšina začala navyšovat i nové imigranty *newcomers*, tedy Jihokorejce přijíždějící za prací či studiem. Vzhledem k postupným naturalizacím mezi *zainiči* tak v současných statistikách představují největší podíl právě *newcomers* a *zainiči* Korejci již ve statistikách nefigurují, přestože mnoho z nich se hlásí ke svým korejským kořenům.

1.3 Vznik a vývoj ostatních menšin

Ainu a Okinawané byli na Japonských ostrovech přítomni již od samého počátku osídlování ostrovů v období Džómon (období japonské historie datované do cca 14,000–300 p. n. l.) spolu s brzkými osadníky kultury džómon. Zatímco ainu se vyskytovali na severu ostrova Honšú a na ostrově Hokkaidó, Okinawané obývali ostrov Okinawa a další jižní ostrovy Rjúkjú. V následujícím období Jajoi (období japonské historie datované do cca 300 př. n. l.–300 n. l.) došlo k druhé osídlovací vlně, ve které přišel lid kultury jajoi, která víceméně pohltila stávající kulturu džómon a dala za vznik státu Jamato (5. století) a také původ současnému japonskému většinovému etniku taktéž označovanému jako Jamato (Murphy-Shigematsu 1993, 63).

Jak se stát Jamato rozšiřoval, ainu byli vytlačeni na ostrov Hokkaidó, kde žili v komunitách s vlastní distinktivní kulturou a živili se převážně lovem a rybolovem. Vzhledem k tomu, že Hokkaidó, nazýváno v tomto období Ezogašima (蝦夷島), bylo plné přírodních zdrojů, Japonci si do 15. století vytvořili na jihu ostrova obchodní osady a začali s ainu označovanými jako Ezo (蝦夷) obchodovat. Část území byla začleněna mezi území Tokugawského šogunátu (徳川幕府, *Tokugawa bakufu* 1603–1868), zatímco zbylé území ostrova Ezogašima zůstalo cizím územím známým jako Ezoči (蝦夷地). Postupem času začalo ze strany Japonců docházet nejen k omezování svobodného obchodu ainu, ale dokonce k monopolizaci obchodu na celém ostrově a nastavení značně nerovných podmínek. Ainu závislí na Japoncích začali postupně upouštět od tradičního způsobu života, dále navíc poznamenaného i rozsáhlou manipulací s jejich kulturou a tradicemi (Siddle 2009, 23–27).⁷

S reformami *meidži*⁸ byl ostrov pojmenován Hokkaidó a deklarován jako teritorium Japonska. Od poloviny 19. století stupňující snahy o integraci ainu a Okinawanů ve značně podřízeném vztahu vygradovaly v úplnou nucenou integraci obyvatelstva. Všechny menšiny byly legálně zbaveny jejich etnicity a všichni na území nově sjednoceného Japonska byli prohlášeni za Japonce. S cílem úplné eliminace odlišných etnicit byli ainu nuceně asimilováni – nuceni k přijetí japonských zvyků, japonského životního stylu či japonských jmen. Byli také přesídleni a donuceni k obživě zemědělstvím, naopak tradiční lov a rybolov jim byl zakázán. Pro úplnou asimilaci byly zavedeny speciální školy ainu a také speciální

⁷ Ainu byli například nuceni k přijetí japonského stylu oblékání, typu účesů aj. (Siddle 2009, 25).

⁸ Reformy císaře Meidžiho, které započaly po roce 1869 s cílem změnit zastaralé feudální Japonsko na moderní stát podle evropského vzoru.

školy pouze pro děti ainu, ve kterých se vyučovalo výhradně v japonštině podle speciálních učebních osnov (Takeda a Williams, 78–79).⁹

Od poloviny 70. let 19. století začali být ainu registrováni do registru japonských domácností *koseki*, kdy všichni na území Japonska zapsaní do registru byli považováni za japonské občany. V případě ainu však docházelo k vytváření zvláštního podregistru, který specifikoval jejich etnickou příslušnost pod označením původní domorodci (旧土人, *kjúdodžin*) (Siddle 2001, 28). Od 20. let 19. století vláda začala upouštět i od segregací ve školství a postupně začala rušit školy ainu a začleňovat děti ainu do škol japonských (Takeda a Williams, 80).

V prvních dekádách 20. století údajně všechna média hovořila o ainu ve smyslu vymírající rasy. Právě tato propaganda imperiálního Japonska o mono-etnickém obyvatelstvu ve své podstatě vůbec nepřipouštěla existenci jiných etnických menšin. Z pohledu vlády tedy bylo žádoucí prezentovat japonskému obyvatelstvu asimilaci ainu či biologické vyhytnutí (Levin 2001, 434–439). Proces integrace ostrova Hokkaidó s Japonskem bývá navíc často označován rozvojem země spíše než kolonizací, přestože toto podřízení ainu i jejich území japonskému režimu vedlo k nezvratným změnám v jejich kultuře a téměř zániku celého etnika. Je zde tedy patrná paralela například s historií amerických indiánů, australských Aboridžinců, či etnika Inuitů a Maorů (Siddle 2009, 21).

Situace Okinawanů byla obdobná. Od 13. století vytvořili svobodné království známé jako Království Rjúkjú (琉球王国, *Rjúkjú Ókoku*) podléhající silnému vlivu Číny a v roce 1609 bylo donuceno vytvořit suverénní vazalský vztah s Tokugawským šogunátem. S příchodem reforem *meidži* byla oblast sjednocena jako součást Japonska – jako prefektura Okinawa. Okinawané sice nebyli přesídlení jako v případě ainu, ale byli také prohlášeni za Japonce a donuceni k jazykové a kulturní asimilaci s většinovým obyvatelstvem (Allen 2009, 188).

Přestože se formálně jednalo o prefekturu, povaha vztahu s Japonskem se opět blížila spíše kolonii, navíc byla Okinawa v porovnání s ostatními prefekturami značně zaostalá. Důsledkem špatné ekonomické situace na ostrovech například docházelo k početné migraci místních obyvatel mířící do ekonomicky stabilnějších měst. Povaha kolonie se mimo jiné projevila i v závěru druhé světové války v Bitvě o Okinawu v roce 1945, kdy prohrávající japonská císařská armáda nutila místní obyvatelstvo k hromadným sebevraždám, jejichž

⁹ Věřilo se, že ainu nemají stejné inteligenční predispozice v porovnání s japonským většinovým obyvatelstvem, a proto byla výuka zjednodušená a okleštěná.

důsledkem přišla o život až jedna třetina Okinawanů. V poválečném období byla Okinawa pod americkou vojenskou okupací a pod japonskou správou se dostala až v roce 1972, americké vojenské základny byly zachovány dodnes (ibid).

V porovnání s přístupem k ainu však v případě Okinawanů japonská vláda označila okinawskou kulturu jako jakousi archaickou proto-japonskou kulturu, místní jazyk jako jeden z dialektů japonštiny a místní zvyky, tance a umění pojali jako regionální variace (Yamashiro 2013, 153).

Za poslední z původních japonských menšin je považována menšina burakumin. Nicméně v tomto případě se paradoxně jedná o skupinu etnicky i jazykově identickou s většinovým etnikem. Příslušníci této menšiny jsou potomci *eta* (穢多), oficiálně rozlišované vrstvy těch, kteří v *Tokugawském šogunátu* vykonávali „nečistá řemesla“ jako byli např. řezníci, popravčí, koželuhové, hrobaři aj. (Murphy-Shigematsu 1993, 64). Tato menšina měla být sice s reformami *Meidži* začleněna mezi japonské obyvatelstvo, avšak bez ohledu na jejich nová povolání byla i nadále ostrakizována. Na rozdíl od ainu i Okinawanů tak burakumin nemají speciální kulturu či jazyk, přesto trpěli podobnou diskriminací a utlačováním, jejichž důsledkem byli oproti Japoncům znevýhodňováni v mnohých aspektech života (Howell 1996, 178–180).

Vedle menšin rozlišovaných jako původní menšiny bývají dále rozlišovány menšiny se vznikem v období japonské kolonizace. Zde kromě *zainiči* Korejské menšiny patří také čínská menšina. V porovnání se *zainiči* Korejci je situace čínské menšiny je však situace mírně odlišná. Do roku 1895, kdy Japonsko obsadilo Tchaj-wan se na území Japonska vyskytovalo mnoho čínských obchodníků, řemeslníků či umělců, jejichž počet se od konce 19. století rapidně navýšil i o Číňany přicházející za studiem. V roce 1931 po mukdenském incidentu v roce 1931 Japonsko následovalo s vojenskou invazí do Mandžuska a nahrazení čínské vlády japonskou loutkovou vládou. Mandžusko se tedy stalo loutkovým státem japonského císařství, a podobně jako tomu bylo u Korejců, bylo mnoho Číňanů přivlečeno na japonské území a využíváno jako levná pracovní síla. V porovnání s Korejci a Tchajwanci se s nimi však nakládáno ještě více jako s otroky¹⁰ a ti, kteří válku přežili, byli téměř ve všech případech repatriováni. Po poslední vlně repatriací v roce 1951 zůstalo na území Japonska na 44 000 Číňanů především původem z kolonizovaného Tchaj-wanu (Liu-Farrer 2009, 117–119).

¹⁰ Například mezi lety 1943–1945 bylo do Japonska přivlečeno téměř 40 000 Číňanů, z nichž kolem 17 % zemřelo na podvýživu, zranění z pokusů vzepřít se, nemoci aj. (Liu-Farrer 2009, 118).

Až do podepsání mírové smlouvy a znovunavázání japonsko-čínských vztahů v Japonsku nedocházelo k nárustu v počtu čínských obyvatel, nicméně od 80. let se tato menšina stala nejrychleji rostoucí. Mnozí z nově příjíždějících jsou původem z Tchaj-wanu. V roce 20001 byli například téměř každý čtyři z pěti čínských newcomers imigrantů Tchaj-wanci (Qiu 2004, 128 Cit. v Okano 2011, 38). Ti, kteří přicházeli po normalizaci vztahů bývají spolu s ostatními imigranty různých národností označováni jako imigranti *newcomers*. V japonštině bývá rozlišováno mezi těmi, co přišli před 70. lety (老華僑, *rókakjó*) a těmi, kteří přicházeli až poté (新華僑, *šinkakjó*). *Zainiči* Číňanů, kteří by však nepřijali japonské občanství zůstalo v Japonsku jen v řádu několika tisíců (Liu-Farrer 2009, 118–120).

Od 80. let se v Japonsku začala vytvářet i menšina Brazilců japonského původu (日経ブラジル人, *nikkei Buradžirudžin*). Tehdy vrcholící ekonomický zázrak vytvořil mnohé pracovní pozice pro nekvalifikované dělníky, kterých bylo v Japonsku trpícím stárnoucí společností nedostatek. Vznikl deficit pracovníků, avšak vláda lpící na ochraně monokulturality státu se dlouho bránila přijímání pracovních sil ze zahraničí. V roce 1990 vláda vytvořila zadní vrátka pro potomky Japonců do třetí generace žijících v zahraničí pomocí novelizace Zákonu o kontrole přistěhovalectví a uznávání uprchlíků (出入国管理及び難民認定法, *Šucunjúkoku kanri ojobi nanmin nintei hó*). Nicméně nadále ponechala zákaz přijímání levné pracovní síly ze zahraničí či přijímání ilegálních imigrantů pod hrozbou vysoké penalizace. Japonsko tak umožnilo migrantům japonského původu získat víza ke kvazivstvalému pobytu, často pod záminkou návštěvy příbuzných, a umožnila jim pracovat bez jakýchkoli omezení. Tímto způsobem se Japonsko snažilo podnítit přísun pracovní síly především z USA a Jižní Ameriky,¹¹ ale zároveň nenabourat homogenitu Japonska, jelikož věřili, že potomci Japonců budou etnicky i kulturně jednodušeji začleněni do japonské společnosti (Tsuda 2009, 206–207).

Nejrychleji začala narůstat menšina *nikkei* Brazilců (druhá až třetí generace Japonců narozených a vychovávaných v Brazílii). Ta využila příležitosti ústupků japonské vlády a emigrovala z Brazílie sužované ekonomickou krizí do ekonomicky stabilního Japonska. V mnohých případech se do Japonska začali přesouvat i s celými rodinami a našli pracovní uplatnění v továrnách, především automobilového průmyslu. Jejich počet se z 14 528 v roce 1989 zvedl na 254 394 v roce 2000. Ačkoliv etnicitou Japonci, kulturně se jednalo spíše o Brazilce, kteří s sebou přinesli i vlastní kulturu a v místech jejich vyšší koncentrace začali

¹¹ V USA a v Brazílii pobývalo na 1 400 000 osob japonského původu (Kono, 1994, 139).

otevírat vlastní restaurace, zábavní podniky či kostely, což vzbudilo velkou vlnu antagonismu ze strany místních obyvatel (ibid, 207–2010).

Další z početných menšin Japonska vytvářející se od 80. let je menšina Filipínců. Především po revizi Zákona o kontrole přistěhovalců a uznávání uprchlíků v roce 1990, která umožnila získání mimo jiné i víz pro pracovníky v zábavním průmyslu (タレント, *tarento*). V průběhu 90. let se tak prudce navýšil počet cizinců vstupujících na *tarento* vízum a pracujících v zábavním průmyslu (v nočních klubech, striptýzových barech aj.) (ibid, 207). Mezi nimi výrazně převažovali Filipínci. Mnoho z nich přijíždělo na půlroční pobytové smlouvy a víza, která jim zprostředkovávaly náborové agentury. Tyto agentury zároveň poskytovaly i základní lekce zpěvu a tance a následně je umisťovaly do barů či klubů v Japonsku (Osteria 1994, 32). Mnoho z nich ale také přijíždělo na turistické vízum, po jehož vypršení dále ilegálně přetrvávali v Japonsku (Kondo 2002, 423).

Zlom v postupném navyšování cizinců, a především cizinek v zábavním a sexuálním průmyslu nastal vydáním zprávy americké vlády Zpráva o obchodování s lidmi za období 2004–2005 (*2004–2005 Trafficking in Persons Report*) která Japonsko označila za jednoho z hlavních viníků v celosvětovém problému obchodování s lidmi. Tato zpráva označila cizince zaměstnané na *tarento* víza jako nelegální zaměstnance japonského sexuálního průmyslu, kdy právě filipínské hostesky tvořily největší – 10% skupinu odhadovaných obětí celosvětového obchodu s lidmi. V návaznosti na tento skandál Japonsko omezilo přijímání „talentů“, a také zpřísnilo kontroly podniků zábavního a sexuálního průmyslu, důsledkem čehož byla deportována velká spousta převážně Filipínců či Thajců (Parreñas 2011, 6).

V současnosti dochází k velkému nárůstu cizinců rozmanitých národností (Indie, Myanmar, Srí Lanka, Mongolsko aj.), nejrychleji rostoucí menšinou je však vietnamská menšina. Zatímco v roce 2010 čítala 41 781 osob, k roku 2014 vzrostla na 99 865 (Statistics Bureau 2016) a v roce 2018 se již počet ztrojnásobil na 330 835 osob (Statistics Bureau 2020). Mnozí přijíždějí jako studenti či prostřednictvím programu technických stáží, druhu víz, který byl vytvořen v roce 1990 v revizi zákona o kontrole přistěhovalců a uznávání uprchlíků. Následně pak bývají začleněni na trh nekvalifikované práce (Tokunaga 2018, 3).

2. Předchozí studie

V této kapitole si představíme pozadí vzniku pro tuto práci relevantních publikací věnujících se menšinám, a především korejské menšině v Japonsku. Nejdříve si představíme několik důležitých faktorů, ovlivňujících vznik literatury pojednávající o japonských menšinách s přihlédnutím k možné subjektivitě autorů. Dále se podíváme na průřez pracemi, které se zabývají vznikem menšiny *zainiči* Korejců v kontextu japonské historie, a na práce na téma problematiky jazyka, etnického vzdělávání a jazykové identity *zainiči* Korejců.

2.1 Pozadí vzniku literatury zabývající se japonskými menšinami

V prvních dekádách po druhé světové válce byla japonská společnost značně ovlivněna vládní rétorikou o homogenitě obyvatelstva, která měla dopomoci ke znovuoobnovení japonského sebevědomí, sounáležitosti obyvatel a ke sjednocení národa otřeseného prohranou válkou. Tato rétorika popisuje japonskou identitu jako jedinečnou a často se vyznačuje popisem konceptů *japonskosti*,¹² které přisuzuje pouze Japoncům. Koncept japonské jedinečnosti zároveň významově staví pojmy národ a etnicita na stejnou úroveň s pojmem stát, čímž de facto dochází k odstranění možnosti existence jakékoli etnické odlišnosti uvnitř japonského národa (Lie 2001, 50). Také Weiner (2009, xv–xvi) poukazuje na to, že koncept japonské jedinečnosti odráží politickou agendu snahy potlačit vzpomínky na druhou světovou válku a znovuoobnovit japonský nacionalismus.

Takto začal vznikat i literární diskurz *nihondžinron* (日本人論), zabývající se znaky japonské jedinečnosti, vyobrazující Japonsko jako kulturně, etnicky a jazykově homogenní zemi. Literatura *nihondžinron* začala vznikat v poválečném období, kulminovala v 70. letech, a i přes zjevný proud kritiky je tvořena nadále i dnes. Autoři se soustředí na otázky japonské národní a kulturní identity a vyobrazují Japonsko jako etnicky homogenní stát (単一民族国家, *tan'icu minzoku kokka*)(Murphy-Shigematsu 1993, 66). Toto pojetí dalo za vznik literatury teorie monoetnicity/monokulturalismu (単一民族論, *tan'icu minzokuron*), která byla užívána v tvrzení, že menšinové etnické populace v Japonsku neexistují (Chapman 2006, 91).¹³

¹² Za údajně pouze japonské koncepty jsou například považovány koncept *honne* (本音, pravé emoce člověka), *tatemaie* (建前, jednání očekávané od společnosti), *amae* (甘え, vyjádření lásky a důvěry bez zdrženlivosti) apod.

¹³ Murphy-Shigematsu (1993, 66) uvádí jako příklady vznikající *nihondžinron* literatury antropologickou studii Chie (1970), která popisuje vertikální uspořádání japonské společnosti či studie Doi (1971, 1986), které

V reakci se vzedmula i vlna kritiky označující literaturu diskurzu *nihondžinron* za kulturní nacionalismus a dále vytykající autorům používání spekulací, fantazie a vlastního názoru jako metodologických nástrojů. Jednalo se například o studie Dale (1986), Befu (1987), Yoshino (1992), aj.

V anglicky psané literatuře během 70. let vznikaly mnohé práce zabývající se povahou japonské společnosti, kdy v rámci některých z nich autoři v kontrastu k teorii mono-etnicity začali poukazovat i na existující etnické menšiny a vůči nim historicky zakořeněný diskriminační přístup.¹⁴ Weiner (2009, xv–xvi) poukazuje na prudký nárůst tvorby prací od 90. let, které paradigma homogenity dále zpochybňovaly. Ty se na pozadí konce Studené války, kdy se celosvětově začaly aktivně řešit otázky lidských práv a práv etnických menšin, věnovaly otázkám menšin, diskriminace a etnické rozmanitosti v Japonsku.

Vznik odborné literatury věnující se problematice japonských menšin taktéž ovlivňovali samotní příslušníci menšin a jejich organizace. Některé organizace potíraly všechny zmínky, které by pro ně nemusely být příznivé, nebo které by mohly přispět k vytváření negativního obrazu menšiny. Například jedna ze skupin bojující za práva menšiny burakumin¹⁵ se pokusila o zastavení prodeje jednoho z prvních anglicky psaných sborníků představující japonské menšiny včetně menšiny burakumin *Japan's Invisible Race* (1966). Takovéto přílišné zaobírání se korektností užívané terminologie a prezentovaným obrazem menšiny vedlo ke snížení počtu možných publikovaných prací na toto téma (Murphy-Shigematsu 1993, 68–69).

Od 90. let zájem západních akademiků o etnické menšiny v Japonsku stoupal a podnítil vznik řady editovaných sborníků věnujících se historickému vzniku menšin, rase, etnicitě a migraci v Japonsku či japonské kultuře a společnosti včetně její etnické rozmanitosti.¹⁶

V 90. letech začínají také vznikat studie, které v kontrastu ke stanovisku japonské homogenity Japonsko představují jakožto multietnickou zemi, jejíž společnost je složena z jednoho většinového etnika a mnoha etnických menšin. Za velice přínosný je považován například sborník Weiner (1997), přinášející analýzy jednotlivých menšin (jmenovitě Ainu, burakumin, *zainiči* Číňanů, *zainiči* Korejců, *nikkei* Brazilců, Okinawanů). Sborník byl dále

popisují koncepty japonskosti jako *amae* aj. Dále však zmiňuje i práce, které jsou podloženy především fantazií autorů jako např. Eidelberg (1980), který původ Japonců spojoval s Izraelí.

¹⁴ Pro přehledný výčet studií viz Nantais (2011, 5).

¹⁵ Plným názvem Liga za emancipaci buraku (部落解放同盟, *Buraku kaihó dóméi*).

¹⁶ Pro přehledný výčet studií viz Weiner (2009, xvi–xvii) a Yamashiro (2013, 147).

aktualizován a opětovně vydán v revidované verzi (2008), kdy byl kromě aktualizace příspěvků z prvního vydání obohacen i o příspěvky na téma aktuální problematiky dětí ze smíšených manželství či černošské menšiny v Japonsku. V posledních dvou dekadách se na akademickém poli těší velkému zájmu například nově vznikající menšiny *newcomers* (*nikkei* Brazilci, *nikkei* Peruánci, *nikkei* Američané, *nikkei* Argentinci atd.).

Kromě diskurzu *nihondžinron* a teorie mono-etnicity byl vznik odborné literatury dále ovlivněn celkovou sociopolitickou situací Japonska. Zejména oficiální postoje japonské vlády a její rozhodnutí o právech menšin se vždy promítaly do diskutovaných témat v literatuře jako například monografie Brody (2002) zabývající se mimo jiné i revizí Zákona o kontrole přistěhovalců a uznávání uprchlíků z roku 1990. Složitě legální postavení menšin ainu, *zainiči* Korejců a burakumin a jejich mobilizaci a boj za práva v Japonsku dále souhrnně zpracovává aktuálně vydaná studie Tsutsui (2018). Ta navíc přináší velice detailní komparativní historickou analýzu vztahu mezi domácí politikou Japonska a mezinárodními lidskými právy.

Pro přiblížení situace etnického vzdělávání menšin v Japonsku práce čerpá mimo jiné i ze sborníku společenství autorů Shimizu et al. (2014), který přibližuje historické pozadí vzniku a fungování škol cizinců v Japonsku a současnou situaci opírá o případové studie na vybraných vzdělávacích institucích menšin.

2.2 Předchozí studie zabývající se korejskou menšinou v Japonsku

V literatuře se první zmínky o nově vznikající menšině *zainiči* Korejců, jakožto politicko-etnické menšině dělicí se podle afilace k Severní a Jižní Koreji, začaly objevovat během 50. let 20. století. Taguchi (1983, 707) rozděluje texty o Korejcích v Japonsku podle žánru do čtyř skupin. Prvním žánrem jsou oficiální vládní publikace obsahující imigrační politiku Japonska vůči menšinám. Tyto texty selhávají v zobrazení korejské menšiny jako součásti společnosti, naopak je stále považují za cizince určené k asimilaci či repatriaci. Nepřiznávají tedy možnost soužití Japonců s jinou etnickou menšinou a vytrvale se drží politiky exkluzivismu a teorie mono-etnicity Japonska.

Druhým žánrem jsou texty vystupující proti vládním publikacím a státním stanoviskům, apelující na zlepšení znevýhodněných a odstranění diskriminačních podmínek

Korejců v Japonsku. Zabývaly se zásadními problémy jako byly deportace, etnické vzdělávání, diskriminace při volbě zaměstnání, sociální zabezpečení aj.¹⁷

Třetím žánrem jsou reportáže žurnalistů vykreslující problémy menšiny jako etnické napětí a mezikulturní problémy mezi Korejci a Japonci, vznikající z neuznávání přítomnosti jiných kultur japonskou společností. Jiné se věnují konkrétním tématům jako naturalizaci Korejců a záporným postojům korejské komunity vůči naturalizovaným jedincům, problematice asimilace či přijímání japonských jmen, aj.¹⁸

Čtvrtou skupinou jsou akademické studie zaměřující se na problematiku menšiny *zainiči* Korejců uplatňující především historické a sociologické přístupy zkoumání. Taguchi mezi jmenovanými studii¹⁹ vyzdvihuje sborník autorů Lee Changsoo a George De Vos (1981), který je považovaný za první anglicky psanou akademickou práci věnovanou pouze problematice Korejců v Japonsku.

V anglicky psané literatuře se zmínky o korejské menšině ojedinele objevovaly už od počátku 60. let. V počátcích se však jednalo především o zmínky ve sbornících o japonské společnosti či sbornících o japonských menšinách souhrnně, nebo také o články publikované ve specializovaných časopisech. Mezi nimi převažovaly časopisy zabývající se aktuální problematikou Asie či konkrétně Japonska: *Asian Affairs*, *Asian Survey*, *Journal of Japanese Studies*, *Monumenta Nipponica*, *Pacific Affairs*, *The Journal of Asian Studies*, aj. či okrajově i časopisy věnované psychologii, vzdělávání, náboženským studiím apod. Jeden z prvních článků „Japanese-Korean relation in perspective“ byl zveřejněn v časopise *Pacific Affairs* (1962) a představoval obraz Korejců v Japonsku, jejich kontroverzní situaci ve společnosti a snahy ji zlepšit.

Témata publikovaných článků reflektovala znevýhodnění komunity *zainiči* a snahy situaci zlepšit, nebo také pokusy o vyvrácení proklamované homogenity Japonska. Články poukazovaly na aktuální problémy menšiny, a proto si byly tematicky často podobné, odlišoval je však přístup zpracování (teoretický, historický, sociopolitický, aj.). Většina těchto článků se opírala o dosud dostupné materiály a nebyla podložena vlastními výzkumy (Kumpis 2014, 45–46).

¹⁷ Taguchi (1983, 707–708) udává jako příklady například texty Sato (1974), Association for Protection of Human Right of Koreans in Japan (1977, 1978, 1980, 1981), Chang-hwa (1979), aj.

¹⁸ Taguchi (1983, 709–710) například cituje články Miyata (1977), Maekawa (1981), Il-myong (1978), aj.

¹⁹ Gohl (1976), Bae-ho a Sung-chik (1977), Onuma (1979), Tomizawa (1982), Tsujimura et al. (1982); cit. v Taguchi 1983, 710–712.

Ke vzniku antropologických, sociologických či sociopolitických prací byla klíčová i historiografická literatura zaměřující se na situaci menšiny v období jejich vzniku a formování. V konkrétním případě korejské menšiny se jednalo o období kolonizace, tedy období od roku 1910 až do 1945. Této literatury, jak poukazuje Ropers (2019, 22–23) byl značný nedostatek až do přelomu 60. a 70. let. Po normalizaci diplomatických vztahů Japonska a Jižní Koreje v roce 1965 se začaly vytvářet výzkumné skupiny shromažďující *zainiči* korejské i japonské výzkumníky, kteří se zabývali otázkami kolonizace, nucených náborů do továren, na frontu či k prostituci. Činnost těchto skupiny doprovázel vznik *zainiči* korejských časopisů a periodik *Mukage* (1971), *Mukage Cúšin* (1971), *Kikan Sanzenri* (1975–1987), *Zainiči Čósendžinši Kenkjú* (1977) a vznik prvních podrobných historiografických studií obsahujících i výpovědi samotných obětí. Nárůst politicky neutrálních historiografických prací od 70. let pak přirozeně vzbudil zájem o menšinu *zainiči* Korejců i mezi výzkumníky z jiných oborů.²⁰

S vytvářením rozdílností v samotné komunitě, založené na různých životních zkušenostech, postojích a vystupování *zainiči* Korejců první, druhé a třetí generace se od 90. let začali mnozí autoři blíže věnovat i otázkám jejich identity. Jednalo se například o studie Fukuoka (1993), Inokuchi (1996), Kim (1999), Lie (2008), Chapman (2008), aj.

Od konce 90. let zájem o menšiny a jejich práva stoupal s čímž se zároveň zvedal i počet odborníků věnujících se tématu menšiny *zainiči* Korejců. Od konce 90. let vznikla řada sborníků a monografií popisujících komplexní historii korejské menšiny v Japonsku či systematické studie etnogeneze. Sociální antropoložka a zároveň *zainiči* Korejka s afilací k Severní Koreji Sonia Ryang (1997, 10) však zdůrazňuje, že většina těchto studií hovoří o korejské menšině jako o jednotné menšině a vůbec nezobrazuje rozdílnosti v komunitě, jak podle politické orientace, tak podle generací apod. Ve své monografii (1997), považované za první akademickou monografii na téma *zainiči* Korejců obou afilací v Japonsku, představuje zajímavé etnografické podrobnosti o každodenním životě Korejců s afilací k Severní Koreji a organizaci Sóren. Oceňováno je především detailní vykreslení rozdílnosti mezi první, druhou a třetí generací *zainiči* Korejců. Možné zkreslení však může přinést skutečnost, že v případě druhé generace Ryang pracuje převážně s elitou *zainiči*

²⁰ Ropers (2019) přináší podrobný přehled prací, věnujících se tématu Korejců v Japonsku. V monografii přibližuje zmínky zapisované do historických spisů místních historiků, dále přibližuje činnost výše zmiňovaných časopisů a kolem nich často vznikajících stejnojmenných organizací a podrobně se zabývá i studii specializovaných *zainiči* korejských a japonských odborníků.

komunity pracující pro organizaci Søren a její školy, a tedy nezobrazuje Korejce rozmanitějšího vzdělání.

Mnohostranný obraz korejské menšiny nám dále poskytuje i sborník sociologických, antropologických, historických a politických prací Sonia Ryang a John Lie (2008). Dalšími důležitými zdroji pro nás budou odborné články zaměřující se na konkrétní problematiku či událost ze sociopolitického dění v historii korejské menšiny v Japonsku. Jedná se například o články Yi, Izaa a Oh (2010) přibližující pozadí vyjednávání navázání diplomatických vztahů mezi japonskou a jihokorejskou vládou.

V porovnání s množstvím vznikající literatury zpracovávající problematiku korejské menšiny z historického, sociologického či antropologického přístupu stále vzniká pouze minimum prací zabývajících se korejskou menšinou z lingvistického hlediska. Jazykově orientované práce korejských a japonských autorů rozděluje podle tématu do tří celků:

- 1) jazykové charakteristiky místní variety korejštiny
- 2) historický vývoj korejských etnických škol
- 3) každodenní jazykové chování konkrétních mluvčích a jejich jazykové postoje

(Son 2017, 5)

Son Jonghye (2017, 9–10), zabývající se problematikou udržování jazyka, jazykového posunu, jazykovou ideologií a identitou korejské menšiny upozorňuje na mezery ve jmenovaných předchozích studiích, jako například opomenutí otázky, jakou roli sehrávají rodiny a samotná komunita *zainiči* v rozvoji jazykových schopností korejských dětí či nedostatek studií zaměřujících se na skutečné jazykové praktiky a použití korejštiny příslušníky menšiny. Kritizované dosavadní nedostatky předchozích studií doplňuje vlastní rozsáhlou studií (2017) založenou na ročním etnografickém výzkumu v prefektuře Ósaka zkoumá procesy jazykové socializace na korejských etnických školách s afilací k organizaci Søren, v domácnostech studentů a jiných komunitních zřízeních.²¹

Ryang (2000) edituje i další pro tuto práci zásadní sborník (2000), ve kterém čerpá z terénního výzkumu z 90. let a představuje mimo jiné i přístup japonské vlády vůči *zainiči* Korejcům a jejich etnickému vzdělávání v 80. a 90. letech 20. století.

²¹ Son sbírala data účasti na hodinách ve škole, školních akcích a akcích komunity, částečně strukturovanými rozhovory s vyučujícími, studenty, absolventy a rodiči studentů a audio a video nahráváním *zainiči* domácností. Ve výstupech se Son (2017) zaměřuje na to, jakým způsobem jsou či nejsou studenti škol socializováni k učení korejštiny ve škole, v domácnostech či celkově v *zainiči* komunitě. Dále se zaměřuje na otázku socializování výukou jazyka k jazykovým ideologiím a jazykovým identitám, které ovlivňují vývoj v jejich osvojování si korejštiny.

Stěžejní jsou pro tuto práci dále také texty kratšího rozměru a články odborných periodik zaměřující se na úzká témata jako McKee (2013) přibližující projednávání návrhu o školách korejského etnického vzdělávání během vyjednávání diplomatických vztahu Japonska a Jižní Koreje, Tai (2007) představující etnické vzdělávání korejské menšiny ve veřejných školách nebo například Tokunaga (2018) pojednávající o problematice akreditací etnických škol v Japonsku.

Otázky týkající se etnického vzdělávání korejské menšiny a ostatních menšin budeme čerpat například ze sborníku textů Nanette Gottlieb (2012) zpracovávající demografické a jazykové výzvy současného či ze sborníku Tsuneyoshi et al (2011) dokumentující problematiku vzdělávání dětí etnických menšin a jejich interakce s ostatními japonskými studenty. Práce poukazují mimo jiné i na nepřipravenost japonských škol na zvyšování počtu studentů jiných etnicit, a poukazuje na potřebu reformy školství a výukových strategií.

Na závěr je nutné podotknout, že u jmenované odborné literatury je nutné přihlédnout ke stanovisku autora a možného subjektivního zabarvení textu. Kumpis (2014) poukazuje na to, že korejští autoři mají vhled, který často nemají autoři jiných národností a problematiku vykreslují velice detailně. Mnohem častěji však přistupují k tématu subjektivně, mnohdy se dotýkají otázek diskriminace a můžeme u nich pozorovat opakující se apel na nehumánní zacházení s Korejci během války a poválečného období. Japonští autoři naopak na problematiku častěji nahlížejí z hlediska ovlivněného oficiálními stanovisky Japonska. Autoři ostatních národností vedle toho mají menší předpoklady k subjektivitě díky absenci ideologického předpojetí či ovlivnění oficiálními stanovisky vlasti. Díky těmto důvodům v mnohých případech přinášejí nové zajímavé vhledy v citlivých otázkách problematiky komunity *zainiči* Korejců.

Kumpis (2014, 38–39) také poznamenává, že volbou jazyka autoři mnohdy volí i publikum. Byť tedy netvrdí, že by anglicky psané práce byly jediné správné, anglicky psanou literaturu označuje za literaturu zaměřenou na globální publikum, a ne pouze na obyvatele jedné země (a další uživatele daného jazyku). Lze tedy předpokládat, že mezi množstvím vznikající literatury na téma problematiky *zainiči* Korejců v japonské akademické obci, vzniká i řada děl pro globální akademickou obec méně relevantních.

3. Vznik a vývoj etnického vzdělávání Korejců v Japonsku

Ryang (1997, 85) cituje slova ženy z komunity *zainiči*, která se podílela na založení prvních korejských etnických škol pod organizací Čóren a následně vyučovala korejštinu ve školách organizace Sóren:

Nebyli jsme osvobozeni, dokud jsme se nenaučili náš jazyk. Japonská porážka 15. srpna 1945 pro nás automaticky neznamenala osvobození, osvobození muselo přijít skrze tvrdou práci a naučení se našeho rodného jazyka bylo prvním krokem.

Citace poukazuje na důležité místo korejského jazyka v životě korejské menšiny v Japonsku. V poválečném období korejská komunita vytvořila různé typy korejského etnického vzdělávání, jejichž stěžejním bodem byla výuka korejského jazyka. Tyto školy pak dále sehrály významnou roli v utváření etnické identity příslušníků korejské komunity *zainiči*, ale také v utváření jejich politických a ideologických názorů.

Vznik a vývoj korejského etnického vzdělávání budeme sledovat na pozadí historicky chronologického nástinu politické situace v Japonsku. Ve čtyřech podkapitolách si vždy představíme sociopolitické pozadí daného období a na to, jaký měly události daného období dopad na korejské etnické vzdělávání.

3.1 Období exkluze a vzniku korejského etnického vzdělávání (1945–1952)

Vznik korejského etnického vzdělávání v Japonsku je neodmyslitelně spjat i s poválečným vývojem na korejském poloostrově. Korejský poloostrov, který byl z rozhodnutí postupimské konference v červenci 1945 rozdělen podle 38. rovnoběžky na severní zónu sovětského vlivu a jižní zónu americké okupace, se hned po válce začal radikalizovat. V kontrastu s komunisticky laděným severem, kterému se dařilo utěšit poválečnou situaci, se zdály poměry v jižní části chaotické, ekonomická situace se nezlepšovala a obyvatelstvo začínalo tíhnout k levici a extremismu. Americká okupační správa navíc k nelibosti obyvatelstva pouze přejala správní aparát vytvořený za japonské okupace a vysoké pozice obsadila pro-japonskými Korejci či kolaboranty z období okupace. Vyostřenou situaci ilustruje například komunistické povstání na ostrově Čedžu, krvavě potlačené jihokorejskou vládou, při kterém přišlo o život 24 % obyvatelstva ostrova a velká část obyvatel utekla hledat azyl v Japonsku (Ryang 1997, 78–79).

Toto rozdělení korejského poloostrova se promítlo i na korejské komunitě v Japonsku, která se také rozdělila na dva proudy. Převažující část Korejců tíhnoucích k levici se sjednotila pod nově vzniklou organizací Čóren, zatímco Korejci vystupující proti levicové části komunity a podporující jih Koreji se sjednotili v nacionalistické organizaci Mindan (Ryang 1997, 88).

S ohledem na to, že se většina Korejců zůstávajících v Japonsku sjednotila pod organizací Čóren, byla to právě tato organizace, která stála u zrodu korejského etnického vzdělávání. Organizace na rozdíl od organizace Mindan v počátcích nevystupovala jako politická, přestože mnozí členové sympatizovali s komunistickými ideály. Jejím hlavním cílem byla příprava Korejců k repatriacím, kvůli kterým vyvstala potřeba založení korejských etnických škol, neboť děti Korejců dosud navštěvovaly pouze školy japonské (Inokuchi 2000, 147). Jak bude níže vysvětleno, záhy se důraz na souvislost s budoucím návratem do vlasti upozadil a organizace se nadále zkrátka snažila poskytnout korejským dětem v Japonsku vzdělání.

Organizace Čóren nejprve podporovala vznik etnických škol finančně prostřednictvím pronajímání, koupí či výstavbou budov pro jejich umístění. V některých případech dokonce vypomohla i japonská prefekturní či městská státní správa, která poskytla části budov japonských škol nebo stavební materiály k vybudování škol nových. Napříč Japonskem se tak v místech vyšší koncentrace Korejců celá komunita aktivně pustila do výstavby a rekonstrukce prostorů škol a do příprav k zahájení výuky (Inokuchi 2000, 147).

V únoru 1946 byl zřízen Výbor pro sestavování učebních materiálů (教材編纂委員会, *Kjózai hensan iinkai*) a do dubna 1946 sestavil 92 učebnic a výukových materiálů, kterých následně vydal na jeden milión kopií (Oficiální web organizace Sóren). Školy byly označeny jako školy etnického vzdělávání (民族教育, *minzoku kjóiku*) a ve výuce byl kladen důraz na výuku jazyka, kultury, dějin a zeměpisu korejského poloostrova. V nových výukových materiálech byl také značně kritizován japonský kolonialismus a jeho asimilační myšlenky potírající korejskou etnickou příslušnost. Mladé generaci, poznamenané výukou japonských škol a vštěpováním identity jakožto Japonců se učitelé snažili nově vštípit jejich korejskou etnickou identitu. Americká okupační správa však ke školám korejského etnického vzdělání byla od jejich samotného vzniku velice skeptická. Vytýkala jim levicovou orientaci a propagaci komunistických myšlenek, byť školní osnovy a cíle výuky školy byly formulovány s odkazy na demokracii a myšlenky komunismu vyučovány nebyly (Inokuchi 2000, 147–148).

V září 1946 bylo díky snahám organizace Čóren v korejské komunitě zavedeno šestileté základní vzdělávání, v říjnu téhož roku pak i tříleté nižší střední vzdělávání (Higa a Tate 2014, 25).²² Podle zprávy Ministerstva školství ze třetího valného shromáždění organizace Čóren bylo k říjnu 1946 založeno na 525 základních škol (42 182 studentů), 7 nižších středních škol (1 180 studentů) a dohromady 12 mládežnických škol (青年学校, *seinen gakkó*) a dívčích akademií (び婦女学院, *fudžo gakuin*) pro studenty a studentky ve věku 13 až 19 let (724 studentů) (Yi et al. 2010, 149).

Mezitím se situace na korejském poloostrově značně vyostřila. Protikomunistická politika jižní části korejského poloostrova v podstatě zakázala repatriace Korejců z Japonska, protože většina z repatriovaných podporovala levicové organizace a jejich návrat by tak dle vlády pouze přispěl k zesílení komunistických sil. Ti, kteří byli repatriováni, pak neměli možnost návratu za 38. rovnoběžku, tedy na sever poloostrova, nýbrž čelili výsledkům, případnému uvěznění a v některých případech dokonce i popravám (Caprio a Jia 2009, 31).

Repatriace s koncem roku 1946 v podstatě ustaly a počet Korejců v Japonsku se naopak začal opět navyšovat. Do Japonska se začali uchýlovat jednak ti, kteří prchali před místními nepokoji z jihu Koreje a ostrova Čedžu, ale dokonce také někteří z vlny repatriovaných Korejců, kteří kvůli špatné ekonomické situaci v Koreji opětovně hledali útočiště v Japonsku. Ačkoliv byli tito Korejci do doby, než byli repatriováni, považováni za japonské občany, po opuštění japonských ostrovů byl jejich další návrat do Japonska považován za ilegální. Proto byli brzy po takovémto návratu zatýkáni japonskou policií, uvěznění či deportováni. Údajně se však několika desítkám tisíců těchto ilegálních imigrantů podařilo zatčení a vyhoštění uniknout (Cumings 1990, 258 cit. v Ryang 1997, 87).

Pozastavení repatriací však značně zkomplikovalo situaci Korejců v Japonsku, jelikož ani japonská vláda, ani americká okupační správa na tuto možnost nebyly připraveny. Problematická byla i situace jejich statusu. Směrnice americké okupační správy týkající se právního postavení bývalých koloniálních subjektů Japonska uváděla, že k nim má být přistupováno jako k osvobozenému lidu (*liberated people*), tedy jako k obyvatelstvu nejaponského státního příslušenství. Toto označení však nebylo jednoznačně definováno a vytvářelo nejednotnost v implementovaných praktikách různých sekcí americké okupační správy (Inokuchi 2000, 145). Korejci tak v mnoha ohledech nedisponovali stejnými právy

²²Až v roce 1948 bylo zavedeno i tříleté vyšší střední vzdělávání (Shimizu et al. 2014, 25).

jako Japonci. Mimo jiné byli například již v prosinci 1945 zbaveni volebního práva (Kashiwazaki 2000, 21).²³

Polarizace korejského poloostrova, levicová orientace *zainiči* Korejců a jejich silící sympatie s Japonskou komunistickou stranou (日本共産党, *Nihon Kjósantó*), ale také vývoj občanské války v Číně postupující ve prospěch komunistického režimu, poškodily postavení korejské menšiny v očích okupační správy. Obavy, že existence takovéto etnické menšiny by mohla být potenciálním zdrojem sociálního konfliktu i v Japonsku, vedly ke snahám o omezení činnosti komunity, a především organizace Čóren. Byť samotné japonské Ministerstvo školství otázku korejského etnického vzdělávání v této době nijak nereflektovalo, pozornost okupační správy v souvislosti s korejskou menšinou se z výše uvedených důvodů přesunula právě na nově vznikající korejské etnické školy (Inokuchi 2000, 149).

Vzhledem k tehdejší problematické definici statusu Korejců okupační rada v zájmu zachování společenského pořádku v prosinci 1946 prohlásila, že Korejci by měli být pokládáni za japonské občany. Kalkulovala tak s tím, že jako takoví by Korejci museli své děti ze zákona posílat do japonských škol, aby plnily povinnou školní docházku, případně by korejské etnické školy musely odpovídat standardům japonského povinného vzdělávání. Takto by vláda měla nad danými školami kontrolu, což by samozřejmě výrazně ovlivnilo jejich samostatnost a pojetí výuky i možné ovlivnění jednotlivými korejskými organizacemi (Inokuchi 2000, 150). Jako japonští občané by Korejci měli nově podléhat japonskému právnímu systému, a to alespoň do doby, než legitimní korejská vláda uzná jejich korejské občanství (Kim 2006, 56).

Zmíněné prohlášení okupační správy však rozhořčilo korejskou menšinu, která se nechtěla vzdát nově získané svobody a bála se navrácení poměrů z období koloniální vlády. Korejci vnímali přiznání japonského občanství jako nabytí statusu druhořadého občana, s čímž si spojovali pravděpodobné další znevýhodnění v japonské společnosti. Jejich protesty za odvolání tohoto prohlášení a také za zrušení nově zavedené povinnosti odvodu daně z kapitálu nakonec vyústily do vlny deportací vedoucích členů organizace Čóren. Jednalo se o velice rozporuplný krok okupační správy, který dále poukazoval na nevyjasněnost a chybějící systematičnost v přístupu ke korejské menšině, poněvadž

²³ Zákon byl směřován na všechny bývalé koloniální subjekty a pozastavoval volební právo všech zapsaných v registru *gaiči koseki*. Důvodem pro přijetí tohoto zákona byly především obavy z možného dopadu levicové orientace Korejců na výsledek japonských voleb (Kashiwazaki 2000, 21).

deportace Korejců rozhodně nemohly být považovány za odpovídající zacházení s Korejci, pokud by opravdu byli považováni za japonské občany (Inokuchi 2000, 145).

Následně v květnu roku 1947 došlo ke schválení Zákona o registraci cizinců (外国人登録令, *Gaikokudžin tóroku rei*), který nejen, že nepřinesl systematické ukotvení statusu Korejců v Japonsku, naopak je ve skutečnosti ještě dále znevýhodňoval. Zákon převedl registr *gaiči koseki* do nového registru cizinců a vytvořil povinnost pravidelné registrace všech cizinců na území Japonska. Cílem byla kontrola nelegálního přistěhovalectví. Tento zákon tak především přinesl možnost vyhoštění všech osob nelegálně pobývajících na území Japonska (Inokuchi 2000, 146). Byť dle přístupu okupační správy měli být Korejci stále považováni za japonské občany, japonská vláda přesto vyžadovala, aby byli všichni registrováni jako cizinci a jejich státní příslušnost byla pojmenována názvem korejského poloostrova Čósen (Tsutsui 2018, 88). Po roce 1948 si *zainiči* Korejci mohli změnit národnost na nové označení Korejské republiky (韓国, *Kankoku*), zatímco název Čósen začal odkazovat na KLDŘ. Na jejich právním statusu to však nic nezměnilo, jelikož Japonsko nemělo navázáno diplomatické vztahy s ani jednou z těchto zemí (Kashiwazaki 2000, 24).

Došlo také ke změně postoje Ministerstva školství, které vydalo řadu nových školských zákonů a ustanovilo novou podobu školských osnov. Ministerstvo rozhodlo, že korejské děti musí plnit povinnou školní docházku ve školách registrovaných jako školy japonského vzdělávacího systému. Korejské etnické školy stály mimo tento systém vzdělávání, a proto byly povinovány se v nadcházejících měsících zaregistrovat a projít schválením prefekturních vzdělávacích rad. Nicméně, téměř žádné školy tak neučinily (Ryang 1997, 85).

V lednu 1948 Ministerstvo školství vydalo další oficiální vyhlášku O zacházení s korejskými školami (朝鮮人学校の取扱いについて, *Čósendžin securicu gakkó no toriacukai ni cuite*). Ta nově zpřísnila podmínky japonského školského zákona, které musely korejské etnické školy splňovat, aby byly schváleny guvernérem prefektury. To znamenalo, že se školy musely reorganizovat přijetím japonských standardních osnov vzdělávání a začít používat japonštinu jako jazyk výuky. Výuka korejštiny se v nich pak mohla odehrávat pouze jako mimoškolní aktivita (Higa a Tate 2014, 24). V případě, že by k reorganizaci výuky nedošlo, mohly být tyto školy akreditovány pouze pro nepovinnou mimoškolní docházku jakožto různorodé zájmové školy (各種学校, *kakušu gakkó*), děti zde však nemohly plnit devítiletou povinnou docházku. S ohledem na to, že se korejské etnické školy změnám

ve školství z většiny odmítali přizpůsobit, bylo zároveň nařízeno a vymáháno zavření všech neregistrovaných a neakreditovaných škol (Ryang 1997, 85).

Organizace Čóren odmítala upustit od výuky v korejštině a výuky samotného korejského jazyka. V protestu proti příkazu Ministerstva školství k zavírání škol se napříč Japonskem spustila vlna demonstrací ve snaze o kompromis, ke kterému však japonské správní orgány nehodlaly přistoupit. Nejznámějším incidentem je Incident vzdělávání v oblasti Hanšin (阪神教育事件, *hanšin kjóiku džiken*), který se odehrál v dubnu 1948 v oblasti Hanšin nacházející se mezi městy Ósaka a Kóbe. Rozsáhlé protesty Korejců proti zavírání neakreditovaných škol zde vyústily v násilné potyčky a početné zatýkání, během kterých byl dokonce zabit šestnáctiletý student korejské etnické školy a další děti byly vážně zraněny (Tsutsui 2017, 89).

V květnu 1948 se Ministerstvo školství se zástupci organizace Čóren shodlo na kompromisu. Korejské školy musely začít dodržovat japonské školské zákony, ale dostaly také možnost zažádat o akreditaci pro soukromé školy, která jim zajistila jistou míru autonomní etnické výuky (Inokuchi 2000, 153). To znamenalo, že korejské školy mohly vyučovat korejský jazyk, dějiny, kulturu a literaturu v korejštině, ale pouze jako mimoškolní předměty (Son 2017, 35). V návaznosti na nepokoje v Ósace a Kóbe a incident Hanšin došlo dne 4. června 1948 k výměně memoranda mezi guvernérem Ósaky a zástupci korejské komunity, jehož prostřednictvím se obě strany zavázaly zřídit mimoškolní etnické třídy (民族学級, *minzoku gakkjú*). Memorandum ustanovilo, že v případě, že by 30 % a víc studentů japonských veřejných škol bylo korejské etnicity, školy směly zaměstnat na plný či částečný úvazek učitele určené prefekturou, aby vyučovali korejštinu a korejskou kulturu v rámci etnických tříd (Hester 2000, 178).

Situace korejské menšiny se však prudce změnila v souvislosti s oficiálním ustanovením rozlišných vlád na Korejském poloostrově v roce 1948. Nejdříve na jihu vznikla autokratická Korejská republika, v jejímž čele stál prezident I Sung-man, následně na severu došlo k ustanovení Korejské lidové demokratické republiky (KLLDR) v čele s lídrem Kim Ir-senem (Caprio a Jia 2009, 31). V reakci na oficiální ustanovení KLLDR se v roce 1949 organizace Čóren prohlásila za striktně prokomunistickou a pro-severokorejskou a vyloučila z vedení všechny nekomunistické členy. Jako cíl výuky škol pak stanovila „vychovávat věrné syny a dcery KLLDR“ (Ozawa 1999, 234, cit. v Son 2017, 35). S ohledem na tyto události korejská komunita v Japonsku navíc začala stranickou

orientaci projevovat i aktivní spoluprací s Japonskou komunistickou stranou a podporou strany ve volební kampani.

Když americká okupační správa v roce 1949 zahájila kroky k potírání komunisticky laděných organizací v Japonsku, jedním z prvních cílů se stala i komunita *zainiči* Korejců. V září 1949 byla organizace Čóren na základě Zákona pro regulaci organizací (団体等規制令, *Dantai tókisei rei*) obviněna z protidemokratické činnosti, její majetek byl zabaven a organizace byla rozpuštěna. Po rozpuštění organizace Čóren se mnoho bývalých členů připojilo k nové organizaci Sjednocená demokratická fronta *zainiči* Korejců (在日朝鮮統一民主戦線, *Zainiči čósen tóicu minsu sensen*), zkráceně Minsen (民線), která sdílela mnoho cílů organizace Čóren, ale udržovala ještě bližší vztah s Japonskou komunistickou stranou (Tsutsui 2018, 91).

Následně v říjnu 1949 japonská vláda vydala Příkaz k uzavření korejských etnických škol (朝鮮人学校閉鎖令, *Čósendžin gakkó heisa rei*) (Higa a Tate 2014, 25). Většina korejských škol tak byla uzavřena, některé byly přeorganizovány na japonské školy a korejští vyučující byli nahrazeni japonskými. Mezi školami, které zažádaly o status soukromých škol bylo vyhověno pouze třem. Přesto nedošlo k úplnému zastavení korejského etnického vzdělávání, a především v místech s vysokou koncentrací korejských dětí (například Ósaka, Tokio aj.) korejská komunita vytvořila alternativní způsoby etnické výuky. Některé zavřené školy začaly být používány jako jazykové školy fungující mimo povinný vzdělávací systém a výuka korejštiny dále probíhala i formou mimoškolní výuky v pobočkách japonských škol (Inokuchi 2000, 154). Také došlo k vytvoření etnických tříd *minzoku gakkjú* založených na memorandu z roku 1948, ve kterých v rámci mimoškolní výuky korejští vyučující mohli vyučovat korejský jazyk a korejskou historii a kulturu. V roce 1950 byly místní správou prefektury Ósaka zahájeny *minzoku gakkjú* na 33 školách (jednalo se o školy s alespoň 30 % studentů korejské etnicity) vedené etnickými vyučujícími (民族教師, *minzoku kjóši*) (Hester 2000, 178).

Dne 28. dubna 1952 vešla v platnost Sanfranciská mírová smlouva mezi Japonskem a USA, která oficiálně ukončila americkou okupaci. Ze Sanfranciské smlouvy také plynulo, že všichni obyvatelé Japonskem kolonizovaných území se stávají nezávislími. V praxi to znamenalo, že cizinci nacházející se v Japonsku, avšak nepatřící do registru *naiči koseki*, byli zbaveni japonského občanství a tím také všech občanských práv. Japonsko zároveň nemělo právní rámec, který by řešil otázku obyvatel bez japonského občanství pobývajících na japonském území, ani nebyly navázány diplomatické vztahy se zeměmi daných

početných menšin (Korea, Čína apod.). Neexistoval ani žádný úřad, který by se zabýval z toho plynoucími sociálními otázkami a přijetím případných opatření, což vedlo k právnímu vyloučení všech cizích státních příslušníků v Japonsku (Tsutsui 2018, 114–115).

Dále byl v roce 1952 zaveden nový Zákon o registraci cizinců (外国人登録法, *Gaikokudžin tóroku hó*) povinnující všechny cizince zůstávající v Japonsku déle než 1 rok nutností registrovat se (90 % z těchto cizinců tvořili Korejci). Zákon obnášel obnovu registrace každé tři roky, povinnost hlásit změny v zapsaných položkách nejpozději do dvou týdnů, mít průkaz registrace vždy u sebe a na požádání policie jej vždy předložit ke kontrole. Nejkontroverznějším prvkem registrace byla povinnost poskytovat otisky prstů.²⁴ Neplnění požadavků registrace bylo penalizováno vysokými pokutami a mohlo končit až vyhoštěním ze země (Kashiwazaki 2000, 22–24).

Pokud by Korejci chtěli opět získat japonské občanství, stejně jako ostatní cizinci museli projít procesem naturalizace. S přiznáním plného občanství byl spojen i zápis do již sjednoceného registru *koseki*, což zaručovalo potomkům takto registrovaného občana rovněž obdržení japonského občanství) a japonské úřady již neměly právo jedince vyhostit jako v případě cizinců. Kritéria naturalizace však byla nastavena velice přísně, aby znesnadnila proces naturalizace u nežádoucích osob a jejich potomků. Toto se týkalo především právě levicově zaměřených Korejců, kteří byli považováni za nebezpečnou skupinu, která by v očích japonské vlády představovala mnohem větší problém, kdyby disponovala občanstvím a plnými občanskými právy (Kashiwazaki 2000, 27).

Mezi kritéria Ministerstva spravedlnosti pro udělování japonského občanství patřila například politická orientace (nesměla být levicová a cizinci nesměli podporovat Japonskou komunistickou stranu či organizaci Minsen), míra přijetí japonského životního stylu (jedinci by například neměli žít v korejských čtvrtích) a jiné projevy schopnosti absolutní asimilace mezi japonské obyvatelstvo. Za důležitý aspekt při posuzování vhodnosti žadatele bylo považováno například i to, jestli cizinec přijal japonské jméno (Kashiwazaki 2000, 26–27). Většina Korejců, ať už levicové či pravicové orientace, však sdílela protijaponský a protikoloniální sentiment a věřili v prozatímnost jejich pobytu v Japonsku. Z těchto důvodů naturalizaci odmítali (Kashiwazaki 2000, 24).

V roce 1954 severokorejské Ministerstvo zahraničí zveřejnilo komuniké, které vyjadřovalo úmysly navázání diplomatických vztahů s Japonskem. Další komuniké

²⁴ Jednalo se o praxi využívanou v trestních řízeních v Japonsku, stejně jako v jiných zemích, kdy byly zločincům či podezřelým z trestné činnosti při zatýkání sejmuty otisky prstů.

s podobným obsahem bylo vydáno i v roce 1955. Iniciativa KLDŘ sice nevedla k navázání diplomatických vztahů, skrze obnovený, ač nepravidelný, kontakt mezi Japonskem a Severní Koreou ale došlo k řešení otázek repatriace zbývajících korejských státních příslušníků (Ryang 1997, 34). Téhož roku se organizace Minsen po přetrvávajících rozepřích s Japonskou komunistickou stranou osamostatnila a později, v roce 1955, vytvořila Asociaci severokorejských obyvatel v Japonsku (在日本朝鮮人總連合会, *Zainihon čosendžin só rengó kai*), zkráceně nazývanou Sóren (總連) (Tsutsui 2018, 91). Často bývá užíván také korejský název organizace Čäilbon čosönin čchongrjön haphö (재일본조선인총련합회 či zkráceně Čchongrjön 총련).

Organizace Sóren se záhy po svém vzniku prohlásila za zahraniční organizaci KLDŘ v Japonsku, čímž se také zřekla jakéhokoliv vměšování se do japonských domácích záležitostí, aby nestála v cestě normalizace vztahů mezi KLDŘ a Japonskem (Ryang 1997, 90). Sebeidentifikace organizace jakožto zahraniční organizace KLDŘ byla navíc klíčovou v odštěpení se od Japonské komunistické strany. Organizace Sóren totiž svoje příslušníky prohlásila za zahraniční státní příslušníky KLDŘ, zatímco Japonská komunistická strana *zainiči* Korejce označovala za etnickou menšinu, která se musí v třídním boji za svá práva účastnit japonské třídní revoluce (Ryang 1997, 113–115).

Avšak status zahraničních státních příslušníků KLDŘ Korejcům nezaručil žádnou právní ochranu, jelikož ze strany KLDŘ nebyl nijak právně opatřen. V Japonsku tak existovali jako cizinci zbaveni všech občanských práv, o které se zároveň zdráhali bojovat ze strachu o ještě větší útlak (Ryang 1997, 120).

Toto právní vyloučení na druhou stranu v počátku dopomohlo k obnově korejského etnického vzdělávání. Po ztrátě japonského občanství nebyly po roce 1952 děti *zainiči* Korejců nuceny plnit povinnou školní docházku v japonských školách, což postavilo korejské etnické školy mimo japonský vzdělávací systém a paradoxně jim zaručilo velkou míru autonomie a prostor k rozvoji. Školy sice ztratily finanční podporu ze strany japonské vlády, zároveň se ale nemusely zodpovídat japonským školským osnovám, nemusely vyučovat v japonštině a v počátcích nepodléhaly povinné registraci či akreditaci ze strany Ministerstva školství (Inokuchi 2000, 154–155).

3.2 Období vyloučení, represe a diskriminace (1955–konec 60. let)

Korejské děti byly po přijetí Sanfranciské smlouvy v roce 1952 vyloučeny z povinné školní docházky, jejich navštěvování jim ale bylo umožněno. Na konci roku 1953 byla formulována vládní politika Ministerstva školství O zápisu Korejců do povinné školní docházky (朝鮮人の義務教育学校への就学について, *Čósendžin no gimukjóiku gakkó e no šúgaku ni cuite*). V té sice stálo, že vládní školy mohou přijímat studenty korejského původu s trvalým pobytem v Japonsku, zároveň je však zatížila poplatky za školné, které japonští studenti nemuseli platit (Okano 2006, 480).

Další podmínkou pro přijetí do japonských veřejných škol byl souhlas rodičů se vzděláváním podle předepsaných osnov Ministerstva školství a vzdání se práva na stížnosti a připomínky k obsahu výuky. Japonské školy pak v souladu se směrnicemi vlády o zacházení s korejskými dětmi stejným způsobem jako s dětmi japonskými usilovaly o asimilaci korejských dětí ve třídách i skrze výuku toho, jak žít jako Japonci. Korejským dětem bylo navíc přikázáno používání pouze japonských jmen namísto jejich vlastních korejských jmen, a dokonce jim bylo doporučeno v co největší míře skrývat korejskou etnicitu. Navíc musely v mnoha případech snášet silné projevy diskriminace, a to jak z řad studentů, tak vyučujících (Tai 2007, 8).

I z tohoto důvodu korejská komunita zahájila obnovu etnických korejských škol, ve kterých byla výuka vedena v korejštině a kde děti nemusely skrývat svou etnicitu a učit se v přátelské atmosféře ostatních *zainiči* dětí. Největším iniciátorem obnovení korejských etnických škol byla nově vzniklá organizace Sóren, která začala znovuobnovovat dříve zavřené korejské etnické školy a po celém území Japonska započala také výstavbu škol nových (Inokuchi 2000, 154–155).

Tyto školy nebyly podle japonských zákonů považovány za školy standardního vzdělávání definované v 1. článku Školského zákona Ministerstva školství (学校教育法, *Gakkó kjóikuhó*) z roku 1947, jinak označované jako školy podle 1. článku školského zákona (一条校, *ičidžókó*).²⁵ Korejské etnické školy stály mimo systém japonského povinného i zájmového školství, což jim sice zaručovalo autonomii, díky které se nemusely zodpovídat kontrolám Ministerstva školství, ale také neměly nárok na jakoukoli finanční podporu ze

²⁵ Zákon z roku 1948 obsahoval tyto školy: mateřské školy (幼稚園, *jóčien*), základní školy (小学校, *šógakkó*), nižší střední školy (中学校, *čúgakkó*), školy povinného vzdělávání (義務教育学校, *gimu kjóiu gakkó*), vyšší střední školy (高等学校, *kótógakkó*), zvláštní školy (特別支援学校, *tokubecušiengakkó*), vysoké školy (大学, *daigaku*), včetně technických vyšších odborných škol (高等専門学校, *kótósenmongakkó*). V roce 1998 byla přidána šestiletá střední škola (中等教育学校, *čútókjóikugakkó*) (Yi et al. 2010, 146).

strany státu. Z tohoto důvodu měly tyto školy velice vysoké zápisné a školné, a to i v případě základního a středního stupně výuky. Navíc absolvování korejských etnických škol nebylo uznáváno japonskými správními orgány, což se začalo projevovat jako problém mezi absolventy, kterým jednak nebylo umožněno pokračovat studiem vyššího stupně na japonských školách a také je etnické vzdělávání znatelně znevýhodňovalo na trhu práce (McKee 2013, 30–31).

Se vznikem organizace Sóren v roce 1955, po vzoru jejích předchůdkyň organizací Čóren a Minsen, se organizace okamžitě těšila velké podpoře téměř celé korejské komunity *zainiči*. V jejích počátcích bylo jejími příznivci až 90 % *zainiči* Korejců a jen malá frakce podporovala organizaci Mindan afilovanou k Jižní Koreji. Popularitě organizace Sóren (a tedy přeneseně i KLCDR) pomohla kromě aktivní výstavby škol také intenzivní propaganda, která na pozadí špatné životní situace *zainiči* Korejců v Japonsku značně idealizovala obraz života v KLCDR a slibovala brzké repatriace. K její popularitě přispěla také víra, že právě KLCDR usiluje o znovusjednocení korejského poloostrova a o osvobození Korejců od americké okupace v Jižní Koreji (Ryang 1997, 88).

Nízká popularita Jižní Koreje byla naopak způsobena především skutečností, že se tamní vláda prakticky zřekla zodpovědnosti vůči svým obyvatelům pobývajícím v Japonsku a také tím, že organizace Mindan z pohledu většiny Korejců zastávala příliš asimilační názory. Navíc se mezi komunitou *zainiči* začalo šířit i povědomí o špatné ekonomické a společenské situaci jihokorejské vojenské diktatury, a tudíž většina Korejců doufala v repatriaci na údajně prosperující sever. Od roku 1957 pak navíc KLCDR začala organizaci Sóren podporovat finančně. Toto bylo velkou pomocí ve výstavbě škol korejského etnického školství, což dále posílilo všeobecný kladný postoj komunity vůči KLCDR (Tsutsui 2018, 91).

Organizace Sóren se intenzivně angažovala v budování vzdělávacích institucí a posilňování korejského národního cítění a v roce 1956 se jí podařilo otevřít i první *zainiči* korejskou univerzitu v Japonsku, Čósen Daigakkó (朝鮮大学校). Přesto ani tato univerzita nepatřila mezi oficiální školy schválené japonským Ministerstvem školství a ani její absolventi nebyli plošně uznáváni jako absolventi vysoké školy. Studenti po ukončení univerzity mohli své vzdělání uplatnit pouze jako vyučující na této univerzitě, nebo se stát členem správních orgánů organizace Sóren (Yi et al. 2010, 145–146).

V témže roce došlo také k právnímu ustanovení různorodých zájmových škol (各種学校規程, *Kakušu gakkó kitei*), a v souladu s vyhláškou byly i korejské etnické školy opět povinny získat akreditaci udělovanou guvernéry prefektur (v případě veřejných škol

akreditaci uděluje vzdělávací rada prefektury). Jako zájmové školy měly nárok na finanční pomoc od státu, ačkoli v minimální výši v porovnání se školami *ičidžókó* (výše se dále lišila dle rozhodnutí prefekturního guvernéra). K roku 1957 akreditaci získalo na 24 korejských etnických škol a k roku 1965 se jejich počet navýšil o dalších sedm (McKee 2013, 31).

Velkým impulsem pro výstavbu korejských etnických škol v tomto období bylo i zahájení Plánu repatriací (帰国事業, *kikoku džigjó*), tedy repatriací do KLR. Vzhledem k tomu, že Japonsko nemělo navázáno diplomatické vztahy s ani jednou z Korejí, a protože chtělo předejít zhoršení vztahů s Jižní Koreou, probíhaly repatriace pod taktovkou mezinárodní organizace Červený kříž a jejího zastoupení jak v KLR, tak v Japonsku. V roce 1959 se uskutečnila první repatriace do KLR a mezi roky 1959 až 1967 bylo repatriováno kolem 82 000 Korejců, s nimiž bylo přesídleno i zhruba 6000 japonských občanů (šlo především o manželky repatriovaných) (Ryang 1997, 114). S ohledem na přípravu na repatriace stoupl i zájem o korejské etnické školy. K roku 1962 bylo na území Japonska vybudováno 76 korejských škol a během prvních let repatriací také rapidně stoupl počet jejich studentů (Oficiální web organizace Sóren). Ve školním roce 1959 až 1960 korejské etnické školy organizace Sóren navštěvovalo 30 484 dětí. Nadcházející rok jejich počet stoupl na 40 542, přestože na 10 000 studentů z těchto škol bylo repatriováno do KLR spolu s jejich rodinami (Han Dok-su 1989, 187 cit. v Ryang 1997, 24).

Na pozadí Studené války a obav vůči možným společenským nepokojům způsobených levicovými frakcemi japonská vláda nepřestávala být kritická vůči prokomunistické propagandě organizace Sóren. Největší obavy vzbuzovalo zejména vzrůstající se autonomní etnické školství organizace, které kromě komunistické propagandy vštěpovalo studentům i patriotismus vůči KLR. V 60. letech se tak japonské úřady prosazující asimilační politiku pokusily o represii autonomie korejského etnického školství v Japonsku (Yi et al. 2010, 146).

Japonská vláda se snažila shledat organizaci Sóren za podezřelou v rámci Zákona proti podvratné činnosti v Japonsku (破防法, *Habóhó*), který japonské vládě umožňoval sledovat potenciální hrozby pro stát. Ministerstvo spravedlnosti navíc pravidelně vydávalo samostatné výroční zprávy o aktivitě *zainiči* Korejců s afilací k organizaci. V roce 1961 v rozpočtovém výboru sněmovny začali navíc někteří členové vystupovat proti fungování univerzity Čósen Daigakkó, kterou nazvali ilegální univerzitou šířící komunismus (Yi et al. 2010, 146). Organizace Sóren i škola Čósen Daigakkó však fungovaly v souladu s japonskými zákony, a tak se nepodařilo je nijak zdiskreditovat a od těchto zpráv bylo upuštěno už v roce 1962 (Ryang 1997, 118).

Japonsko a Jižní Korea zatím vyjednávaly o podmínkách mírové smlouvy. Již od roku 1952 docházelo k řadě zprvu nepravidelných a od počátku 60. let mnohem četnějších setkání, na kterých se diskutovaly podmínky mírové smlouvy známé jako Japonsko-korejská jednání (日韓会談, *Nikkan kaidan*) (McKee 2013, 26–27). Jedním z diskutovaných problémů byla otázka vzdělávání korejské menšiny v Japonsku. Vláda Jižní Koreje jednala o podmínkách pro školy afilované k organizaci Mindan. Snažila se například vyjednat, aby školy založené jedinci s trvalým pobytem v Japonsku byly akreditovány, a aby ti, kteří je absolvovali, obdrželi kvalifikace nutné k pokračování na vyšších stupních i na japonských školách a univerzitách. Japonská strana však namítala, že by to příliš narušilo japonský vzdělávací systém a trvala na tom, že právo na povinné vzdělávání je jedinečným právem japonských občanů. Korejská strana nakonec v části o vzdělávání ustoupila, výsledkem čehož mohla japonská strana upřednostnit vlastní zájmy. Korejská strana také vyslovila, že již nemá v úmyslu zřizovat žádné další školy kromě těch v té době existujících (školy spadající pod organizaci Mindan byly tehdy pouze tři) (McKee 2013, 34–35).

Prostřednictvím těchto rozhovorů se obě strany také shodly, že by měla být přijata jistá opatření proti vzdělávacím zařízením organizace Soren afilovaných ke KLDK. Korejská strana dokonce požadovala uzavření všech severokorejských škol na území Japonska. V roce 1965 japonská strana přišla s konceptem zřízení Systému školství pro cizince (外国人学校制度, *Gaikokudžin gakkó seido*). Liberálně demokratická strana (自由民主党, *Džijúminšutó*), dále jen LDP, následně vytvořila Podvýbor LDP pro vzdělávání cizinců (外人教育小委員会, *Gaidžin kjóiku šóinkai*), který se ujal vytváření zákona o školách cizinců. Jedním z cílů tohoto zákona bylo zakročení proti školám s komunisticky laděnou výukou, neboť z pohledu japonské vlády zde docházelo k předávání protijaponských myšlenek (McKee 2013, 26–27).

V roce 1965 byla uzavřena Japonsko-korejská mírová smlouva (日韓基本条約, *Nikkan kihon džójaku*), v rámci které byla uzavřena také i Dohoda o právním postavení občanů Jižní Koreje s bydlištěm v Japonsku (日本国に居住する大韓民国国民の法的地位及び待遇に関する日本国と大韓民国との間の協定, *Nihonkoku ni kjodžúsuru daikan minkoku kokumin no hóteki čii ojobi taigú ni kansuru nihonkoku to daikanminkoku to no aida no kjótei*). Ta například uznala možnost zažádání o trvalý pobyt podle dohody (協定永住, *kjótei eidžú*) (Tsutsui 2018, 94–95). Korejci, kteří tímto způsobem získali trvalý pobyt, byli odlišeni od držitelů standardního trvalého pobytu stanoveného v ustanoveních článku 22, Zákona o kontrole přistěhovalců. Získali tak občanská práva jako např. právo na bezplatnou povinnou školní docházku a dotování školních materiálů státem, zdravotní pojištění, možnost opětovného vstupu do

Japonska a menší riziko deportací v případě porušení zákonů. Nárok na tento trvalý pobyt ale neměli všichni *zainiči* Korejci. Dohoda stanovila, že podmínkou pro jeho získání je, že žadatelé se museli hlásit k jihokorejskému občanství a museli pobývat na území Japonska nejpozději od 15. srpna 1945. Ti Korejci, kteří opustili Japonsko, byť jen na několik dní po 15. srpnu 1945 a následně se vrátili, neměli na požádání o trvalý pobyt v Japonsku právo. Zároveň byl tento trvalý pobyt podle dohody přenositelný i na další generaci (Kim 2006, 61).²⁶

Trvalý pobyt byl následně udělen 342 366 z žadatelů, kteří prokazatelně nepodporovali levicovou organizaci Sóren. Nicméně i tento krok vstříc lepším podmínkám pro život Korejců v Japonsku ústil v ještě větší polarizaci už tak nesourodé korejské komunity *zainiči*, neboť za účelem zisku trvalého pobytu mnoho z Korejců původně podporujících KLDK rozvázalo vztahy s organizací Sóren a změnilo si státní příslušnost na jihokorejskou. Pouze přibližně 250 000 *zainiči* Korejců zachovalo loajalitu KLDK, a tudíž i po roce 1965 dále zůstávali vedeni jako osoby bez státní příslušnosti, a tedy bez nároku na občanská práva, či například možnosti cestovat (Kim 2006, 61).

Po podepsání mírové smlouvy dále japonské Ministerstvo školství vydalo dvě směrnice týkající se vzdělávání. První z nich byla směrnice O realizaci otázek vzdělávání v Dohodě o právním postavení (法的地位協定における教育関係事項の実施について, *Hóteki čii kjótei ni okeru kjóiku kankei džikó no džišši ni cuite*), která zrušila poplatky za vzdělávání v japonském veřejném školství (včetně učebnic, materiálů apod.) zavedených v roce 1953 pro všechny Korejce s trvalým pobytem v Japonsku. Jednalo se tedy opět o snahu podnitit Korejce ke změně své politické afilace na jihokorejskou a odklonit menšinu od etnického vzdělávání k bezplatnému japonskému školství. Druhá směrnice již byla otevřenou represí korejského etnického vzdělávání směřovanou guvernérům prefektur a prefekturním školským radám s názvem O správě vzdělávacích zařízení pouze pro Korejce (朝鮮人のみ収容する教育施設の取り扱いについて, *Čósendžin nomi šújó suru kjóiku šiseču no toriacukai ni cuite*). Směrnice ukazovala například absolutní obrat v dosud uplatňované politice, ve které školám organizace Sóren odepírala nejen akreditaci jakožto škol podle 1. článku školského zákona, ale také jakožto zájmových škol *kakušu gakkó*. Dále obsahovala například zákaz dalšího zřizování korejských etnických škol, jmenování pedagogů na stávajících školách a vlastního sestavování učebních materiálů a osnov. Směrnice také nově převáděly právo udělování akreditací z guvernérů prefektur na ministra školství a tím pojistila nemožnost

²⁶ Vzhledem k otázkám třetí a další generace bylo slíbeno opětovné projednání problematiky o 25 let později.

udělení jakékoliv akreditace školám. V rámci tohoto práva Ministerstvo v případě neplnění příkazů smělo udělit školám sankce či pozastavit činnost nebo úplně zavřít celou instituci (McKee 2013, 23–25).

Koncem března 1966 také Podvýbor LDP představil Ministerstvu školství závěrečný návrh Systému školství pro cizince, na základě kterého Ministerstvo připravilo Zákon o částečné změně školského zákona (学校教育法の一部を改正する法律案, *Gakkókjóikuhó no ičibu o kaisei suru hóricuan*), avšak kvůli silnému odporu opozičních stran, které odmítaly zcela nepokryté diskriminování cizinců, jenž by tento zákon přinesl, byl návrh zákona odmítnut (McKee 2013, 23–25).

Následně bylo vytvořeno několik návrhů Zákona o školách pro cizince (外国人学校法案, *Gaikokudžin gakkó hóan*), který měl odepřít uznání vzdělávacím institucím, jejichž výuka by byla v rozporu se základními myšlenkami japonské vlády. Zde se jednalo především o útok proti levicové politické orientaci a vedení k vytvoření jiné etnické identity než většinové. Zákon byl sice oficiálně mířen proti všem školám cizinců, jeho hlavním cílem však bylo uzavření pro-severokorejských etnických škol organizace Sóren. Do roku 1968 byl návrh tohoto zákona podán sedmkrát, díky silné opozici ale nakonec ani jeden z těchto návrhů nevešel v platnost (Higa a Tate 2014, 25).

Během 60. let právě i v důsledku výše zmíněných událostí začalo docházet k mobilizaci mladé generace *zainiči* Korejců v boji proti diskriminaci. Jednou z prvních klíčových událostí, která se stala impulsem pro zmobilizování korejské komunity na další léta však byla událost již z roku 1958. Jednalo se o vykonání trestu smrti na osmnáctiletém chlapci z komunity *zainiči*, který byl odsouzen za vraždu své spolužačky, kterou spáchal ještě v období nezletilosti. Tato událost upoutala pozornost levicově orientované japonské inteligence, která následně začala kriticky poukazovat na koloniální období Japonska a jeho přesah do současného života obyvatel bývalých koloniálních subjektů v Japonsku stále žijících v nerovných podmínkách a útlaku. Na pozadí této události pak byla založena Asociace na podporu lidských práv *zainiči* Korejců (在日朝鮮の人権を守る会, *Zainiči čósendžin no džinken o mamoru kai*), která se od 70. let začala aktivně podílet na boji proti diskriminaci a útlaku *zainiči* Korejců (Tsutsui 2018, 96).

Počátky mobilizace korejské komunity a jejího přerodu v jakési sociální hnutí můžeme sledovat v prefektuře Ósaka, kde také žije nejpočetnější komunita *zainiči* Korejců v Japonsku. Korejští aktivisté a japonští učitelé začali iniciovat boj za právo *zainiči* Korejců udržovat své zvyky a kulturu. Problematikou se nejdříve začala zabývat Japonská unie

učitelů (日本教職員組合, *Nihon kjóšokuin kumiai*), zkráceně *nikjóso* (日教組), která již od 50. let podporovala autonomní etnické korejské školství. Dále také upozorňovala na důležitost etnické výuky především u dětí *zainiči* Korejců navštěvujících japonské veřejné školy, ve kterých jsou nucené svou etnicitu skrývat či se za ni stydět (Hester 2000, 179).

Na konci 60. let, v souvislosti s vleklou válkou ve Vietnamu a stále narůstajícím počtem uprchlíků z oblasti Indočíny, kteří hledali azyl v ostatních státech jihovýchodní Asie, dochází také k důležitému posunu v postojích japonské vlády vůči cizincům. I japonská vláda si uvědomila nutnost řešení otázky otevření země uprchlíkům z oblastí postižených válkou, byť za tímto posunem byl především tlak mezinárodních organizací požadujících po Japonsku pozměnění přísné imigrační politiky a poskytnutí azylu válečným uprchlíkům z Indočíny. Od 70. let navíc japonské Ministerstvo zahraničí začalo intenzivně usilovat o reformu Rady bezpečnosti OSN a o vstup do stálé pětky Rady. V důsledku výše zmíněného tak vláda začala více usilovat o vyhovění požadavkům přicházejícím ze zahraničí týkajících se uvolnění striktních a poněkud diskriminujících přístupů k umožňování dlouhodobého pobytu cizincům (Drifte 2009, 23–24).

3.3 Období mobilizace komunity a boje za občanská práva (počátek 70. let–1992)

Od 70. let se pomalu začala různit původ imigrantů v počátcích příjíždějících především jako nekvalifikovaná pracovní síla, které bylo v Japonsku nedostatek. V roce 1972 došlo také k normalizaci vztahů Japonska a Číny, což vedlo mimo jiné i k návratu mnoha japonských žen či potomků s celými rodinami, kteří zůstali po čínsko-japonské a druhé světové válce v Číně. Na konci 70. let se pak Japonsko stalo cílem žen z Filipín, Jižní Koreje, Tchaj-wanu a Thajska, které hledaly uplatnění především v japonském zábavním průmyslu. Po revizi Zákona o kontrole přistěhovalectví a uznávání uprchlíků v roce 1990, která zaručila jednodušší přístup k získání víz dalším generacím japonských emigrantů, se k výše zmíněným migrantům přidala i početná skupina osob japonského původu příjíždějících ze států Jižní Ameriky. Ti navíc do Japonska příjížděli většinou s celou svou rodinou, nebo se jejich rodiny následně v rozmezí několika let přistěhovaly za nimi. V roce 1992 tak počet registrovaných cizinců na území Japonska poprvé překročil 1 % z tehdejšího počtu obyvatel (125 miliónů obyvatel) a toto procento se v průběhu 90. let a s počátkem 21. století dále zvyšovalo (Okubo 2008, 172).

S měnící se politickou situací v Japonsku a vzrůstajícím počtem cizinců různého kulturního a etnického původu přijíždějících do Japonska se začaly pomalu měnit i postoje japonské vlády a společnosti vůči cizincům. V 70. letech pak uvnitř komunity *zainiči* Korejců dochází k přerodu v usilování o zajištění rovnocenných životních podmínek cizinců v Japonsku i chápání vlastní identity. Do této doby byla komunita *zainiči* stále převážně ideologicky rozpolcena a řešení sociálních otázek či boj za zlepšení životních podmínek bylo upozaděno důsledkem politických pří. Nyní došlo k utužení nové vlny sociálního hnutí, iniciované mladou generací *zainiči* Korejců, kterou podporovala japonská inteligence a aktivisté bojující za lidská práva a práva menšin. Jednalo se především o *zainiči* Korejce druhé a třetí generace, kteří se narodili a vyrůstali v Japonsku. Ti, narozdíl od první generace, která věřila v konečnou repatriaci a vnímala boj za občanská práva v Japonsku jako krok k asimilaci, považovali získání přístupu k sociálnímu systému a vzepření se diskriminaci mířené proti menšinám za zásadní pro zlepšení svých životních podmínek. S mobilizací generací bojujících za rovná občanská práva klesal i vliv organizací Sóren a Mindan (Tsutsui 2018, 99–100).

Tento vývoj vnímání své identity a života v Japonsku mladších generací je také označován jako tzv. třetí cesta (第三の道, *daisan no miči*). Jedná se o vytváření identity nikoliv jako Japonců nebo Korejců, kteří za svou domovinu stále považují korejský poloostrov, ale identity jasně odlišitelné etnické skupiny *zainiči* Korejců, kteří jsou stálými obyvateli Japonska, ale nemají potřebu se naturalizovat (Chapman 2004, 34).

Mezitím, s šířícím se povědomím o špatné ekonomické situaci v KLR, pro-severokorejská část komunity *zainiči* Korejců postupně přestává důvěřovat propagandě a upouští od myšlenek na repatriaci. Navíc úplná ztráta kontaktu s repatriovanými rodinnými příslušníky či známými vyvolalo ještě větší obavy a nedůvěru komunity k životu v KLR. V konečném důsledku druhá vlna repatriací pod záštitou červeného kříže pouze negativně poznamenala pověst a věrohodnost organizace Sóren a značně se podepsala na poklesu její popularity v komunitě *zainiči* (Ryang 1997, 114).

Organizace Sóren se i přesto dále snažila reflektovat sounáležitost s KLR a v 70. letech tak přijala oficiální ideologii KLR *čuče* (주체, volně přeloženo jako absolutní soběstačnost). Jednalo se o ideologii zavedenou vůdcem Kimem Ir-senem, která ukládá absolutní despotickou moc jedné osobnosti v zemi, která údajně reprezentuje a plní přání mas. V 70. letech vedení organizace navíc zavedlo jazykovou kontrolu²⁷ v odkazování

²⁷ Striktně ustanovené fráze při popisování osoby a činů vůdce Kim Ir-sena a další terminologie.

na ideologii *čučche* či na samotného Kim Ir-sena a filozofie *čučche* se stala i rámcem školní výuky na korejských etnických školách organizace. V rámci pravidelných reforem školských osnov škol organizace²⁸ byly v roce 1973 začleněny do výuky povinná témata jako „dětství otce maršála Kim Ir-sena“ (základní stupeň), „revoluční aktivity velkého vůdce Kim Ir-sena“ (nižší střední stupeň) a „revoluční historie velkého vůdce Kim Ir-sena“ (vyšší střední stupeň). Dále byly učebnice japonštiny vydávané japonskými vydavateli nahrazeny verzemi vytvořenými učiteli škol Sóren, ve kterých byla výuka japonštiny zaměřena na schopnost reprezentace KLDK a sebe reprezentace jako zahraničních státních příslušníků KLDK (Ryang 1997, 55).

I přes nepřátelský postoj japonské vlády však během začátku 70. let vrcholil boj korejského etnického školství za získání akreditací zájmových škol *kakušu gakkó*. Po udělení akreditace univerzitě Čósen daigakkó v roce 1968 se postupně do roku 1975 podařilo získat akreditaci i ostatním školám korejského etnického vzdělávání. Od roku 1970 se dále korejským etnickým školám na území prefektury Tokio, disponujícím statutem zájmových škol *kakušu gakkó*, podařilo pro své fungování získat finanční příspěvek od místní správy. I přesto však stále přetrvával jistý druh oficiální diskriminace vůči studentům korejských etnických škol, které se nadále zdaleka netěšily stejným právům jako japonské školy (Yi et al. 2010, 146).²⁹

S tím, jak se od konce 60. let a na začátku 70. let začal navyšovat počet dětí *zainiči* Korejců navštěvujících japonské školy, vyvstala také akutní potřeba řešit problematiku spojenou právě s diskriminací etnický odlišných studentů v japonském školství. Na počátku 70. let se v Japonsku sice nacházelo 180 korejských etnických škol, které navštěvovalo 35 000 studentů, to však představovalo pouze jednu čtvrtinu korejských dětí školního věku, zatímco zbylé tři čtvrtiny navštěvovaly japonské veřejné školy (Ryang 2000, 52). Vysoké školné, špatné uplatnění na trhu práce a pro mnohé i přílišná politická orientace výuky etnických škol byly nejdůležitější důvody proč i během 70. let stále stoupal počet *zainiči* Korejců, kteří upřednostnili posílání dětí do bezplatných japonských škol (Tai 2007, 9).

V tomto období korejská komunita také započala hnutí za odstranění diskriminace vůči korejské etnické menšině v japonském školství, ve kterém navázala na mnohaletý

²⁸ Ty započaly v roce 1963, kdy organizace Sóren sjednotila školské osnovy všech škol afilovaných k organizaci a následně co deset let osnovy opětovně aktualizovala (Ryang 1997, 55).

²⁹ Například až od roku 1991 se studentí korejských etnických škol mohli účastnit mezi školních sportovních festivalů, v roce 1994 jim bylo umožněno využívat studentské slevy na městskou hromadnou dopravu japonských železnic a v roce 1998 bylo umožněno absolventům Čósen Daigakkó hlásit se na magisterský program Kjótské univerzity (Yi et al. 2010, 150).

aktivismus menšiny burakumin, který podporoval integraci menšiny burakumin mezi většinové obyvatelstvo s cílem zlepšení sociálního postavení menšiny a tím zlepšení jejich životních podmínek (Hester 2000, 179).

Jako odpověď na mnohaleté úsilí menšiny burakumin byl v roce 1969 přijat Zákon o zvláštních opatřeních pro sociální integraci (同和对策事業特別措置法, *Dówa taisaku džigjó tokubecu sočihó*). Jedním z hlavních bodů zákona byly reformy za zlepšení školství, lepšího začlenění dětí menšin a odstranění diskriminace nazývané asimilační vzdělávání (同和教育, *dówa kjóiku*). Samotnou burakumin menšinou bývá upřednostňováno pojmenování emancipační vzdělávání (解放教育, *kaihó kjóiku*), kvůli nuanci ve významu pojmenování (Hawkins 1983, 205).

Tyto reformy se zaměřovaly nejen na zlepšení podmínek škol s velkou koncentrací dětí burakumin, ale také na odstranění diskriminace všech menšin, zavedení rovnosti a vzbuzení zájmu o lidská práva (Hawkins 1983, 217–220). Výuka v duchu *dówa kjóiku* cílí na dosažení inkluzivního vzdělání, jak popisuje Boocock (2011,51):

Všichni studenti patřící k některé z menšin, nejen studenti burakumin, musí mít rovnou příležitost k dobrému prospěchu ve škole. Dále všichni studenti, nejen ti patřící k některé z menšin, musí být informováni o historii, rozsahu a způsobech diskriminace menšin a o tom, jak s ní bojovat.

Toto uzákonění boje proti diskriminaci a upozornění na existenci menšiny burakumin zviditelnilo i situaci *zainiči* korejských dětí často navštěvujících stejné veřejné školy jako děti burakumin (menšinové obyvatelstvo totiž často žilo v určitých čtvrtích s levnějšími nájmy, a tudíž školy v této oblasti často navštěvovaly dohromady děti burakumin, *zainiči* Korejců, Číňanů apod. (Boocock 2011, 54–55).

S cílem řešení problémů dětí cizinců na japonských školách vznikla také výzkumná rada. Ta se však krátce po svém vzniku střetla se značnou kritikou kvůli řady incidentů poukazujících na převládající diskriminační praktiky vůči *zainiči* korejským studentům i ze strany členů samotné rady. Jedním z incidentů, které vyvolaly rozruch a donutily unii japonských učitelů *nikjósó* přistoupit k razantnějšímu řešení otázky diskriminace dětí *zainiči* Korejců, bylo zveřejnění zprávy značně diskriminujícího obsahu založené na příspěvcích výzkumné rady v roce 1971 (Tai 2007, 9–10). Jednalo se o zprávu, ve které v sekci „Situační zahraničních studentů“ ředitel jedné z japonských středních škol v Ósace korejské děti označoval jako sobecké, vypočítavé, impulzivní, bez schopnosti pocitu viny, předčasně sexuálně vyspělé a schopné lhát bez výčitek svědomí (Hester 2000, 179).

Aktivisté hnutí za odstranění diskriminace vůči *zainiči* korejským dětem v japonských školách v roce 1971 založili také Klub pro přemýšlení o vzdělávání korejských dětí navštěvujících japonské veřejné školy (公立学校に在籍する在日朝鮮人子弟の教育を考える会, *Kóricu gakkó ni zaiseki suru zainiči čósendžin šitei no kjóiku o ošierukai*), zkráceně *Kangaeru kai* (考える会), který v blízké spolupráci s Unií učitelů *nikjóso* města Ósaka bojoval za celonárodní rozvoj a institucionalizaci etnického vzdělávání pro děti *zainiči* Korejců navštěvující japonské školy (Oficiální web Klubu).

S pomocí aktivistů a vyučujících začaly být vyvíjeny snahy i o integraci dětí *zainiči* Korejců mezi ostatní japonské studenty a celkově do japonské společnosti. K tomu byl vytvořen systém přístupu k dětem cizích etnicit čítající tři základní body. Za prvé se jednalo o zvyšování etnického sebevědomí a vštěpování hrdosti na vlastní etnické dědictví, například v případě dětí *zainiči* Korejců skrze výuku etnickou výuku *minzoku gakkjú*. Za druhé se jednalo o kultivaci respektu vůči lidským právům a o mezikulturní porozumění. Ve školách se tedy nově začali věnovat otázkám historie korejsko-japonských vztahů, historickému pozadí přítomnosti Korejců v Japonsku, či některým kulturním otázkám jako například důležitosti používání etnických jmen. Za třetí se jednalo o podnícení solidarity a vzájemného respektu mezi dětmi *zainiči* Korejců a japonskými dětmi a vytvoření skupinového vědomí (Hester 2000, 181–182).

Rodiče korejských dětí nejdříve obhajovali důležitost výuky o diskriminaci, která by měla odstranit diskriminační tendence zakořeněné v japonské společnosti. Klub *Kangaeru kai* pak v zájmu odstraňování diskriminačních tendencí propagoval i nutnost výuky kladného vnímání vlastních odlišných etnicit. Členové klubu věřili, že navštěvováním japonských škol, ve kterých byla kultivována výhradně japonská etnicita, docházelo u dětí *zainiči* Korejců k deprivaci korejské etnicity. Této deprivaci měla zabránit právě etnická výuka nejen skrze etnické třídy *minzoku gakkjú*, ale i skrze oslovování studentů jejich korejskými jmény a výuku o korejském poloostrově a Korejcích neevokující předsudky (Sohn Katada 2016, 285–286).

V roce 1972 došlo důsledkem spolupráce klubu *Kangaeru kai* s rodiči korejských žáků a s japonskými učiteli na škole Ósaka širicu nagahaši šógakkó (大阪市立長橋小学校) k otevření první etnické třídy *minzoku gakkjú* pro děti *zainiči* Korejců (Tai 2007, 12). Vyučující byli dobrovolníci z řad *zainiči* Korejců, což brzy vyvolalo rozpory mezi rodiči, jelikož dobrovolníci byli Korejci jak pro-severokorejské afilace, tak pro-jihokorejské. S pomocí klubu *Kangaeru kai* proto byla vytvořena politika afilace ke korejskému

poloostrovu a Koreji, tedy nikoli afilace k jednomu z existujících států. Následně se takových etnických tříd ve městě Ósaka otevřelo na 70 (Hester 2000, 1980).

Důležitou roli v procesu dokončení a rozšíření těchto etnických tříd sehráli také samotní studenti, kteří projevíli velký zájem o učení se jazyka svých předků. Jejich aktivní boj za výuku korejštiny přivedl do tříd mladé dobrovolníky z korejské komunity *zainiči* a vedl ke vzniku uskupení korejských lektorů, která měla velký vliv na formování obsahu etnického vzdělávání ve městě Ósaka a okolí. Zatímco klub Kangaeru kai usiloval o rozšiřování etnických tříd i v ostatních školách a městech a podporování odstraňování diskriminace vůči etnickým menšinám ve školství, korejští vyučující byli pověřeni obsahem a vedením hodin (Tai 2007, 12).

Následně se korejští lektori ujali i iniciativy obnovení druhého typu etnických tříd vzniklých na základě memoranda v roce 1948 a fungujících již od 50. let – memorandové etnické třídy (覚書民族学級, *oboegaki minzoku gakkjú*). Tyto etnické třídy vznikly po přijetí memoranda na 33 školách, a na rozdíl od nově vzniklého typu etnických tříd byly financovány prefekturou a jejich vyučující pracovali pro školu na plný úvazek. Kvůli nehostinnosti, se kterou se vyučující etnických tříd na školách museli potýkat, však mnoho z těchto vyučujících své posty opustilo a v polovině 70. let tak více než 70 % z míst etnických vyučujících zůstalo neobsazeno (Hester 2000, 178).

I přes žádosti o navýšení počtu učitelů a zlepšení jejich pracovních podmínek se prefekturní rada vzdělávání v Ósace problému blíže nevěnovala. Až roku 1986 se rada konečně rozhodla zasáhnout a podpořila dosud fungující etnické třídy, kterým zajistila nové vyučující. Zachovalo se tak 11 z původních 33 etnických tříd, a to povětšinou ve školách v Ósace či jejím blízkém okolí (Hester 2000, 178).

Zatímco japonská vláda zůstávala lhostejná k etnickému vzdělávání *zainiči* Korejců, japonští učitelé vytvořili celostátní síť na podporu etnického vzdělávání v lokalitách jejich vysoké koncentrace. V roce 1979 se v Ósace uskutečnilo první výzkumné setkání zaměřující se na vzdělávání *zainiči* Korejců v Japonsku, které v roce 1983 vedlo k oficiálnímu vzniku Národní rady pro výzkum vzdělávání Korejců v Japonsku (全国在日韓国朝鮮人教育研究協議会, *Zenkoku zainiči kankoku čósendžin kjóiku kenkjú kjógikai*) zkráceně pouze Zenčókjó (全鮮教). Ta dál usilovala o vymýcení předsudků a diskriminace vůči Korejcům v japonských školách v celém Japonsku prostřednictvím dobrovolnických činností a změn v obsahu výuky (Oficiální web Zengaikjó).

Japonsko také pod vlivem tlaku ze zahraničí v roce 1979 ratifikovalo dva nejdůležitější mezinárodní pakty o lidských právech: Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (*International Covenant on Civil and Political Rights*) a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (*International Covenant on Economic, Social, and Cultural Rights*). Ty ustanovovaly rovnost mezi japonskými státními příslušníky a občany bez japonské státní příslušnosti s trvalým pobytem v Japonsku a těmto cizincům zaručovaly základní občanská práva. Jejich ratifikace tedy významně podpořila aktivismus *zainiči* Korejců, kteří požadovali odstranění diskriminačních přežitků imperialistického Japonska. Jednalo se například o požadování zrušení snímání otisků prstů při registraci cizinců. Po vzoru japonských protestů proti vietnamské válce se protesty proti této praktice dokonce rozšířily napříč Japonskem. Postupně se k masovému odmítání snímání otisků prstů přidaly desítky tisíc *zainiči* Korejců, a to i přes nebezpečí sankcí jako bylo uvěznění, pokuty, či možné deportace. Toto sociální hnutí navíc sjednotilo obě frakce rozdělené podle politické příslušnosti pod organizacemi Sóren a Mindan (Tsutsui 2018, 101–116).

Aktivisté z řad *zainiči* Korejců navíc iniciovali i kontakt s OSN ve snaze o upozornění na nerovné podmínky Korejců v Japonsku. V roce 1979 předložili komisi lidských práv OSN stížnost na systematické porušování lidských práv korejské menšiny s názvem Korejci v Japonsku (*Koreans in Japan*). V roce 1981 se tak na fóru OSN o lidských právech poprvé diskutovalo konkrétně i o problematice diskriminace Korejců v Japonsku (Tsutsui 2018, 117).

Po přijetí Úmluvy OSN o právním postavení uprchlíků v roce 1981 bylo nezbytné revidovat právní předpisy týkající se přijímání uprchlíků. Japonská vláda však až v roce 1990 pozměnila Zákon o imigrační kontrole z roku 1952 na Zákon o imigrační kontrole a uznávání uprchlíků (viz podkapitola 1.3) (Kim 2006, 64).

V roce 1991 byl navíc vydán Zvláštní zákon o imigrační kontrole těch, kteří ztratili japonskou státní příslušnost na základě mírové smlouvy s Japonskem (日本国との平和条約に基づき日本の国籍を離脱した者等の出入国管理に関する特例法, *Nihonkoku to no heiwa džójaku ni motodzuki nihon no kokuseki o ridacu šita monotó no šucunjúkoku kanri ni kansuru tokureihó*). Tímto zákonem japonská vláda udělila jednotné postavení zvláštního trvalého pobytu (特別永住, *tokubecu eidžú*) všem obyvatelům bývalých koloniálních subjektů, kteří ztratili japonskou státní příslušnost důsledkem uzavření Sanfranciské smlouvy v roce 1952 i jejich potomkům. Potomci *zainiči* Korejců jihokorejské afilace tak směli žádat o trvalý pobyt i od třetí generace výše a pro-severokorejská část *zainiči* menšiny konečně dosáhla na

trvalý pobyt a všechna občanská práva cizích státních příslušníků (Kim 2006, 66). Zákon o imigrační kontrole pak byl revidován znovu v roce 1992, kdy zrušil povinnost poskytování otisků prstů při registraci cizinců s trvalým pobytem (Kim 2006, 64).³⁰

V 80. letech také začalo rapidně přibývat *zainiči* Korejců, kteří přistoupili k naturalizaci. Důvodů bylo hned několik. Například po podpisu Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen v roce 1980 byl dále v roce 1984 revidován Zákon o národnosti z roku 1950 (článek 2), který nově povoloval předávání japonské národnosti i skrze mateřskou linii. Tato revize zákona nově umožnila dětem z manželství s japonskou matkou a korejským otcem získat japonské občanství, a to i zpětně u všech, kterým bylo méně než 20 let. V rámci tohoto zákona si mezi lety 1985–1987 na 16 000 cizinců s jihokorejským či severokorejským občanstvím změnilo státní příslušnost na japonskou (Kim 2006, 65). Dalším důvodem byla revize Zákona o registraci rodin z roku 1984, která umožnila zápis do registru domácností *koseki* i osobám s nejaponským jménem. Žadatelé o naturalizaci již tedy nemuseli pro získání japonské národnosti měnit svá jména na jména japonská (Kim 2006, 65).

V roce 1991 pak byla podepsána oboustranná dohoda mezi Jižní Koreou a Japonskem, která zahrnovala závazek japonské vlády neomezovat příležitosti korejských dětí ke studiu korejského jazyka, kultury apod. To přispělo k vytvoření vzdělávacího projektu pro Korejce ve městě Ósaka v roce 1992, který zaručil finanční podporu vyučujícím etnických tříd *oboegaki minzoku gakkjó* a pomohlo otevřít další etnické třídy (Tai 2007, 13).

3.4 Období internacionalizační politiky, usazení se a integrace (1992 po současnost)

Hospodářský rozmach Japonska, posun národní politiky k podpoře globalizace, aktivismus menšinových skupin a stoupající počet *newcomers* zvyšovaly povědomí celé japonské společnosti o přítomnosti osob s různým kulturním původem. Od 80. let se v japonské domácí politice začal zavádět pojem internacionalizace (国際化, *kokusaika*), který propagovalo Ministerstvo vnitra jako jedno z řešení sociálního problému narůstajícího počtu cizinců v obcích. S rapidním nárustem cizinců v 90. letech však dosavadní opatření již nebyla schopna adekvátně reagovat na situaci a stejně jako v mnohých dalších zemích světa

³⁰ Pro všechny cizince byla povinnost zrušena v roce 1999 zákonem č. 134, který částečně revidoval Zákon o registraci cizinců (Tsutsui 2018, 126).

se i v Japonsku začal zavádět multikulturalismus jako ideální model integrace přistěhovalců. Japonský pojem pro multikulturalismus (多文化主義, *tabunka šugi*), nebo mnohem častěji ve stejné konotaci používáno označení multikulturní koexistence (多文化共生, *tabunka kjósei*), se stal součástí agendy centrální vlády i politik jednotlivých prefektur, ale například také učitelů, aktivistických organizací, aj. (Okubo 2013, 1001).

Paradoxně se však opatření *tabunka kjósei* nevztahovala na *zainiči* obyvatelstvo, ani na původní menšiny jako například menšinu ainu, která v 90. letech paralelně usilovala o promulgaci Zákona pro podporu a šíření tradic a kultury ainu. Japonská vláda se oficiálně vyjádřila k opatřením *tabunka kjósei* ve zprávě zveřejněné Ministerstvem vnitra a komunikací *sómušó* až v roce 2006. Vláda ve zprávě uvedla na pravou míru, že opatření nesměřují ke skutečným změnám, jako tomu bylo například v Austrálii.³¹ Ministerstvo tedy sdělilo, že v Japonsku se nechystá žádné velké přehodnocování společnosti a potvrdilo, že opatření *tabunka kjósei* fungují především k podpoře akomodace potomků japonských migrantů vracejících se jako *newcomers*, která byla již zaváděna místními samosprávami (Iizasa 2016, 79).

Japonský multikulturalismus byl zároveň značně kritizován, a to jak kvůli orientaci především na potomky Japonců, a tedy jakési neustálé snahy o zachování etnické homogenity země, tak pro nezahrnutí původních menšin či *zainiči* obyvatelstva. Opatření totiž byla mířená především na akomodaci *newcomers*. Původní menšiny, ač stále bojující s diskriminací a problémy s přijetím japonskou společností, byly ponechány stranou. Kashiwazaki (2013, 32) například dále vytýká, že i přes propagovaný koncept *tabunka kjósei* jsou imigranti v Japonsku do japonské společnosti začleňováni především jako cizinci, a nikoli jako etnické menšiny či Japonci určitého původu. Toto je typické i pro korejskou komunitu *zainiči*, kde ti, kteří si vlastní kulturní tradici uchovávají, nejsou vnímáni jako součást společnosti, nýbrž jako cizinci.

Situace *zainiči* Korejců se však s koncem 20. století začala výrazně zlepšovat. Postupně nabytá občanská práva, ústup diskriminace v zaměstnání, ale také hospodářský zázrak dopomohly ke zlepšení životních podmínek a lepšímu začlenění do japonské společnosti. I přes recesi japonské ekonomiky v 90. letech si mnohé rodiny *zainiči* Korejců mohly udržet dobrou životní úroveň (ibid.)

³¹ V Austrálii v rámci politiky multikulturalismu došlo k velkým změnám, jako například k fundamentální změně v definici občanů. Skrze revize zákonů o občanství byl pozměněn koncept občana Austrálie založeného na politice kulturní jednoty „bílé Austrálie“ na koncept vyvozený z institucionálního uznání kulturní rozmanitosti australské společnosti (Iizasa 2016, 79).

Zásadním mezníkem pro severokorejskou komunitu v Japonsku byla smrt Kim Ir-sena v roce 1994. KLDR následně přestalo předstírat blahobyť, přiznalo skutečnou těžkou ekonomickou recesi a závažné hladomory v zemi a v roce 1995 poprvé požádalo Japonsko o materiální pomoc. Smrt glorifikovaného vůdce, nástup jeho syna Kima Čong-ila, dlouhodobě špatná ekonomická situace a mezinárodní kritika KLDR se samozřejmě odrazila i v rostoucí nedůvěře komunity *zainiči* vůči politice KLDR a v důsledku i organizaci Sóren (Ryang 1997, 45). V 90. letech dokonce vznikají demokratické aktivistické skupiny z řad přívrženců organizace Sóren, které kritizují KLDR a zastávají proti-diktátorské postoje a vystupují proti Kim Ir-senovi (Ryang 1997, 126).

Nabytý standard životní úrovně, špatná ekonomická situace v KLDR a posun ve vnímání vlastní identity v 90. letech započaly dodnes probíhající integraci *zainiči* Korejců do japonské společnosti. Dalším faktorem byl také diametrální rozdíl v názorech nové generace *zainiči* Korejců, která se již neobrací ke korejskému poloostrovu jako k vlasti, často již nemluví vůbec korejsky (či pouze velice omezeně) a Japonsko naopak vnímá jako svůj domov. Proto korejská komunita usiluje o úplnou právní rovnost s Japonci, kterou starší generace vnímaly jako asimilaci s Japonci. V 90. letech tak například organizují kampaň za udělení volebního práva v místních volbách i osobám cizího státního občanství s trvalým pobytem v Japonsku (Kim 2006, 70).³² Úplnou integraci znázorňuje i nárůst množství *zainiči* Korejců přistupujících k naturalizacím. Od 90. let dochází ke zdvojnásobení ročního přírůstku naturalizací, mezi lety 1995–2010 dosahují nejvyšších hodnot, a po roce 2010 začínají opět postupně klesat (Oficiální web organizace Mindan).³³

Posun ve vnímání vlastní identity a vlastní budoucnosti vedl k nutnosti zavedení rozsáhlých vnitřních reforem školských osnov etnických škol organizace Sóren. Tyto reformy proběhly v letech 1993–1995 a reagovaly na aktuální potřebu vzdělávat třetí a čtvrté generace *zainiči* Korejců. Veškerá výuka ideologie KLDR a všudypřítomné odkazování na kult osobnosti Kim Ir-sena byly nově odstraněny z osnov výuky a učebnice byly revidovány či nahrazeny novými. Namísto předmětů o činech a životě Kim Ir-sena se podrobněji začaly vyučovat předměty jako japonská historie, japonská společnost a byly posíleny i hodiny japonského jazyka. V revidovaných učebnicích již chybí odkazování na návrat do vlasti

³² Návrh tohoto zákona byl následně od roku 1998 několikrát předložen sněmovně, hlavně kvůli opozici Lidové demokratické strany (自由民主党, Džijúminšútó) však nikdy nebyl schválen (Kim 2006, 70).

³³ Nejvyšší počet naturalizací se uskutečnilo v roce 2003 a jednalo se o 11 778 naturalizací (Oficiální web organizace Mindan).

KLDR, naopak se dějištěm stává Japonsko. Nechybí zde ani fakta o komunitě *zainiči*, jejich původu, organizacích či o životě *zainiči* Korejců v Japonsku (Ryang 1997, 54).

Reformami prošla i výuka korejštiny v jejichž hodinách se nově začala vyučovat i hovorová korejšтина a praktické okruhy slovní zásoby z každodenního života Korejců v Japonsku. Veškerá výuka je sice nadále vedena v korejštině, v mnohých aspektech se však reformované školní osnovy připodobnily japonským, což zvýšilo šance studentů při skládání přijímacích zkoušek na vyšší stupně japonských škol (Ryang 1997, 53–55).

Ryang (1997, 206) však upozorňuje na skutečnost, že reformováním výuky etnického vzdělávání byl destabilizován zavedený sociolingvistický reprodukční mechanismus jazyka organizace. Takový jazyk, který funguje na bázi ustálených frází a metaforách plnicích především performativní účel vyučovaný ve školách etnického vzdělávání, nazývá produktem organizace Sóren. Poukazuje tedy na to, že společenský význam se postupně přesunul z obsahu těchto frází na samotný akt jejich užívání. Výuka na korejských etnických školách organizace fungovala jako reprodukční mechanismus jazyka, který propojoval jazyk s vyučovanou fikcí. Oficiální jazyk organizace tedy v sobě spojoval severokorejskou identitu propojenou s vyučovanou ideologií, zároveň však postrádal schopnost v tomto jazyce o této identitě uvažovat kriticky. Takovýto jazyk podle Ryang (1997) ztrácí funkci pravdivosti a je užíván k dosažení politických cílů a takzvané kolektivní fikce. Reformou školských osnov, odstraněním hlavní části vyučované fikce (předměty o fiktivních činech vůdců) a dominujícího slovníku jazyka *zainiči* Korejců (neuplatnitelná slovní zásoba týkající se života v KLDR, bájných činů vůdců a slovních spojení k nim se vázajícím), však zmizel i performativní účel jazyka.

Se začátkem 21. století se mění i postoj japonské společnosti vůči Korejcům, a to jak z důvodů internacionalizace země, tak z důvodu zlepšování mezinárodního postavení a rostoucí ekonomiky Jižní Koreje kopírující japonský hospodářský růst. V odstranění stále přítomných předsudků vůči Korejcům především mezi mladšími generacemi pomohl boom jihokorejské popkultury nazývaný korejská vlna (韓流, *kanrjú*),³⁴ která započala vysíláním jihokorejských seriálů v japonské televizi v roce 2003 (Kim 2011, 295).

Naopak postoj japonské společnosti vůči severokorejské frakci korejské komunity *zainiči* se v posledních dvou dekadách výrazně zhoršuje. Antipatie společnosti jsou způsobeny drastickým zhoršením vztahů Japonska a KLDR. Významným mezníkem byl rok 2002, kdy se po několikaletém vyšetřování případu unesených japonských civilistů ze

³⁴ Korejsky označovaná jako *hallju* (한류).

70. a 80. let k těmto únosům oficiálně přiznala vláda KLDR. Dalším důležitým bodem ve zhoršení vztahů KLDR a Japonska byl rok 2006, kdy KLDR vypustilo rakety krátkého doletu do Japonského moře. Tyto kauzy doplněné dalšími skandály kolem testování raketových střel či kontroverzních jaderných testů vyvolaly vlnu antipatie a projevů silného odporu vůči severokorejské části korejské menšiny. Nejčastějším cílem těchto projevů byly studentky etnických škol³⁵ a školy samotné (Kim 2011, 297).

Početné protesty Japonců vystupujících proti přítomnosti korejské menšiny v zemi, vyhrožování či napadení *zainiči* Korejců a celkový nárůst krajně pravicových xenofobních projevů v první a druhé dekádě 21. století Kitayama (2018, 255–256) vysvětluje jako „změnu z dosavadního autoritářského nacionalismu na xenofobní nacionální populismus.“ Kitayama (2018, 254) za vzestupem pravicového hnutí vidí nejen pravicovou orientaci občanů, ale také prominentní japonské politiky, kteří svými xenofobními poznámkami podporují rozšiřování nenávistných projevů vůči etnickým menšinám.

Problematikou neexistence zákonů proti rasové diskriminaci v Japonsku se kvůli narůstajícímu počtu případů jejich projevů začaly zabývat i mezinárodní organizace a také Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace. Kromě početných činů z nenávisti mířených vůči korejské menšině byly diskutovány i projevy diskriminačních postojů japonské vlády vůči pro-severokorejské části korejské komunity *zainiči*. Jedním z nich byl program prominutí školného představený japonskou vládou v roce 2010 uzákoněný Zákonem o nevybírání školného na veřejných vyšších středních školách a odpuštění poplatků na zápis (公立高等学校に係る授業料の不徴収及び高等学校等就学支援金の支給に関する法律, Kóricu kótó gakkó ni kakaru džugjórjó no fučóšú ojobi kótó gakkótó šúgaku šienkin no šikjú ni kansuru hóricu). Cílem bylo zaručení rovnocenného přístupu ke vzdělání všem studentům vyššího středního stupně škol. Program zahrnoval i studenty 39 mezinárodních a etnických škol schválených Ministerstvem školství. Přestože školy organizace Sóren plnily všechny požadavky Ministerstva školství, bylo jim odepřeno se do programu zapojit (Ito 2013; Menadue-Chun 2013).

OSN v odpovědi na předložené stížnosti na diskriminační praktiky vůči *zainiči* korejské menšině v Japonsku v březnu 2010 mimo jiné označilo vyloučení studentů pro-severokorejských škol z programu jako nekompromisní porušení práva na vzdělávání menšin. Výbor OSN vyzval japonskou vládu, aby přijala legislativu k řešení stále

³⁵ Studenti škol organizace Sóren se oblékají do tradičních korejských uniforem, které je dělají lehce rozpoznatelnými na ulici vedle japonských studentů.

narůstajících nenávistných projevů proti korejské menšině a dalším etnickým menšinám a aby zabezpečilo, aby nedocházelo k diskriminaci při poskytování příležitostí ke vzdělávání. I přes mezinárodní kritiku Japonska však japonská vláda vyloučení studentů korejských etnických škol z programu bezplatného vzdělávání nezměnila. Na doporučení OSN však japonská vláda začala pracovat na zákonech týkajících se zločinů z nenávisti a v květnu 2016 přijala Zákon zakazující ústní projevy nenávisti (ヘイトスピーチ解消法, *heitosupiči kaišó hó*). Tento zákon je dosud jediným zákonem, který postihuje diskriminaci menšin (Ito 2013; Menadue-Chun 2013; Kitayama 2018, 256).

Podle oficiálních údajů organizace Sóren v současnosti v Japonsku funguje 64 pro-severokorejských etnických škol na všech stupních vzdělávání od mateřských škol po univerzitu (Oficiální web organizace Sóren). Všechny jsou kategorizovány jako zájmové školy *kakušu gakkó*, tedy stejně jako v případě většiny škol cizinců v Japonsku stojí mimo japonský vzdělávací systém, což jak již bylo zmíněno mimo jiné znamená, že tyto školy nemají nárok na zisk státní finanční podpory (některé však dostávají řádově nižší podporu ze strany místní správy). Přestože se japonská vláda v posledních letech snaží o lepší integraci škol cizinců do japonského vzdělávacího systému, školy organizace Sóren jsou z této agendy vyloučeny kvůli přetrvávajícím špatným vztahům Japonska a KLR. Kromě vyloučení z programu na odpuštění školného se prefekturní a komunální vláda Ósaky v roce 2012 navíc rozhodly ukončit udělování finančních dotací korejské vzdělávací instituci spravující velkou část korejských etnických škol prefektury. Vláda dále apelovala na školy korejského etnického vzdělávání, aby přerušily vazby s organizací Sóren. Propojení vedení organizace Sóren se školami a vyučujícími, financování z darů KLR a příslušníků organizace umožňující fungování škol však dělá toto osamostatnění z pohledu vedení nerealizovatelným. Mnoho škol bylo tedy odříznuto od značné části financí, v důsledku čehož musely ukončit svou činnost (Reynolds 2014).

Druhým typem korejských etnických škol jsou školy afileované k Jižní Koreji spravované organizací Mindan. Těch v Japonsku k dnešnímu datu evidujeme pouze čtyři. Z nich jsou tři oficiálně považovány za soukromé školy patřící mezi standartní školy japonského školského systému vyučující dle japonských školních osnov. Tyto školy vedou výuku v japonském jazyce a studenti absolvují pouze několik hodin korejského jazyka týdně. Čtvrtá ze škol jihokorejské afileace je stejně jako u škol organizace Sóren řazená mezi zájmové školy *kakušu gakkó* a vyučuje podle vlastních osnov, ačkoliv i v tomto případě jsou téměř totožné s učebními plány japonských škol (Oficiální web organizace Mindan).

Zatímco kurikulum škol organizace Mindan se neliší od japonských škol, korejské etnické školy organizace Sóren si dosud udržely vlastní osnovy výuky. V roce 2003 byly školní osnovy opětovně reformovány, tentokrát byla kromě aktualizací obsahu výuky zvýšena pozornost na téma sjednocení Severní a Jižní Koreje. Ačkoliv kurikulum údajně prošlo ještě reformou v roce 2013, oficiální stránky organizace Sóren v popisu současného stavu školství odkazují pouze na reformu z roku 2003 a k poslední reformě již není dostatek přístupných materiálů (Oficiální web organizace Sóren).

Organizace Sóren oficiálně definuje korejské etnické školy 21. století jako instituce, které mají vychovávat potomky Korejců, kteří se narodili a jsou vychovááni v Japonsku tak, aby měli jakožto Korejci pocit etnické nezávislosti, a aby v nich podnítli pocit sounáležitosti ke korejské etnicitě (Oficiální web organizace Sóren).

Son (2017) dále přibližuje současnou situaci škol ve své empirické studii škol korejského etnického vzdělávání, a především škol organizace Sóren. Z výstupů studie se dozvídáme, že tyto školy odmítají koncept duální nebo hybridní identity, jako by byla například identita korejsko-japonská nebo japonsko-korejská. Cílem je tedy ve studentech kultivovat uvědomění vlastní korejské etnicity, k čemuž považují za klíčovou především znalost korejštiny. Korejský jazyk považují za přenašeče korejské kultury a korejského ducha, a věří, že jeho výukou podporují pozitivní vnímání vlastní etnické identity, která zamezí asimilaci s Japonci.

Nová redefinice poslání korejských etnických škol již nesměřuje k repatriacím na korejský poloostrov (vymizel idealistický pohled na KLDR a Jižní Korea není viděna jako potenciální domov), ale cílí na umožnění studentům stát se součástí nadnárodní imaginární komunity korejských menšin existující mimo korejský poloostrov. Právě za tímto účelem je nutná výuka gramaticky korektní korejštiny, aby se mezi sebou mohli bez ohledu na místo narození všichni domluvit (Son 2017, 264–265)

Spolu s touto redefinicí se objevilo i uvědomování si nesprávného užívání korejštiny mezi současnými generacemi *zainiči* Korejců (často i z řad učitelů) a vzniku místní variety jazyka – *zainiči* korejštiny. Pro tu je typické tzv. střídání kódů, tedy přepínání mezi korejštinou a japonštinou, nadměrné užívání nejvyšší úrovně zdvořilostní promluvy, a především užívání výrazů ovlivněných japonskou gramatikou. Jedná se tedy o jazykovou varietu, která je srozumitelná pouze mezi jejími uživateli, a která nebude pochopena Korejci narozenými v nejaponském prostředí. Ve školách organizace Sóren se nyní kromě důrazu na výuku korejštiny a přísné politiky povinného užívání korejštiny během výuky

i během přestávek začalo klást důraz na eliminaci gramaticky nekorektních výrazů. V současnosti korejské etnické školy organizace Soren využívají jazykové ideologie purismu, kde vycházejí z modelové variety korejštiny užívané v KLRD skrze každodenní socializační praktiky k eliminaci výrazů ovlivněných japonštinou. Jako přijatelnou varietu korejštiny pak považují korejštinu Jižní Koreje, která je v posledních letech žádaná i z pohledu rodičů studentů, a ke které je značně větší množství studijních a poslechových materiálů (Son 2017, 266).

Son (2017, 267) ale dále poukazuje na to, že vytváření asociace, že pravý Korejec užívá správnou korejštinu, vzbuzuje u mnohých studentů problémy s jejich vlastní identitou. Ačkoliv se tedy školy snaží ve studentech kultivovat pozitivní vztah a hrdost k jejich korejské identitě, důraz ve výuce na korektní korejštinu u některých studentů kontraproduktivně může vyvolávat pocity neplnohodnotných členů korejské etnolingvistické komunity.

4. Vzdělávání ostatních menšin v Japonsku

Ve snaze uchování mateřského jazyka i pro své potomky začaly v Japonsku souběžně s tvořícími se menšinami vznikat také školy a instituce etnického vzdělávání. Jak bylo ukázáno v případě korejského etnického školství, z pohledu japonské vlády to však bylo považováno za nežádoucí a zákony jim nebyly nakloněny. Etnické školství v Japonsku vznikalo především u menšin, které plánovaly návrat do vlasti, avšak s postupnou aklimatizací se na japonské prostředí od tohoto vzdělání začali příslušníci menšiny upouštět. Důvodem je jeho znevýhodňující postavení v porovnání s japonským vzděláním. Situace se však začala měnit od 90. let 20. století, kdy začaly být dosavadní původní menšiny mluvící japonsky plynule nahrazovány kulturně i jazykově odlišnými novými imigranty z celého světa.

S vlnami imigrace se i v japonském školství začalo objevovat množství dětí imigrantů, a vyvstala urgentní potřeba odstranit zbývající prvky asimilačních tendencí v metodách integrace menšin, inspirovat se dosavadní činností organizací věnujících se potřebám menšin a přehodnotit postoj k etnickému vzdělávání.

V následujících podkapitolách si představíme situaci dětí imigrantů, problematiku jejich vzdělávání v japonském školství, možnosti vzdělávání na školách pro cizince a problémy, se kterými se tyto školy potýkají.

4.1 Vzdělávání dětí cizinců v Japonsku

Od 80. let 20. století začal pomalu narůstat počet nových imigrantů *newcomers* a s tím také počet dětí, které vůbec neovládají japonštinu nebo pouze zcela minimálně. Tento proces ještě urychlila novelizace Zákona o kontrole přistěhovalectví a uznávání uprchlíků v roce 1990, díky které se do Japonska začaly vracet druhé, třetí a čtvrté generace Japonců a s nimi i jejich rodiny. Tento prudký nárůst dětí imigrantů v japonském školství samozřejmě vyžadoval i přijetí určitých opatření, jelikož japonské školy nebyly připraveny na výuku kulturně a jazykově odlišných dětí v takovémto počtu (Okano 2006, 479).

Překážkou ve vytváření celonárodní podpory systematického vzdělávání dětí imigrantů v japonském školství se stala skutečnost, že děti bez japonské státní příslušnosti nejsou dle japonských zákonů povinné absolvovat devítiletou povinnou školní docházku. Nejenom, že tedy není dohlíženo na to, jestli děti imigrantů ve školním věku do škol nastoupí, jejich nástup je dokonce podmíněn podáním žádosti (願い書, *negaišo*) o možnost vzdělávání se v japonských školách. Jednotný model začleňování dětí imigrantů tak není vytvářen shora, nýbrž je postupně vytvořen z iniciativy konkrétních vyučujících, institucí, místní správy oblastí s vysokým počtem imigrantů a neziskových organizací. Postupy v začleňování dětí imigrantů se liší dle obce či prefektury, protože dosud nebyla zavedena plošně uplatňovaná opatření (Tokunaga 2018, 4).

Zprvu se k účelům výuky dětí cizinců začaly využívat lekce původně vytvořené pro japonské studenty. Jednalo se například o lekce určené pro japonské děti, které kvůli práci svých rodičů žily část dětství v zahraničí (帰国子女, *kikokušidžo*) a po návratu neovládaly japonštinu v míře svých vrstevníků. Ministerstvo školství od roku 1989 začalo tuto výuku nabízet i dětem imigrantů. Přestože v počátku byla cílem těchto hodin také výuka k adaptaci na japonské prostředí (適応指導, *tekiou šidó*), největší důraz byl kladen na osvojování japonského jazyka (日本語指導, *nihongo šidó*) (Tokunaga 2018, 4).

Další možností mimo standartní školy byly večerní 3–4 leté nižší střední školy (夜間中学校, *jakan čügakkó*) vytvořené pro ty Japonce, kteří z důvodu chudoby museli zanechat vzdělávání a rovnou nastoupit do zaměstnání. Se zlepšující se životní úrovní takovýchto

případů ubylo japonských žáků a třídy se zaplnily především žáky různého kulturního a jazykového původu (Okano et al. 2011, 16–17). Tyto večerní školy jsou financovány místními správami a k roku 2017 představovali studenti cizí státní příslušnosti 80,4 % jejich studentů. Podle procentního zastoupení se jedná o Číňany, Nepálce, Korejce, Vietnamce, Filipínce aj. Kromě žáků v adolescentním věku tyto školy navštěvují i starší imigranti bez dokončeného středního vzdělání v průměru až do 60 let (Tokunaga 2018, 9).

Obecně se iniciativy řešení problematiky nejaponských dětí v japonských veřejných školách chopily především konkrétní vyučující, potýkající se s problémy dětí imigrantů v institucích, ve kterých vyučují. Dále se angažovaly konkrétní školy s vysokým počtem dětí imigrantů, místní neziskové organizace apod., které dále směřovaly požadavky na vytvoření konkrétních opatření k místním úřadům. Od roku 1992 začali být do škol s největším zastoupením dětí cizinců vysíláni učitelé vyučující japonštinu jako cizí jazyk. Těch byl ale nejdříve velký nedostatek, a navíc se ne vždy jednalo o akreditované učitele (Burgess 2007, 7).

V některých oblastech se výuka dětí *newcomers* spojila se vzděláváním vytvořeného pro *zainiči* korejské studenty. Přestože ti japonštinu ovládali, a tudíž neměli potřebu jazykové výuky, stejně jako děti *newcomers* se vypořádávají s diskriminací, krizí identity a právním znevýhodněním jakožto cizinci žijící v Japonsku. Tyto podobnosti vedly k tomu, že hnutí za lidská práva a práva *zainiči* korejských občanů postupně začala začleňovat problematiku vzdělávání dětí *newcomers* do své agendy (Okano 2017, 58).

Iniciativy se chopila například asociace Zenčókjó, která se v minulosti zabývala otázkami problémů *zainiči* korejských dětí. Tento posun se odrazil i ve změně jejího názvu v roce 2002, kdy bylo oficiálně nahrazeno slovo Korejce na cizince, v celém znění Národní rada pro výzkum vzdělávání cizinců s dlouhodobým pobytem v Japonsku (全国在日外国人教育研究協議会, *Zenkoku Zainiči Gaikokudžin Kjóiku Kenkjúkjógikai*), zkráceně pouze Zengaikjó (全外教). Zodpovědnost řešení otázek problémů menšin byla tedy ve většině případů předána právě radám místní správy zabývajícími se otázkami lidských práv a vzdělávacím radám (ty se dosud zabývaly především otázkami vzdělávání menšin burakumin a *zainiči* Korejců). Vzdělávání cizinců tak začalo být do jisté míry spojováno s dřívějším hnutím za vzdělávání menšiny *zainiči* Korejců a vzdělávání burakumin *dówa kjóiku* (Okano 2017, 58–59).

Opatření, která zavedlo Ministerstvo školství se striktně zaměřila na mapování počtu žáků v japonských školách, pro něž není japonština mateřským jazykem a na ustanovení

výuky japonštiny jako cizího jazyka. První průzkum se uskutečnil v roce 1991, další se následně vypracovávaly každé dva roky do roku 1999 a poté již každoročně.³⁶ Do roku 1999 Ministerstvo přijalo opatření v podobě vytvoření vhodných učebnic japonštiny, zavedení školicích seminářů a kodifikace učebních osnov japonštiny jako cizího jazyka. Na popud místních vzdělávacích rad v roce 1999 vláda navíc zahájila financování školních poradců pro děti cizinců mluvících jazykem dané převažující menšiny. Jejich úlohou bylo pomáhat takovýmito žákům přizpůsobit se školnímu prostředí a působit jako prostředník mezi rodiči dětí a jejich školami (Burgess 2007, 8).³⁷

Tokunaga (2018, 5) však poukazuje na výstupy řady etnografických studií, které ukázaly, že v japonském školství přetrvávají silné asimilační tlaky, oceňování homogenity a vyvarování se jakémukoliv individuálnímu přístupu k žákům. Právě usilování o rovný přístup ze strany učitelů často vede k tomu, že studijní neúspěchy dětí imigrantů bývají vysvětlovány osobními nedostatky žáků. I to se stalo jedním z důvodů, proč mezi dětmi imigrantů dochází k časté absenci ve výuce či k úplnému zanechání školy a nedokončení ani základní devítileté školní docházky.

Z dětí, které nedokončily školu, představují největší procento *nikkei* Brazilci, poté *nikkei* Peruánci a dále děti filipínského původu. Podle výzkumu Rady měst s velkým počtem cizinců (外国人集住都市会議, *Gaikokudžin šudžú toši kaigi*) ve městě Kani (město s početnou menšinou *nikkei* Brazilců) mezi lety 2002–2003 školy údajně zanechalo každé čtrnácté dítě z dětí imigrantů. Na vyšší stupeň pak pokračuje asi jen polovina těch, kteří dokončí základní stupeň. Důvodem jsou také jednotně nastavené přijímací zkoušky, ve kterých děti imigrantů, jejichž prvním jazykem není japonština, často dosahují mnohem horších výsledků než japonské děti. Tato vysoká čísla vyvolala potřebu větší angažovanosti v zavádění lekcí japonštiny pro nerodilé mluvčí či například zavádění zvláštních opatření pro přijímací zkoušku (入試特別措置, *njūši tokubecu soči*) (Tokunaga 2018, 6).³⁸

Vzhledem k tomu, že stále panují velké rozdíly v zaváděných opatřeních místními vládami a rozdíly je možné spatřovat také v připravenosti škol na výuku dětí imigrantů, začaly pro cizince hrát zásadní roli i dříve vzniklé či nově vznikající školy etnického

³⁶ Podle dostupných údajů k největšímu nárustu došlo v 90. letech, kdy se počet studentů každoročně zdvojnásoboval. V roce 1991 se jednalo o 5 463 studentů, v roce 1997 již celkový počet stoupl na 17 296 studentů (Brody 2002, 76). K roku 2016 se celkový počet vyšplhal na 34 335 studentů (Tokunaga 2018, 5).

³⁷ Především se jednalo o školy v prefekturách Aiči, Kanagawa a Tokio, tedy prefektury s největším procentem dětí imigrantů navštěvujících japonské školy (Tokunaga 2018, 5).

³⁸ Jednalo se o poskytnutí delšího časového limitu na splnění zkoušky, opatření textů furiganou, možnost použití slovníku apod. (Tokunaga 2018, 6).

vzdělávání. V takovýchto institucích se žáci mohou navíc učit svému rodnému jazyku a kultuře své vlasti. V tomto prostředí nejsou vystavováni žádnému diskriminačnímu jednání a jsou tak vedeni ke kladnému vnímání vlastní odlišné etnické identity.

Vzdělávací zařízení pro cizince v Japonsku bývají v japonských textech často hromadně označovány jako školy cizinců (外国人学校, *gaikokudžin gakkó*). Zde však můžeme podle povahy instituce rozlišovat školy na etnické školy (民族学校, *minzoku gakkó*) a mezinárodní školy (インターナショナルスクール, *intánašonarū sukūru*) (Shimizu 2014, 10).³⁹

Mezi etnické školy patří kromě škol korejského etnického vzdělávání i školy čínské a brazilské. Tyto vzdělávací instituce jsou zakládány s podporou vlády příslušného státu dané menšiny či nestátních organizací. Jejich záměrem je vzdělávání dětí konkrétní národnostní či etnické menšiny, a to podle vlastních výukových materiálů v mateřském jazyce menšiny. Školy fungují na předškolní, základní i střední úrovni vzdělávání, v případě škol brazilských se však jedná především o školky či školy zájmové vedené skrze mimoškolní jazykové a kulturní lekce (Shimizu 2014, 10).

Mezinárodní školy nejsou cíleny pouze na jednu konkrétní etnickou či národnostní menšinu a mohou je navštěvovat studenti bez ohledu na jejich původ. Výuka mezinárodních škol je nejčastěji vedena v angličtině a studium je zakončeno mezinárodně uznávanou zkouškou a získáním diplomu International Baccalaureate (*ibid*).

4.2 Historický vývoj škol cizinců v Japonsku

První mezinárodní školy v Japonsku začaly vznikat již na konci 19. století, když se Japonsko otevřelo světu po staletích izolace. Jednalo se o období prudké modernizace země a obchodování se světem, kdy se v místech přístavů a obchodních center začaly navyšovat počty cizinců přijíždějících za obchodem či za prací. Za první svého druhu bývá považována škola Saint Maur International School, založena v roce 1872 ve městě Jokohama cílená na děti anglicky mluvících cizinců. V nadcházejících letech konce 19. a začátku 20. století byly v Jokohamě, v Kóbe a jiných centrech obchodu zakládány další mezinárodní školy: německá, americká, ale také řada čínských (Higa a Tate 2014, 24).

³⁹ Školy bývají nazývány také označením mezinárodní školy (国際学校, *kokusai gakkó*). Tímto pojmenováním jsou však také označovány školy japonského vzdělávacího systému cílené na japonské studenty, kteří se chtějí intenzivněji věnovat studiu anglického jazyka (Shimizu 2013, 10).

První čínská etnická škola byla založena taktéž v Jokohamě v roce 1897 čínským obchodníkem. Za první moderní čínskou školu, která se stala vzorem čínských škol v jihovýchodní Asii je považována až škola založena čínskou vládou pro čínské děti na území Japonska, a to v roce 1901 taktéž ve městě Jokohama. Čínskou vládou byly dále zřizovány další školy ve městě Kóbe, Ósaka, Tokio a Nagasaki. Do konce druhé světové války jich na území Japonska fungovalo deset (Co 2008).⁴⁰

Od roku 1895, kdy se Tchaj-wan stal japonskou kolonií, začalo do Japonska přijíždět i množství Tchajwanců za prací či za účelem zajištění lepšího vzdělání pro své potomky. Po válce byla většina repatriována, velká část čínsky mluvících obyvatel, kteří pak v Japonsku zůstali, byli původem z Tchaj-wanu (Miyawaki 1992, 364).

Vlivem politického napětí mezi pevninskou Čínou, na které byla vyhlášena Čínská lidová republika a vládou Čínské republiky, která ustoupila na Tchaj-wan, začala být i čínská menšina v Japonsku rozlišována na čínskou menšinu původem z pevninské Číny (華人, *kadžin*) a čínskou menšinu původem z Tchaj-wanu (華僑, *kakjó*). Po roce 1952 byla i první čínská etnická škola Jokohama Čúka gakuin (横濱中華學院) rozdělena na dvě instituce. Podle afilace k pevninské Číně se jednalo o Jokohama jamate čúka gakkó (横浜山手中華学校) a k Tchaj-wanu o Jokohama Čúka gakuin (横浜中華学院) (Shibano 2014, 168–169). Podobně se následně afilovaly k pevninské Číně či k Tchaj-wanu i ostatní čínské etnické školy, až na školu Kóbe čúka dóbun gakkó (神戸中華同文学校), která se rozhodla podporovat oba politické režimy zároveň (Co 2008).

Tento případ afilací škol připomíná situaci rozdělení Korejí a politické profilace i v korejském etnickém školství. Jedním z nejvýraznějších rozdílů mezi školami afilovanými k pevninské Číně ale není ideologická výchova levicového ladění, jako v případě škol organizace Sóren, ale typ vyučované čínštiny. Zatímco ve školách afilovaných k pevninské Číně se jedná o standartní čínštinu se zjednodušeným znakovým písmem, u škol afilovaných k Tchaj-wanu se jedná o tradiční (složitější) zápis. I tento rozdíl se však začal postupně stírat a nyní i školy afilované k Tchaj-wanu vyučují i čínštinu se zjednodušeným zápisem (Co 2008).

V současnosti v Japonsku fungují mimo výše zmíněné dvě školy ještě další tři čínská etnická vzdělávací zařízení pokrývající základní a nižší střední a vyšší střední úroveň vzdělávání. Výuka je založena na předmětech jako je čínský jazyk, čínská kultura, historie a zeměpis a jiné předměty podněcující etnické uvědomění studentů. Mimo tyto předměty se

⁴⁰ Podle Ishikawy (2014,160) jich v předválečném období bylo až jedenáct.

pak dále vyučují všechny další předměty stejně jako na japonských školách (Ishikawa 2014, 160–161). V porovnání s mezinárodními školami se však výše zmíněné čínské etnické školy nesnaží připravovat studenty na život mimo Japonsko, ale na život v japonské společnosti tak, aby si zachovali vlastní čínskou kulturní identitu. Cílem školy je tedy podporovat pozitivní vnímání vlastní etnické identity a jakéhosi synkretismu mezi japonskou a čínskou identitou (Nakamura 2008).

Tyto školy nespádají pod jednu konkrétní organizaci, ale jsou spravovány každá zvlášť, a liší se tedy i jejich výukové osnovy a užívané učebnice. Ve všech školách jsou využívány povětšinou čínské učebnice či japonské učebnice, které jsou překládány do čínštiny místními vyučujícími. Obsah výuky předmětů totožných s předměty na japonských školách se tedy povětšinou neliší (Ishikawa 2014, 160–161).

Po normalizaci vztahů Japonska s Čínou v 70. letech 20. století došlo k vlně naturalizací ze strany čínské menšiny a zájem o čínské etnické školství tak značně poklesl. Zatímco v roce 1948 na tyto školy docházelo kolem 70 % dětí čínské menšiny školního věku, k roku 2004 se jednalo pouze o 10 %. Zbylých 90 % navštěvuje japonské školy (Okano 2011, 38).

Etnické ladění škol čínského etnického vzdělávání se začalo od 90. let 20. století pomalu proměňovat, a to s ohledem na ubývající počet studentů a s tím související finanční problémy těchto škol. Se vzrůstajícím počtem čínských *newcomers* mezi studenty, ale také se stoupajícím počtem studentů jiných národností v těchto školách, se postupně začala výuka čínských etnických škol odklánět od povahy čistě etnického vzdělávání a přiklánět k mezinárodnímu vzdělávání (Ishikawa 2014, 161). Jak poukazuje Okano (2011, 39), všech pět škol čínského etnického vzdělávání stále považuje za stěžejní výuku čínštiny, zároveň však považují za důležité dosažení výsledků srovnatelných s japonskými školami a podnícení studentů k trojjazyčnosti (čínština, japonština a angličtina).

V současnosti stále největší část studentů představují příslušníci čínské menšiny již narození v Japonsku jako druhá, třetí či čtvrtá generace. Velkou část studentů ale tvoří i nově příchozí *newcomers*, kteří neovládají japonštinu a pro jejich potřebu je nutné vyučovat japonštinu také formou lekcí japonštiny pro cizince. Zároveň se také navýšil počet studentů, kteří neovládají čínštinu (kolem 22 %), což naopak ovlivňuje i způsob výuky čínštiny (Okano 2011, 39).

Nejpočetnější etnické školy jsou v současnosti brazilské školy. Ty začaly být zakládány od 90. let 20. století v důsledku prudkého nárůstu menšiny *nikkei* Brazilců

v Japonsku, kteří přijížděli i se svými rodinami, nebo se za nimi jejich rodiny po pár letech přesídlily. Jen úplné minimum z takto přijíždějících *nikkei* Brazilců však ovládalo japonštinu a jejich děti zpravidla nemluvily japonsky vůbec. Nově vznikající brazilská komunita začala od roku 1995 v místech velké koncentrace *nikkei* brazilských dětí zakládat první brazilské školky a školy s výukou v portugalštině. Ve většině případů se jednalo o večerní či jazykové školy, které děti navštěvovaly přibližně třikrát do týdne po skončení školní výuky v japonských školách. Velká část *nikkei* brazilských dětí navíc japonské školy ani nenavštěvovala, nebo jich kvůli přílišné jazykové a kulturní bariéře a diskriminaci zanechala (Gottlieb 2008, 134–135).

Od roku 2000 Ministerstvo školství v Brazílii udělilo několika z takto vzniklých brazilských škol v Japonsku akreditaci za podmíněk, že výuka škol bude i nadále pokračovat podle brazilského kurikula. Ministerstvo tak učinilo i přesto, že v zahraničí oficiální brazilské školy nezakládá. Absolventům akreditovaných škol začalo být vzdělání z Japonska uznáno i v Brazílii, což tyto etnické školy učinilo velice atraktivním především pro rodiče dětí, kteří se plánovali po několika letech vrátit zpátky do Brazílie. Do roku 2002 bylo brazilským Ministerstvem školství akreditováno na 20 brazilských škol, zatímco dalších dvanáct na akreditaci čekalo. V roce 2005 již v Japonsku fungovalo na 75 brazilských škol a v současnosti jich v Japonsku funguje přes 90 (Gottlieb 2008, 134–135).

Naopak první akreditaci ze strany japonského Ministerstva školství, a to zájmové školy *kakušu gakkó*, obdržela první brazilská škola až v roce 2005. Následně status *kakušu gakkó* obdrželo ještě několik dalších škol, dosud se však jedná pouze o malou část z celého počtu brazilských škol. Yamamoto a Yamanouchi (2014, 222) udávají, že z počtu 97 brazilských škol jich akreditaci jako zájmová škola *kakušu gakkó* obdrželo pouhých 12. Většina z brazilských etnických škol tedy nedosáhne ani na minimální finanční podporu garantovanou místní správou dané prefektury (Nakamura 2008).

Otázka výběru škol se tak v případě *nikkei* brazilských dětí stává značně komplikovanou. *Nikkei* brazilská menšina do Japonska začala přesídlvat kvůli pracovním příležitostem, valná většina z nich však v Japonsku nehodlá zůstat napořád. Podle průzkumu Japonské agentury pro mezinárodní spolupráci (国際協力事業団, *Kokusai Kjóryoku Džigjódan*) z roku 1991 až 81,5 % *nikkei* Brazilců udalo, že se plánují po pár letech vrátit zpátky do Brazílie (Igarashi 2004, 8). Kontroverzní je i pohled na skutečnost, že se do Japonska bez konkrétního plánu na přesnou délku pobytu přesídlili i s dětmi, kterým takovéto přesídlování znesnadnilo vzdělávání. Mnohé rodiny navíc nemají finance na

úhradu školného brazilských etnických škol, které by děti připravily na vyšší vzdělání v Brazílii. Naopak v japonských školách *nikkei* brazilské děti bojují s výukou v japonštině i s vlastní motivací a často školu nedokončí (Brody 2002, 74–75).

Na životě *nikkei* brazilské komunity se významně podepsala celosvětová ekonomická krize v roce 2008. V důsledku velkého propouštění se ocitla velká část *nikkei* Brazilců bez zaměstnání, část se rozhodla k návratu do Brazílie, část kvůli zaměstnání se za prací přestěhovala do jiné prefektury či do japonských metropolí. Mnozí rodiče si tak nemohli dovolit děti dále posílat do drahých brazilských etnických škol, v některých případech byly děti nuceny pomáhat rodičům s náklady na domácnost hledáním si nekvalifikované brigády či práce. Došlo tak k zavírání mnohých vzdělávacích institucí Brazilců a po roce 2008 také k postupnému úbytku počtu *nikkei* brazilských imigrantů v Japonsku. Velké zemětřesení a tsunami, které zasáhly Japonsko v roce 2011, navíc podpořilo mnohé *nikkei* Brazilce v rozhodnutí k návratu do Brazílie (Yamamoto a Yamanouchi 2014, 223).

V posledních 20 letech s postupným nárustem zájmu o studium v anglickém jazyce stoupá i zájem o mezinárodní školy, které vznikají napříč Japonskem v oborových zaměřeních, nebo ve formě klasického základního a středního stupně výuky. S demografickou proměnou menšinového obyvatelstva Japonska také vzniká množství etnických škol. Ty však nejčastěji vedou výuku v anglickém jazyce a v rámci předmětů pak nabízí dále jazykovou výuku daného etnika v daném jazyce. Jedná se například o indické školy. Ty začaly vznikat od roku 2004 především v Tokiu a Jokohamě v reakci na potřebu vzdělávání v angličtině pro děti rozrůstající se indické menšiny přijíždějící za prací IT techniků. V kontrastu s velice vysokým školným mezinárodních škol v okolí, se tak tyto školy snaží nastavit podmínky co nejvýhodněji pro indickou menšinu, výuku vedou v angličtině, ale dále nabízí také hodiny hindštiny v hindštině (Sawa a Minamino 2007, 16–17). Dále vznikají také indonéské, peruánské a turecké školy. Zajímavostí je, že početná filipínská menšina v Japonsku doposud nezaložila jedinou etnickou školu (Shimizu 2014, 12).

4.3 Problémy škol cizinců v Japonsku

Školy cizinců, a to jak mezinárodní školy, tak etnické školy, nejsou uznávány jako standartní školy charakterizované v 1. článku školského zákona Ministerstva školství označované jako *ičidžókó*, ale jsou považovány za různorodé zájmové školy *kakušu gakkó*.

Stojí tedy mimo oficiální vzdělávací systém Japonska a jsou řazeny na stejnou úroveň jako školy vaření, autoškoly či jazykové školy. I z tohoto důvodu se absolventi škol vypořádávají s řadou obtíží.

Zásadním problémem přímo vycházejícím ze statusu zájmových škol je skutečnost, že jejich absolventi byli odmítáni na vyšších stupních či univerzitách japonského školství. Jelikož v etnickém školství existuje pouze jedna univerzita korejského etnického vzdělávání vedena organizací Sóren, studenti tak přicházeli o možnost vysokého vzdělání. Důvodem jejich diskvalifikace byla jedna z daných podmínek v přijímacích zkouškách na vysokou školu, a to že studenti museli být absolventi standartních škol japonského školství. Mnozí studenti tak začali zároveň také navštěvovat večerní střední školy, aby jim byla umožněna účast na přijímacích zkouškách. V případě čínského etnického vzdělávání byly dokonce zrušeny některé vyšší střední školy, aby studenti museli navštěvovat tento stupeň na japonských školách (Higa a Tate 2014, 26).

S revidováním Předpisů o prosazování školského práva (学校教育法施行規則, *Gakkó kjóikuhó šikókisoku*) bylo umožněno absolventům mezinárodních a etnických škol účastnit se přijímacích zkoušek na vysokou školu. Jako podpora revidování předpisů byla v roce 2001 vydána První zpráva o podpoře regulačních reforem (規制改革の推進に関する第1次答申, *Kisei kaikaku no suišin ni kansuru dai ičidži tóšin*) a v roce 2002 vznikl Tříletý plán na podporu regulačních reforem (規制改革推進3か年計画, *Kisei kaikaku suišin sankanen keikaku*), který obsahoval také položku o Rozšíření příležitostí pro absolventy mezinárodních škol (インターナショナルスクール卒業者の進学機会の拡大, *Intánašonarusukúru socugjóša no šingaku kikai no kakudai*). V roce 2003 i v důsledku zhoršení vztahů mezi Japonskem a Severní Koreou bylo vydáno protiopatření Flexibilní kvalifikace pro přijetí na vysokou školu (大学入学資格の弾力化について, *Daigaku njúgaku šikaku no danrjokuka ni cuite*), které dovolovalo účast na přijímacích zkouškách pouze absolventům mezinárodních univerzit s afilací k západním zemím. Toto protiopatření vyvolalo vlnu nevole a nařčení z diskriminace vůči etnickým menšinám, proto bylo o pár měsíců později upraveno. To umožnilo účast na přijímacím řízení následujícím způsobem:

- 1) absolventům škol, které mají uznání některé mezinárodní organizace (mezinárodní školy)
- 2) absolventům škol, jejichž kurikulum bylo uznáno jako rovnocenné zahraničnímu kurikulu (např. čínské, některé brazilské a jihokorejské etnické školy)
- 3) jednotlivé univerzity smí schválit jednotlivé uchazeče

Ačkoliv je tedy od roku 2003 absolventům většiny škol cizinců v Japonsku umožněno hlásit se na japonské soukromé i veřejné univerzity, velká část především absolventů brazilských škol a škol organizace Sören jsou stále posuzováni individuálně (Higa a Tate 2014, 26–27).

Dalším z důležitých problémů je financování. Ze statusu *kakušu gakkó* vychází pouze minimální finanční podpora z místní správy, a tak jsou školy financovány především z darů a školného. Školy etnického vzdělávání se ve snaze o zpřístupnění školy všem snaží držet školné co nejnižší, toto však vede k udržování pouze minimálního počtu zaměstnanců a ke snahám o udržení výdajů na chod školy na minimu. Školy jsou tak často špatně udržované a disponují zastaralým vybavením. V nemalém počtu případů pak dochází i k jejich zavírání.

Horší pravděpodobnost přijetí na vyšší stupeň či vysokou školu v kontrastu s vysokým školným jsou častým důvodem, proč rodiče své děti raději posílají do japonských škol. Jak bylo zmíněno dříve, v japonském vzdělávání však děti národností s jazykem neuvádějícím čínské znaky (jihoamerické menšiny, Filipínci apod.) mají obecně horší studijní výsledky, než by mohli mít na školách s výukou v jejich mateřském jazyce. Často tak nemohou dosáhnout na lepší vzdělání a důsledkem toho jsou odkázáni na vykonávání nekvalifikovaných či hůře placených prací, stejně jako jejich rodiče (Tokunaga 2018, 11).

V roce 2010 vznikl program o odpouštění školného a zápisného na vyšší střední školy, nově se tak naskytla možnost využít finanční pomoci státu při studiu. V případě škol cizinců se však rozhodlo, že o poskytnutí části finančních prostředků bude rozhodnuto na základě individuálního posouzení studenta. Jak bylo zmíněno v podkapitole 3.4, studenti škol organizace Sören byli z programu vyčleněni (Higa a Tate 2014, 27–28).

4.4 Proměňující se podoba škol cizinců

Školy cizinců v posledních letech začaly nabývat na popularitě i mezi japonským obyvatelstvem. Pro budoucnost škol cizinců se tak stala zásadní proměna jejich negativní pověsti jako škol nerovnocenných standartním školám japonského školství ve školy nabízející možnost mezinárodního vzdělávání v Japonsku. Toto se pro školy cizinců samozřejmě stalo žádoucím, neboť se povětšinou jedná o děti z rodin japonské střední třídy, kterým nečiní potíže platit školné (Nakamura 2008).

V porovnání s japonskými veřejnými školami nabízejí školy cizinců alternativní kurikulum lišící se dle instituce, a to proto, že nemusí dodržovat školské osnovy stanovené

japonským Ministerstvem školství. Indické školy tak například nabízejí četné hodiny programování a matematicky orientované hodiny, zatímco čínské a jihokorejské etnické školy nabízejí bilingvní až trojjazyčnou výuku. Dalším důvodem upřednostnění těchto škol před japonskými školami je mezinárodní prostředí, ve kterém se japonští studenti mohou připravit na život v globalizované společnosti, studium v zahraničí apod. Kladně bývá hodnocen také individuální přístup ke studentům a flexibilní fungování škol, které bývá rozhodujícím faktorem například v případě japonských žáků, kteří se nezvládali přizpůsobit systému veřejných japonských škol (Nakamura 2008).

Příkladem velké proměny studentstva je například Yokohama International Christian Academy, ve které japonští studenti v současnosti představují až 70 % studentů (včetně dětí, které se vrátily ze zahraničí a dětí ze smíšených párů). Velký zájem však japonští rodiče projevují i v případě etnických škol, jako jsou například školy čínského etnického vzdělávání. Ty láká především možnost bilingvní výuky studentů v čínštině a japonštině, kdy právě přítomnost jak japonských, tak čínských vyučujících umocňuje kredibilitu výuky čínštiny. Zároveň se na těchto školách vyučuje také angličtina, školy se tedy v očích japonských rodičů často stávají jazykově lukrativnějšími než ostatní mezinárodní školy. Mezi jinými argumenty je například i přílišná uvolněnost výuky soukromých a mezinárodních škol, či právě dlouhá historie čínských etnických vzdělávacích zařízení a pověst dobrých studijních výsledků jejich studentů (Ishikawa 2014, 161–163).

V posledních letech dochází i k viditelnému přehodnocení poslání škol etnického vzdělávání samotnou komunitou etnické menšiny. Ačkoliv na začátku byl jeden z hlavních důvodů zakládání etnických škol výuka jazyka a kultury vlastní země, v současnosti jsou viditelně vyvíjeny snahy o zaručení takové výuky, která zlepší pozici absolventů na trhu práce. Posláním školy je tedy vytvoření bezpečného místa pro studium bez diskriminujících prvků a zakořenění kladného vnímání vlastní etnické identity. Důraz je také kladen na výuku angličtiny či schopnost fungování v multikulturním společenství, aby právě absolvování nestandardní školy statusu zájmové školy *kakušu gakkó*, které nepřináší možnost dalšího pokračování ve studiu na univerzitách, byla vyvážená jinými hodnotami.

V současnosti však i přes tuto proměnu etnických škol v Japonské společnosti nadále dochází k nahlížení na absolventy a jejich vzdělání jako na druhořadé a stále jsou tak podrobovány diskriminaci, která do velké míry ovlivňuje kvalitu jejich života. Je tak naprosto žádoucí, aby došlo k přehodnocení dosavadního přístupu k zavádění opatření ve vzdělávání dětí odlišného jazykového původu. S nevyhnutelnou proměnou Japonska v multikulturní

společnost je zapotřebí, aby dosavadní pocit převládající ve společnosti, že „jako Japonci se v Japonsku žije lépe“ byl odstraněn, a aby bylo umožněno i nejaponským dlouhodobým residentům v Japonsku žít v rovných podmínkách a s rovnými příležitostmi s možností zachování si vlastního kulturního kódu. Do budoucna není ani pro japonskou kulturu žádoucí, aby se všichni příjíždějící imigranti nutně asimilovali, a proto je nutné podpořit udržování jazyků a kultur těchto menšin, čemuž především může napomoci právě systém etnického vzdělávání. Především v Japonsku, ve kterém stále malá část obyvatelstva ovládá větší počet cizích jazyků by právě dvojjazyčnost či trojjazyčnost dětí migrantů mohla úplně změnit jejich pozici na trhu práce.

Zároveň by s ohledem na výuku děti pocházejících z menšinového etnika bylo žádoucí reformovat systém japonského veřejného školství, které je vůči dětem nejaponského původu značně diskriminační, nebo alespoň přistoupit k oficiálnímu uznání etnických škol jako rovným školám japonským, aby se alespoň takto do jisté míry potřela přetrvávající diskriminace ve vzdělání. V souvislosti s tímto je tedy nutné podotknout, že vláda bohužel prozatím nepodniká dostatečné kroky, aby se situace týkající se vzdělávání etnických menšin, a především otázky rovných podmínek v přístupu k jejich vzdělávání v japonském školském systému jakkoli zlepšila.

Závěr

V této diplomové práci byl v chronologickém pořadí nejdůležitějších historických událostí ovlivňujících postavení etnických menšin v Japonsku přiblížen postupný vývoj postavení menšiny *zainiči* Korejců a jejího etnického vzdělávání.

Ukázalo se, že události na korejském poloostrově a japonské vztahy jak s Jižní, tak se Severní Koreou byly klíčovým faktorem ovlivňujícím vznik i další fungování korejských etnických škol, a to takřka po celou dobu zkoumaného období. U zrodu budování prvních škol korejského etnického vzdělávání stála organizace Čóren (vznik 1945). Kvůli podezření z levicové orientace výuky a strachu z možného dopadu etnické výchovy na soudružnost japonské společnosti však japonská vláda a americká okupační správa vyvíjela velké úsilí vedoucí k omezení činnosti škol etnického vzdělávání a k povzbuzení menšinového obyvatelstva k asimilaci. I přes bouřlivé události zahrnující Hanšinský incident (1948) byla

v roce 1949 organizace Čóren rozpuštěna a následně byly uzavřeny školy korejského etnického vzdělávání.

Poté, co vešla v platnost Sanfranciská mírová smlouva (1952), začíná období právního vyloučení menšiny *zainiči* Korejců, neboť cizinci žijící v Japonsku byli zbaveni japonského občanství a s tím souvisejících občanských práv. Pro Korejce podporující Jižní Koreu (afilace k organizaci Mindan) tento stav přetrvával do normalizace diplomatických vztahů Japonska a Jižní Koreje (1965), pro část Korejců podporující KLDR (afilace k organizaci Sóren) až do vydání Zvláštního zákona o imigrační kontrole (1991).

Zároveň však pod organizací Sóren od roku 1955 došlo k obnovení korejského etnického školství. Nicméně vzhledem k propojení organizace s KLDR tyto etnické školy opět čelily útlaku a snahám o legální zákaz činnosti ze strany japonské vlády, a to až do dovršení přijímání statusu *kakušu gakkó* všemi školami (1975).

Od 70. let dochází k mobilizaci mladší generace *zainiči* Korejců, jejichž pozornost se odpoutává od vidiny návratu na korejský poloostrov a zaměřuje se na zlepšení životních podmínek, zrovnoprávnění se s japonskými obyvateli a odstranění diskriminace. Na pozadí přijímání opatření usilujících o odstranění diskriminace vůči menšině burakumin a dalším menšinám ve školství *dówa kjóiku* (1969) vznikají nestátní organizace podporující pozici dětí *zainiči* Korejců ve školství. Výsledkem je zavádění etnické výuky na dobrovolné bázi (1972) a obnovení etnické výuky hrazené z prostředků místní státní správy (ustanovená podle memoranda z roku 1948).

Od konce 20. století již Japonsko přijímá řadu zákonů na ochranu práv menšin a reviduje Zákon o imigrační kontrole a uznávání uprchlíků (1990). Činí tak jak pod tlakem mezinárodních organizací, tak kvůli vzrůstající potřebě osob v produktivním věku, jejichž deficit je způsobený nízkou porodností a stárnutím japonské společnosti. S přijetím internacionalizační politiky se začíná navyšovat také počet přijíždějících cizinců a vyvstává potřeba řešení otázek jejich vzdělávání a začlenění mezi japonské obyvatelstvo.

Přestože Japonsko změnilo postoj z udržování asimilačních tendencí vůči menšinovému obyvatelstvu (s cílem zachování homogenity japonské společnosti) na podporu multikulturní koexistence různých etnicit, v mnohých stanoviscích ještě stále nebylo upuštěno právě od propagování asimilace. Dalším japonským problémem v tomto směru je nepřipravenost na množství cizinců, kterých bude do budoucna pouze přibývat, kterou už v současnosti můžeme sledovat v japonském školství. I přesto se však touto

problematikou zabývají především nestátní organizace a rady pro vzdělávání na úrovni místní správy, které již v minulosti řešili problémy *zainiči* Korejců či burakumin.

Do budoucna je však nutné, aby Japonsko zavedlo opatření týkající se vzdělávání cizinců i na národní úrovni, které zaručí rovné možnosti a podmínky ve vzdělání i v pozdějším pracovním uplatnění v celém Japonsku. Žádoucí je také větší podpora mezinárodních škol a etnických škol. Ty by totiž v budoucnu mohly ulevit školám japonského veřejného školství a zároveň pomoci dětem imigrantů k dosažení vzdělání přinášejícího kladné hodnoty vynahrazující například horší úroveň japonštiny.

V minulosti znamenalo žít v Japonsku jako cizinec či příslušník etnické menšiny znevýhodnění. Z toho také plynulo, že asimilace byla ulehčením životní situace těchto nejaponských obyvatel. S postupnou proměnou společnosti v multikulturní společnost je však pravděpodobné, že bude naopak žádoucí, aby nedocházelo k úplné asimilaci a aby si cizinci do jisté míry svůj kulturní kód ponechávali. V tomto ohledu mají etnické školy v Japonsku velký potenciál a stejně tak by je mohly mít i zavedené školy pro-severokorejského etnického školství. Zásadní podmínkou by však bylo zrušení politické afilace školství ke KLDŘ. Zejména v posledních dvou dekadách došlo v důsledku řady incidentů a kauz způsobených KLDŘ k ochlazení vztahů mezi státy a zhoršení postoje japonské vlády i společnosti vůči KLDŘ. To má samozřejmě záporný dopad i na pro-severokorejské školy a jejich absolventy, kteří kvůli tomu čelí diskriminaci jak ze strany vlády, tak ze strany japonského většinového obyvatelstva.

Pro-severokorejské školství je tak nynějším nastavením pravděpodobně předurčeno k zániku. Jeho původní účel byla výuka dětí *zainiči* Korejců s cílem budoucí repatriace, následně se jednalo spíše o cíl udržování jazyka a kultury a školy se staly centry komunity sdružované kolem organizace Sóren. V porovnání s ostatními etnickými školami jsou však školy organizace Sóren uzavřeny pouze pro členy komunity. Navíc, vyučovaným jazykem je místní varieta korejštiny, tedy není pravděpodobné, že by se na tyto školy hlásili noví imigranti či Japonci za účelem bilingvní výchovy v japonštině a korejštině. S postupným zužováním se počtu *zainiči* Korejců hlásících se ke KLDŘ budou pravděpodobně zavírány další a další školy, což v případě, že nedojde k rozšíření záběru na všechny mluvčí korejštiny, bohužel povede k zániku škol tohoto typu. Pokud by však došlo k odpoutání škol od organizace Sóren, a tedy upuštění od vzdělávání pouze pro-severokorejských *zainiči* Korejců, školy by se mohly stát atraktivní i pro *newcomers* z Jižní Koreje či japonské studenty, jako je tomu v případě jiných škol cizinců. Mohly by tak dokonce naplnit i nedávno

předefinovaný cíl vzdělávání a to „umožnit studentům stát se součástí nadnárodní imaginární komunity korejských menšin existující mimo korejský poloostrov.“

Resumé

The diploma thesis focuses on the Korean ethnic minority living in Japan. The goal of the thesis was to present the minority's ethnic education against the background of the socio-political development that Japan underwent in the 20th century. Above all, Japan's national minority policy was reflected, which for a long time sought to maintain the country's linguistic and cultural homogeneity through the assimilation of minority ethnic groups. An overview of key historical events was created, which are divided according to the period from which it is possible to observe the development of ethnic education of the Korean minority and the struggle of the minority for civil rights and equality with the majority population of Japan. The outcome of the thesis does not only lay in the introduction to the situation of the Korean ethnic minority and the functioning of ethnic schools in this community, but also in depiction of Japan's applied immigration policy, which has still not completely rid itself of discriminatory elements against minorities. Further, it also provides a context for better understanding of the current problems of emerging minorities and their education.

Seznam literatury

ALLEN, Matthew. 2009. Okinawa, ambivalence, identity, and Japan. In: Weiner, Michael (ed) *Japan's Minorities: The illusion of homogeneity, 2nd Edition*. Routledge, s. 188–205. ISBN 0-203-88499-X.

BĚLÍKOVÁ, Barbora. 2018. NICM: Národní Informační Centrum pro Mládež [online]. 26.2.2018 [cit. 2020-01-30]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/mensiny-zakladni-informace>.

BOOCOCK, Sarane Spence. 2011. The schooling of buraku children: Overcoming the legacy of stereotyping and discrimination. In: Okano, Kaori a Tsuneyoshi, Ryoko a Boocock, Sarane (eds) *Minorities and Education in Multicultural Japan: an interactive perspective*, Routledge, s. 44–76. ISBN 978-0-415-55938-6.

BRODY, Betsy. 2002. *Opening the door: immigration, ethnicity, and globalization in Japan*. Routledge. ISBN 978-1-13897-759-4.

BURGESS, Chris. 2007. 'Newcomer' children in non-metropolitan public schools: the lack of state-sponsored support for children whose first language is not Japanese. *Japan Forum*, roč. 19, č. 1, s. 1–21. ISSN 1469-932X.

CO, Emily. 2008. School bridges China-Japan gap. *The Japan Times* [online]. 23.12.2008 [cit. 2020-02-07]. Dostupný z: <https://www.japantimes.co.jp/community/2008/12/23/issues/school-bridges-china-japan-gap/#.XwYsSigzY2y>.

DRIFTE, Reinhard. 2009. *Japan's quest for a permanent Security Council seat: a matter of pride or justice?* Hampshire: Macmillan Press. ISBN 0-312-22847-3.

FUKUOKA, Yasunori 1993. *Zainiči kankoku-čósendžin: Wakai sedai no aidentití [Zainiči jihokorejci a severokorejci: Identita mladých Korejců v Japonsku]*. Čúó Kóronša. ISBN 978-4-121-01164-0.

FUKUOKA, Yasunori. 1996. Koreans in Japan: Past and Present. *Saitama University Review*, roč. 31, č. 1, s. 1–15. ISSN 1349-824X.

GOTTLIEB, Nanette. 2008. Japan: Language Planning and Policy in Transition. In: Baldauf, Richard a Kaplan, Robert (eds) *Language Planning and Policy in Asia, Vol.1: Japan, Nepal*

and *Taiwan and Chinese Characters*, *Multilingual Matters*, s. 102–169. ISBN 978-1-847-69096-8.

GOTTLIEB, Nanette. 2012. *Language and Citizenship in Japan*. Taylor and Francis. ISBN 978-1-136-50317-7.

HAWKINS, John N. 1983. Educational Demands and Institutional Response: Dowa Education in Japan. *Comparative Education Review*, roč. 27, č. 2, s. 204–226. ISSN 545-701X.

HIGA, Yasunori a TATE, Nahoko. 2014. Gaikokudžin gakkó šisaku no rekiši teki tenkai: haidžo to hósecu o meguru kó no bunretsu to kjóšin [*Historický vývoj politik pro školy cizinců: veřejný ohlas a rozdělení týkající se vyloučení a inkluze*]. In: Shimizu, Kokichi, Nakajima, Tomoko a Kaji, Itaru (eds) *Nihon no gaikokudžingakkó: toransunašonariti o meguru kjóiku seisaku no kadai* [*Japonské školy cizinců: Výzvy politiky vzdělávání v otázce nadnárodnosti*], Akaši Šoten, 2014, s. 24–35. ISBN 978-4-750-34038-8.

HOWELL, David L. 1996. Ethnicity and Culture in Contemporary Japan. *Journal of Contemporary History*, roč. 31, č. 1, s. 171–190. ISSN 1461-7250.

HTUN, Tin Tin. 2012. Social identities of minority others in Japan: listening to the narratives of Ainu, Buraku and Zainichi Koreans. *Japan Forum*, roč. 24, č. 1, s. 1–22. ISSN 1469-932X.

CHAPMAN, David a KROGNESS Karl Jakob (ed). 2014. *Japan's Household Registration System and Citizenship: Koseki, Identification and Documentation*. Taylor and Francis. ISBN 978-1-134-51291-1.

CHAPMAN, David. 2004. The third way and beyond: Zainichi Korean identity and the politics of belonging. *Japanese Studies*, roč. 24, č. 1, s. 29–44. ISSN 1469-9338.

CHAPMAN, David. 2006. Discourses of Multicultural Coexistence (kyosei) and the old-comer Korean Residents in Japan. *Asian Ethnicity*, roč. 7, č. 1, s. 89–102. ISSN 1469-2953.

CHAPMAN, David. 2008. *Zainichi Korean Identity and Ethnicity*. Routledge. ISBN 978-0-415-56110-5.

IGARASHI, Yuko. 2004. *Language Policy and Planning for Linguistic Minorities in Japan: Proposals toward Multiculturalism through the Analysis of Language Education for Children of Japanese-Brazilians*. Magisterská práce. University of Victoria.

IIZASA, Sayoko. 2016. Tabunka kyosei and the 'politics of translation'. *Policy management studies*, roč. 15, č. 1, s. 77–87. Dostupné z: <http://id.nii.ac.jp/1224/00000679/>.

INOKUCHI, Hiromitsu. 1996. The finger-printing rejection movement reconsidered: Korean Residents in Japan Seeking New Identity. *Japanese Society*, č. 1, s. 77–105. ISSN 1342-8780.

INOKUCHI, Hiromitsu. 2000. Korean ethnic schools in occupied Japan, 1945-52. In: Sonia Ryang (ed) *Koreans in Japan: Critical Voices from the Margin*. London, Routledge, s.140–56, ISBN 978-0-415-37939-7.

ITO, Masami. 2013. Pro-Pyongyang schools barred from tuition waiver. *The Japan Times* [online]. 21.02.2013 [cit. 2020-04-07]. Dostupný z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2013/02/21/national/pro-pyongyang-schools-barred-from-tuition-waiver/#.XoxLR4gzY2w>.

JAPAN MACRO ADVISORS. *Immigration to Japan* [online] [cit. 2020-02-09]. Dostupné z: <https://www.japanmacroadvisors.com/page/category/economic-indicators/labor-markets/immigration-to-japan/>.

KASHIWAZAKI, Chikako. 2000. The Politics of Legal Status: The Equation of Nationality with Ethnonational Identity. In: Sonia Ryang (ed) *Koreans in Japan: Critical Voices from the Margin*, London, Routledge, s. 13–31. ISBN 978-0-415-37939-7.

KASHIWAZAKI, Chikako. 2013. Incorporating immigrants as foreigners: Multicultural politics in Japan. *Citizenship Studies*, roč.17, č. 1, s. 31–47. ISSN 1469-3593.

KIM, Bumsoo. 2006. From Exclusion to Inclusion? The Legal Treatment of 'Foreigners' in Contemporary Japan. *Immigrants & Minorities*, roč. 24, č. 1, s. 51–73. ISSN 1744-0521.

KIM, Bumsoo. 2011. "Blatant Discrimination Disappears, But ...": The Politics of Everyday Exclusion in Contemporary Japan. *Asian Perspective*, roč. 35, č. 2, s. 287–308. ISSN 2288-2871.

KIM, Tae-young. 1999. *Aidentití poritikkusu o koete: Zainiči čósendžin no esunitití [Mimo politiku identity: etnicita zainiči Korejčů]*. Sekaišiso Seminar. ISBN 4-790-70792-X.

KITAYAMA, Yuka. 2018. The rise of the far right in Japan, and challenges posed for education. *London Review of Education*, roč. 16, č. 2, s. 250–267. ISSN 1474-8479.

KONDO, Atsushi. 2002. Development of Immigration Policy in Japan. *Asia and Pacific Migration Journal*, roč. 11, č. 4, s. 415–436. ISSN 0117-1968.

KUMPIS, Arvidas. 2014. Historiography of Zainichi Koreans: review of topics and trends. *International Journal of Area Studies*, roč. 9, č. 1, s. 37–50. ISSN 2345-0223.

LEE, Chong-sik. 1962. Japanese-Korean relation in perspective. *Pacific Affairs*, roč. 35, č. 4, s. 315–326. ISSN 1715-3379.

LEVIN, Mark. 2001. Essential Commodities and Racial Justice: Using constitutional protection of Japan's indigenous Ainu people to inform understandings of the United States and Japan. *New York University Journal of International Law and Politics*, roč. 33, č.2, s. 419–526. ISSN 0028-7873.

LIE, John. 2001. *Multiethnic Japan and the Monoethnic Myth*. Harvard University Press. ISBN 0-674-00299-7.

LIE, John. 2008. *Zainichi (Koreans in Japan) Diasporic Nationalism and Postcolonial Identity*. University of California Press. ISBN 978-0-520-25820-4.

LIU-FARRER, Gracia. 2009. Creating a transnational community. In: Weiner, Michael (ed) *Japan's Minorities: The illusion of homogeneity, 2nd Edition*. Routledge, s. 116–138. ISBN 0-203-88499-X.

MAHER, John. 1997. Linguistic Minorities and Education in Japan. *Educational Review*, roč. 49 č. 2, s. 115–127. ISSN 0013-1911.

MCKEE, Tomoko. 2013. „Gaikokudžin gakkó seido“ sósecu no kokoromi: nikan kaidanki ni okeru yainiči čósendžin taisaku no mosaku [Pokus o zřízení právního systému pro „školy cizinců“ v Japonsku v rámci jednání mezi Japonskem a Korejskou republikou]. *Hokkaidó daigaku Hokkaidó daigaku daigakuin kjóikugaku kenkjúin kijó*, roč. 118, s. 27–57. ISSN 1882-1669.

MENADUE-CHUN, Susan. 2013. Chongryon students as scapegoats. *The Japan Times* [online]. 03.01.2013 [cit. 2020-04-07]. Dostupný z: <https://www.japantimes.co.jp/opinion/2013/01/03/reader-mail/chongryon-students-as-scapegoats/#.XowyhYgzY2z>.

MIYAWAKI, Hirokyuki. 1992. Some Problems of Linguistic Minorities in Japan. In: Fase, Willem a Jaspert, Koen a Kroon, Sjaak (eds) *Maintenance and Loss of Minority Languages*, John Benjamins B.V., s. 357–368. ISBN 978-9-027-24101-6.

MURPHY-SHIGEMATSU, Stephen. 1993. Multiethnic Japan and the Monoethnic Myth. *MELUS*, roč. 18, č. 4, s. 63–80. Dostupné z: www.jstor.org/stable/468120.

NAKAMURA, Akemi. 2008. Flexible and diverse, international schools thrive. *The Japan Times* [online]. 3.1.2008 [cit. 2020-06-07]. Dostupný z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2008/01/03/national/flexible-and-diverse-international-schools-thrive/#.XyfbUSgzY2w>.

NANTAIS, Simon. 2011. *Koreans and the Politics of Nationality and Race During the Allied Occupation of Japan, 1945-1952*. Dizertační práce. University of Victoria.

NOZAKI, Yoshiko a INOKUCHI, Hiromitsu a KIM, Tae-young. 2006. Legal Categories, Demographic Change and Japan's Korean Residents in the Long Twentieth Century. *The Asia-Pacific Journal*, roč. 4, č. 9, s. 1–13. Dostupné z: <https://apjif.org/-Yoshiko-Nozaki/2220/article.html>.

Oficiální web dolní komory japonského parlamentu. *Šúgiin* [online] [cit. 2020-07-20]. Dostupné z: http://www.shugiin.go.jp/internet/itdb_gian.nsf/html/gian/keika/1DCBA2A.htm.

Oficiální web Klubu. *Zenčókjó Ósaka*. Nihon no gakkó ni zaiseki suru čósendžin džidó seito no kjóiku o kangaeru kai [online] [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: <http://zenchokyo.web.fc2.com/>.

Oficiální web organizace Mindan. *Zainippon daikan minkoku Mindan* [online] [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <https://www.mindan.org/old/shokai/toukei.html>.

Oficiální web organizace Sóren. *Zainihon čósendžin sórengókai* [online] [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <http://www.chongryon.com/>.

Oficiální web Zengaikjó. *Zenkoku zainiči kankoku čósendžin kjóiku kenjú kjógikai*. [online] [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <http://www.zengaikyo.org/>.

- OKANO, Kaori a TSUNEYOSHI, Ryoko a BOOCOCK, Sarane Spence. 2011. *Minorities and education in multicultural Japan: an interactive perspective*, Routledge. ISBN 978-0-415-55938-6.
- OKANO, Kaori. 2006. The global-local interface in multicultural education policies in Japan. *Comparative Education*, roč. 42, č. 4, s. 473–491. ISSN 1360-0486.
- OKANO, Kaori. 2008. *Globalization and education reforms in Japan: Beyond the national initiatives*. Tento příspěvek byl prezentován na 17th Biennial Conference of the Asian Studies Association of Australia in Melbourne, 1.–3.7.2008. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.573.4185&rep=rep1&type=pdf>.
- OKANO, Kaori. 2011. Long-existing minorities and education. In: Tsuneyoshi, Ryoko a Okano, Kaori H. a Boocock, Sarane (ed) *Minorities and Education in Multicultural Japan: An interactive perspective*, Routledge, s. 29–43. ISBN 978–0–203–84919–4.
- OKANO, Kaori. 2017. From 'Internationalisation' to 'Multicultural Co-living' in Japanese Schools. In: Breaden, Jeremy a Steele, Stacey a Stevens, Carolyn S. (eds) *Internationalising Japan: Discourse and Practice*, Routledge, s. 53–67. ISBN 978-1-315-81880-1.
- OKUBO, Yuko. 2008. „Newcomers“ in Public Education: Chinese and Vietnamese Children in a Buraku Community. In: Graburn, Nelson H. a Ertl, John a Tierney R. Kenji. (eds) *Multiculturalism in the New Japan: Crossing the Boundaries Within*. Berghahn Books. ISBN 978-1-84545-226-1.
- OKUBO, Yuko. 2013. From ‘Contested’ Multiculturalism to ‘Localized’ Multiculturalism: Chinese and Vietnamese Youth in Osaka, Japan. *Anthropological Quarterly*, roč. 86, č. 4, s. 995–1029. ISSN 1534-1518.
- OSTERIA, S. Trinidad. 1994. Filipino female labor migration to Japan: economic causes and consequences. De La Salle University Press. ISBN 978-9-715-55022-2.
- PARREÑAS, Rhacel Salazar. 2011. *Illicit flirtations: Labour, migration, and sex trafficking in Tokyo*. Stanford University Press. ISBN 978-0-804-77712-4.
- REYNOLDS, Isabel. 2014. North Korean schools in Japan soldiering on despite tough times. *The Japan Times* [online]. 13.11.2014 [cit. 2020-04-07]. Dostupný z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2014/11/13/national/north-korean-schools-in-japan->

[soldiering-on-despite-tough-times/?fbclid=IwAR2hFTwVjrTv3_A_yiDzuoAq-wAeH-A00iJgsPZwCPYqX4k4DnEEploID_g#.XowyfYgzY2z](https://www.facebook.com/IwAR2hFTwVjrTv3_A_yiDzuoAq-wAeH-A00iJgsPZwCPYqX4k4DnEEploID_g#.XowyfYgzY2z).

ROPER, Erik. 2019. *Voices of the Korean Minority in Postwar Japan: Histories Against the Grain*. Routledge. ISBN 978-0-429-46616-8.

RYANG, Sonia (ed). 2000. *Koreans in Japan: Critical Voices from the Margin*. London, Routledge. ISBN 978-0-415-37939-7.

RYANG, Sonia a LIE, John (eds). 2009. *Diaspora without Homeland: Being Korean in Japan*. University of California Press. ISBN 978-0-520-09863-3.

RYANG, Sonia. 1997. *North Koreans in Japan: Language, Ideology, and Identity*. Westview Press. ISBN 0-8133-8952-6.

SAWA, Munenori a MINAMINO, Takeshi. 2007. Emerging of An Indian Community in Tokyo: A Case Study of Nishikasai. *The Indian Geographical Journal*, roč. 82, č. 1, s. 7–26. ISSN 0019-4824.

SHIBANO, Junichi. 2014. Džidai o mačči šita gakkó o cukuru – Jokohama jamate čúka gakkó [Vytvořit školy odpovídající době – Jokohama Jamate Čúka gakkó]. In: Shimizu, Kokichi, Nakajima, Tomoko a Kaji, Itaru (eds) *Nihon no gaikokudžingakkó: toransunašonariti o meguru kjóiku seisaku no kadai* [Japonské školy cizinců: Výzvy politiky vzdělávání v otázce nadnárodnosti], Akaši Šoten, 2014, s. 167–181. ISBN 978-4-750-34038-8.

SHIMIZU, Kokichi a NAKAJIMA Tomoko a KAJI Itaru (eds). 2014. *Nihon no gaikokudžingakkó: toransunašonariti o meguru kjóiku seisaku no kadai* [Japonské školy cizinců: Výzvy politiky vzdělávání v otázce nadnárodnosti]. Akaši Šoten. ISBN 978-4-750-34038-8.

SHIMIZU, Kokichi. 2014. Šakai no naka no gaikokudžin gakkó, gaikokudžin gakkó no naka no šakai [Školy cizinců ve společnosti, společnost uvnitř zahraničních škol]. In: Shimizu, Kokichi, Nakajima, Tomoko a Kaji, Itaru (eds) *Nihon no gaikokudžingakkó: toransunašonariti o meguru kjóiku seisaku no kadai* [Japonské školy cizinců: Výzvy politiky vzdělávání v otázce nadnárodnosti], Akaši Šoten, 2014, s. 7–23. ISBN 978-4-750-34038-8.

SHIN, Hwaji. 2010. Colonial legacy of ethno-racial inequality in Japan. *Theory and Society*, roč. 39, č.3/4, s. 327–342. ISSN 0304-2421.

SIDDLE, Richard M. 2009. The Ainu: Indigenous people of Japan. In: Weiner, Michael (ed) *Japan's Minorities: The illusion of homogeneity, 2nd Edition*. Routledge, s. 21–39. ISBN 0-203-88499-X.

SOHN KATADA, Aki. 2016. 1960 nendai no nikkjóso kjóken no yainiči čósendžin kjóikuron – zainiči čósendžin kjóiku no henjó (Discourse on Education for Korean Students in the 1960s Japanese Teachers Union: Changing Perspectives on Zainichi Korean Education). *Japanese sociological review*, roč. 67, č. 3, s. 285–301. ISSN 1884-2755.

SON, Jeonghye. (2008). *Korean residents in Japan and their Korean language in multiple language contacts*. University of British Columbia. Nepublikovaná diplomová práce. Dostupné z: <https://open.library.ubc.ca/collections/ubctheses/24/items/1.0067017>.

SON, Jonghye. 2017. *Language Socialization in the Post-colonial Korean Diaspora in Japan: Language Ideologies, identities, and Language Maintenance*. Dizertační práce. University of British Columbia.

Statistical Handbook of Japan 2020. 2020. *Statistics Bureau, Ministry of Internal Affairs and Communications*. ISSN 0081-4792.

STRAUSZ, Michael. 2006. Minorities and Protest in Japan: The Politics of the Fingerprinting Refusal Movement. *Pacific Affairs*, roč. 79, č. 4, s. 641–656. ISSN 1715-3379.

TAGUCHI, Sumikazu. A Note on Current Research of Immigrant Groups in Japan. *The International Migration Review*, roč. 17, č. 4, s. 699–714. ISSN 1747-7379.

TAI, Eika. 2007. Korean ethnic education in Japanese public schools. *Asian Ethnicity*, roč. 8, č.1, s. 5–23. ISSN 1469-2953.

TAKEDA, Nazumi a WILLIAMS, James H. 2008. Pluralism, identity, and the state: national education policy towards indigenous minorities in Japan and Canada. *Comparative Education*, roč. 44, č. 1, s. 75–91. ISSN 1360-0486.

TAKENOSHITA, Hirohisa, CHITOSE, Yoshimi a IKEGAMI, Shigehiro a ISHIKAWA, Eunice Akemi. 2013. Segmented Assimilation, Transnationalism, and Educational

Attainment of Brazilian Migrant Children in Japan. *International Migration*, roč. 52, č. 2, s. 84–99. ISSN 1468-2435.

TAMBIAH, Stanley J. 1989. Ethnic Conflict in The World Today. *American Ethnologist*, roč. 16, č. 2, s. 335–349. ISSN 0094-0496.

TOKUNAGA, Tomoko a DOUTHIRT-COHEN, Beth. 2012. The Ongoing Pursuit of Educational Equity in Japan: The Accreditation of Ethnic High Schools. *Equity & Excellence in Education*, roč. 45, č. 2, s. 320–333. ISSN 1066-5684.

TOKUNAGA, Tomoko. 2018. *Possibilities and constraints of immigrant students in the Japanese educational system*. Příspěvek na konferenci 2019 Global Education Monitoring Report, Migration, displacement and education: Building bridges, not walls". JICA Research Institute. Dostupné z: https://www.jica.go.jp/jica-ri/publication/other/20181213_01.html.

TSUDA, Takeyuki (Gaku). 2009. Japanese-Brazilian ethnic return migration and the making of Japan's newest immigrant minority. In: Weiner, Michael (ed) *Japan's Minorities: The illusion of homogeneity, 2nd Edition*. Routledge, s. 206–227. ISBN 0-203-88499-X.

TSUNEYOSHI, Ryoko a OKANO, Kaori. 2011. Introduction: an interactive perspective for understanding minorities and education in Japan. In: Okano, Kaori a Tsuneyoshi, Ryoko a Boocock, Sarane (eds) *Minorities and Education in Multicultural Japan*, Routledge, s. 1–26. ISBN 978-0-203-84919-4.

TSUTSUI, Kiyoteru. 2018. *Rights Make Might: Global Human Rights and Minority Social Movements in Japan*. Oxford University Press. ISBN 978-0-190-85310-5.

WEINER, Michael (ed). 2009. *Japan's Minorities: The Illusion of Homogeneity*. Routledge. Druhé vydání. ISBN 0-203-88499-X.

WEINER, Michael a CHAPMAN, David. 2009. Richard M. 2009. Zainichi Koreans in history and memory. In: Weiner, Michael (ed) *Japan's Minorities: The illusion of homogeneity, 2nd Edition*. Routledge, s. 162–187. ISBN 0-203-88499-X.

WENDER, Mellisa L. 2005. Lamentation as History: Narratives by Koreans in Japan, 1965-2000. Stanford University Press. ISBN 978-0-804-75040-0.

YAMAMOTO, Kousuke a YAMANOUCHI, Yuko. 2014. Keizai kiki o norikoete [*Po překonání finanční krize*]. In: Shimizu, Kokichi, Nakajima, Tomoko a Kaji, Itaru (eds) *Nihon*

no gaikokudžingakkó: toransunašonariti o meguru kjóiku seisaku no kadai [Japonské školy cizinců: Výzvy politiky vzdělávání v otázce nadnárodnosti], Akaši Šoten, 2014, s. 220–226. ISBN 978-4-750-34038-8.

YAMASHIRO, Jane H. 2013. The Social Construction of Race and Minorities in Japan. *Sociology Compass*, roč.7, č. 2, s. 147–161. ISSN 1751-9020.

YAMAWAKI, Keizo. 2019. Is Japan becoming a country of immigration? *The Japan Times* [online]. 26.06.2019 [cit. 2020-02-09]. Dostupný z: https://www.japantimes.co.jp/opinion/2019/06/26/commentary/japan-commentary/japan-becoming-country-immigration/#.Xj_jGhKg2x.

YAMAWAKI, Keizo. 2020. Japan's move toward a diverse and inclusive nation? *The Japan Times* [online]. 12.01.2020 [cit. 2020-02-09]. Dostupný z: https://www.japantimes.co.jp/opinion/2020/01/12/commentary/japan-commentary/japans-move-toward-diverse-inclusive-nation/#.Xj_ry2hKg2z.

YI, Sookyung, IZAO, Tomio, OH, Youngho. 2010. Nihon ni okeru gaikokudžin gakkó seisaku to zainiči čósendžin no kjóiku džidžó [Politika škol pro cizince v Japonsku a situace vzdělávání zainiči Korejců]. *Bulletin of Tokyo Gakugei University, Division of Humanities and Socioal Sciences I*, roč. 61, s. 143–157. ISSN 2434-9372.